א' בטבת, תשמ"ז 2.1.1987
סיפור השער:
אלון אבוטבול,
רוצה שיאהבו אותו

אביביות עלית
כיבוד יפה עם הקפה
קרם חלבה

כפרית עשתה זאת!
תבשילי אורז עם ירקות טריים
להתרוצץ בשווקים, לבחור, לשטוף, לקצוץ, לבשל, לטגן, לתבל... כפרית עשתה זאת בשבילך!
מעכשיו, תבשילי אורז וירקות של כפרית -
בדיוק כמו שאת אוהבת - מירקות טריים טריים, ללא חומרים משמרים,
טעימים להפליא וקלים להכנה - רק לחמם ולהגיש לשולחן!
פקין - תבשיל אורז עם ירקות בנוסח סין.
גרנדה - תבשיל אורז עם ירקות בנוסח ספרד.
שמפיניון - תבשיל אורז עם פטריות בנוסח צרפת.
מג'דרה - תבשיל אורז עם עדשים.
חפשי את תבשילי האורז של כפרית
במקפיאים שבחנויות וברשתות השיווק.
כפרית

סופשבוע

א' בטבת, תשמ"ז 2.1.1987

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע נבנשפן
מודעות: אורן

© 1987 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

THE UNIVERSITY OF JORDAN
ACC. NO. 65904
CLASS
DATE 16 SEP 1987

6 לא ניתנת להריגה, אפילו בתותחים
מאת מיכל קפרא

10 מרדכי יונה, תחנה מרכזית
מאת בילי מוסקונה־לרמן

14 דב בסנדלים
מאת יצחק בן־חורין

19 צוואה של ילד
מאת יהונתן גפן

22 אי המטמון
מאת עמוס לבב

28 אלון אבוטבול: שטח פרטי
מאת נורית ברצקי

31 שיפודים
מאת מאיר עוזיאל

33 טיול סופשבוע
מאת נילי פרידלנדר

34 שטיח אדום למשיח
מאת טל שחף

37 לאכול בחוץ
מאת מאו"ל

48 מלך בתחתונים
מאת יהודית חנוך

42 הורוסקופ

43 פנטהאוז
מאת יגאל לב

44 מעריב לפני 35 שנה
בעריכת גבריאל שטרסמן

קורא יקר,

יהונתן גפן, אחרי חופשת הצגות, מתרומם מ"על הקרשים" וחוזר לפינתו. לא שעה לא במתכונת השבועית הרגילה, אבל טוב רגל אחת בפנים משתיים בחוץ. לתשומת לב הקוראים הרבים שגילו קוצר־רוח טלפוני בתקופת העדרו. גם הקטע שלו השבוע איננו מהסוג הרגיל. סיפור מהחיים, ליתר דיוק – החי על המת.

סרן גל ויסברג ז"ל היה בן 26 כשנפל בעת מילוי תפקידו לפני חודשים ספורים. זמן לא רב קודם הוא חיבר צוואה. מעשה חריג לגבי צעיר בגילו. כמעט ילד. הוא נדחף אליו אחרי שחברו ליחידה נהרג, גם הוא בשעת משימה, וחש שמצפה לו גורל דומה. נראה שלא רצה להשאיר חשבונות פתוחים. כמה דברי תודה שרצה לומר לאביו ואמו, הוא אומר כאן בפעם הראשונה והאחרונה. ויש גם כעין צוואה פוליטית. גל חשב להיות ראש ממשלה. היתה לו דעה מוצקה לגבי אישיותו וכישוריו, ומעל לכל לגבי היושר האישי שלו. חבריו מספרים זאת ומעידים שהיושר המפליג הזה לא היה רק מילולי.

גל היה קורא־מעריץ של גפן. חבריו ידעו זאת וביקשו מגפן לפרסם את הצוואה. גפן, בשלהי חופשתו, ניסה להתחמק, אבל הם פשוט השאירו בידו את צרור הניירות והסתלקו. אחרי שקרא את הכתוב, שבר את שתיקתו וכתב. גם ציטט את הקטעים החשובים מהמסמך, וגם תושב בקול רם לאן הגענו כשהילדים שלנו כותבים צוואות לפני ההורים.

על דבר הצוואה וכוונת החברים לפרסמה שמעתי לראשונה לא מגפן אלא מפי יעל תורן, גרפיקאית חדשה המשתתפת לאחרונה גם בעיצוב המוסף. יעל היתה חברתו הראשונה של גל לפני מספר שנים. השבוע נסגר המעגל כשעיצבה את הדברים שכתב לקראת מותו.

קרובת־רחוקה של אותו ענין – הכתבה הפותחת. מיכל קפרא משוחחת עם אביה ודודה של חבצלת חבשוש שהתאבדה לפני כשנתיים אחרי אהבה נכזבת לסופר פנחס שדה. בימים אלה יצא לאור ספר השירים שהתכוונה לפרסם לפני שהחליטה לשים קץ לחייה. מיכל אומרת שאפשר לראות ב־132 שירי חבצלת מעין צוואה פיוטית שלה.

הסיפור של חבצלת הוא בן 16 שנה והחל להתגלגל כשפנחס שדה ("החיים כמשל") פירסם ספר ובו מבחר ממכתבי האהבה ששלחה אליו. מבחר מתוך אלף מכתבים. הספר חולל סנסציה בשעתו. חבצלת חבשוש נטחנה בין פרשנות שמיימית לרסיסי רכילות מכוערת שרק התריפו את מצוקתה הנפשית, עד שנדחפה אל מותה. ספר השירים שלה סוגר חשבון כמו בשלט־רחוק. היא ואהבתה מתגלים במלוא שיעור קומתם, ומיישרים את הדימוי המעוות שדבק בה. החיים כמשל וכשנינה.

צ. לביא

בשער: אלון אבוטבול. שטח פרטי.
עמ' 28–29. צילום: ראובן קסטרו.

צוחק מי שצוחק ראשון

נכון, זה נהדר שזכינו בפרס הגדול, טיול לחו"ל. הצרה היא שזה טיול זוגי...

היום פיטרו אותי מהעבודה. מה שהכי מעליב – זה שהחליף אותי מחשב־כיס.

מה אתה מפחד, רפי. אבא הרי אמר שרק יחקור אותך כאילו היית עד עוין...

אני ממש מתגעגעת לבית־הספר. נכון שזו הבדיחה הכי מצחיקה ששמעת בחייך?

ועכשיו אני מוכן לענות לשאלות הקהל...

פעם הוא היה נושא אותי בזרועותיו אל המים. ואז הוא גילה את קסמי הגלישה...

חבצלת חבשוש סוגרת חשבון

לא ניתנת להריגה, אפילו בתותחים

אלף מכתבי אהבה היא כתבה לסופר פנחס שדה, וכשפירסם מבחר שלהם בספר לפני 13 שנה נגרם לה נזק נפשי. הרומן החד־צדדי נטחן בין פרשנות שמיימית לרכילות מכוערת. לפני שנתיים התאבדה. בימים אלה יצא לאור ספר השירים שלה. נסיון למחוק כתם, ליישר דימוי מעוות. אביה ודודה משחזרים איך נהרס עולמה של חבצלת חבשוש, איך "בתמימותה לא יכלה לשער שהאדם רע מנעוריו ומסוגל לרצוח וחיוכו על שפתיו". פנחס שדה לא קרא את הספר, לא רוצה להגיב.

מאת מיכל קפרא

הָיִיתִי רוֹצָה לַחֲזֹר אֵלֶיךָ.
הֶאֱמַנְתִּי שֶׁאַתָּה לֹא בֶּאֱמֶת נִפְרָד מִמֶּנִּי,
שֶׁאַתָּה רַק מַעֲנִישׁ אוֹתִי וּמְחַנֵּךְ.
כּוֹכְבֵי הַפֶּרֶא,
לְךָ לֹא דַי עֲדַיִן,
אַתָּה קָשֶׁה כְּמוֹ אֱלֹהִים.

יָמִים אֲנִי שֶׁכַחְתִּי אוֹתְךָ בֶּאֱמֶת,
בֶּאֱמֶת שֶׁלֹּא הָיִיתִי רוֹצָה.
וְאֵיךְ אָמַרְתָּ פַּעַם בִּשְׁבִיל מָה לִי?
בִּשְׁבִיל מָה לָשֵׂאת אֶת יִסּוּרֵי הַבִּיַּחַד שֶׁלָּנוּ.

בּוֹא עַכְשָׁו לַעֲשׂוֹת אִתִּי יְלָדִים.

צילום: רחל הירש

בחודש נובמבר 1984, עלתה חבצלת חבשוש על גג ביתה שברחוב יונה הנביא בתל־אביב וקפצה מטה. היה בוקר. אף אחד לא ראה אותה עומדת שם על הגג. אף אחד לא שמע את חבטת הנפילה. למחרת הגיעה העתונות. מי שטרח לעלות על הגג ראה את הים, ובבהירות לא פחותה את העזובה שבחצר. אחר־כך היתה הלוויה.

יומיים לפני־כן, ביום שישי, הלכה חבצלת לבקר את הדוד יחיאל. היא כתבה שירים והדוד, שעסוק היה בתיעוד קורות משפחת חבשוש, ביקש לפרסם את שיריה. חבצלת הלכה הביתה והכינה תיק עם מאות שירים. החודש, שנתיים לאחר התאבדותה, הוציא דודה לאור את ספר "שירת חבצלת". מאה שלושים ושניים שירים. מחיקת כתם.

בשנת 1973 יצא לאור ספר אחר, "התמסרות". עשרים ואחד מכתבי אהבה שכתבה חבצלת, או נערה בת עשרים ושלוש, לסופר פנחס שדה, את המבחר הזה שלף הנאהב־המוען מתוך אלף מכתבים שכתבה לו במשך שלוש שנים. אלף. המכתבים, שמעולם לא נועדו לפירסום, נעטפו בכריכה קשה. עשרת־אלפים עותקים נחטפו בתוך חודש אחד בלבד. כמעט כמו הבהלה לסובארו, להבדיל. רגעים אינטימיים ואהבה נרידה של ילדה בת תשע־עשרה הפכו נושא לרכילות במספרות, ובאותה אינטנסיביות בקליקות ספרותיות. מי שרצה לקרוא כיצד הסופר פנחס שדה מצליף בחגורה בילדה בת תשע־עשרה פתח בעמוד שבעים־ושש. עמוד פופולארי.

כשהסקרנות דעכה, שכחו אותה. כולם. אחת־עשרה שנה מאוחר יותר קפצה מהגג. היום כבר אי־אפשר להשיג בחנויות את הספר "התמסרות". הספר החדש "שירת חבצלת" היה אמור לפצות אותה על הנזק הנפשי שגרם לה הספר ההוא. אבל היא כבר מתה. אהבה, הפעם, היא לא בדיוק הנושא המרכזי.

נזקים נפשיים, כנראה, מעניינים פחות ממכתבי אהבה. במשך אחת־עשרה שנה מאז "התמסרות", צללה חבצלת לתוך עולם של בדידות ודיכאון, שרק שכניה בבית־החולים אברבנאל יודעים את טעמו. "מעולם לא חזרה לעצמה," אומר חיים חבשוש, אביה. האהבה הפטאלית לפנחס שדה, הטהורה כל־כך, זו שנשאבה ויצאה הוצגה בעוצמה מדהימה, הפכה לאחר הדפסתה לזעקת טרוף. לאחר פירסום הספר, מספר האב, לא הירבה פנחס שדה להתקשר אליה. "יום אחד הוא התקשר. קראתי לחבצלת. היא רק שמעה את שמו, ומיד נשכבה על הריצפה, שברה את מכשיר הטלפון והחלה לזעוק." האב משתתק. "כאילו קיבלה מכת חשמל," מוסיף הדוד יחיאל. "הטרגדיה שבה לא יכלה

פנחס שדה (מימין) חבצלת חבשוש ואחד משיריה שהתפרסמו בימים אלה: "עשו מעשה זמרי ודרשו שכר כפנחס". (גם שני השירים הנוספים המופיעים בכתבה הם מתוך הספר "שירי חבצלת")

צילום: דני שידאו

לשאת את הטגיעה שהיתה בצורת פרסום הספר."

שנה לאחר מותה פירסם פנחס שדה מאמר. תחת הכותרת "חבצלת הקדושה" הוא הסביר בין היתר את מהות קדושתה של חבצלת: "וכאן אני מגיע לאחד הסימנים המובהקים ביותר של האישיות הקדושה, ואולי המוחלט שבהם: המיתה על קידוש־השם. מיתת העינויים, הצליבה. כלומר, הביטוי הסופי לכך שהעולם הזה הוא מקום בלתי־אפשרי בשביל אישיות קדושה, שאי־אפשר לה עוד להתקיים בו. והואיל והקדוש אינו יכול להיות אחר ממה שהוא, הרי שהוא משלם בחמו בעד מה שהוא."

ספק אם חבצלת עלתה על הגג למות על "קידוש השם". גם את אבא ואמא קצת קשה לשכנע שהילדה שלהם, בשר מבשרם, צונחת מגובה שלוש קומות בגלל קדושת אישיותה. סופרים, כנראה, מרגישים חרות בלתי מוגבלת ללוש את המלה "קדושה" כרצונם. אבל להורים קשה יותר לשכוח את הצד האנושי, את הכאב. זה, שאין לו דבר וחצי דבר עם נגוהות והילות קדושות.

מאמרים מלוטשים היטב לא נוגעים בפרטים הקטנים של החיים, הפרטים הפרוזאיים. חיים חבשוש, תימני בן־שמונים, עטור זקן לבן ועיניים שמקרינות תום, לקח יום אחד את בתו אל רופא עצבים מפורסם ברמת־גן. פתאום, הוא מספר, הגיע פנחס שדה. הם הלכו לצד ודיברו. לאחר שהלך התמוטטה. "שלא תרעו," אומר האב. חבצלת החלה לזעוק, להשתולל, לבכות, לצרוח. הגיעו אנשים והעבירו אותה לבית־החולים. האב עמד בצד חסר־אונים. מוכה.

חבצלת נולדה בתל־אביב ב־30 במרס 1950. באחד המכתבים לפנחס שדה כתבה בשפתה שאינה מייחסת חשיבות לסימני הפיסוק: "אני נולדתי ביופי בשעה יפה בבוקר בשתיים באביב אמא שלי רצתה לקרוא לי רחל על שמה של רחל אמנו שאותה היא אוהבת אבל אבא שלי חשב שאני פרחית ויפה ושכחית זה בטח היה בגלל השחר והייתי לבנה ובלילות ששי בבית הכנסת הוא קורא לקראת שבת (:) אני חבצלת השרון שושנת העמקים / כשושנה בין החוחים כן רעייתי בין הבנות / ועוד נאמר כתפוח בין עצי היער כן דודי בין הבנים / וככה בסוף או בהתחלה קראו לי."

משפחת חבשוש עלתה מצנעא, תימן. שם עסקה

(המשך בעמוד הבא)

גלידת חורף

יותר רכה - פחות קרה

"אמא יודעת שגלידת חורף טובה בשבילי,
היא יודעת שגלידת חורף לא רק טעימה ומרעננת -
היא גם מזינה מאוד. אפילו ד"ר וייס,
הרופא שלי, ממליץ עליה.
לכן, אמא דואגת שתמיד תהיה גלידת חורף במקרר.
אני רוצה לגלות לכם (בסוד) שגם אמא לא מוותרת
על גלידת חורף".

מוגש ע"י
מועדון יצרני הגלידה.

(המשך מהעמוד הקודם)

המשפחה במסחר. בארץ המשיכו בני המשפחה לעסוק בסחר תבלינים וקפה. משפחה אמידה. חבצלת היתה בת־זקונים במשפחה בת שבעה ילדים. בשנת 1956, לפני מבצע "קדש", נהרג אחיה הבכור שמעון, חבר קיבוץ תל־קציר, בגזרת כיסופים שעל גבול רצועת עזה. האם לא הצליחה מעולם להתאושש מנפילת בנה. בספר בו תער הדוד יחיאל את קורות המשפחה מובאים שיריו של שמעון. בשיר "פירורים" הוא מביט בציפור שירדה על אוהלו, ואומר: „אך איך אראה גם אני / ורוכה קשתי בידי, על גבי המחגור / ולמי אתן חצי העופרת? וחוצני?/ הן חיל־עבר אני, לא צפור..." .

כ שרון הכתיבה של חבצלת בלט כבר בזמן לימודיה בבית־הספר היסודי הדתי לבנות שברחוב שלמה־המלך. לאחר שנתיים בתיכון מאסה בשיגרה והחליטה לנטוש את הלימודים, כדי לחיות בקיבוץ משמר העמק, לצד אחיה ציון, אשתו ברנדה ובניהם התאומים. „חבצלת רצתה תמיד לשבור מסגרות," אומר הדוד יחיאל, עימו היתה בקשרים הדוקים. „באופייה ובתפישת עולמה היתה מבוגרת מכפי גילה. כל הזמן היתה בה ביקורת על הקיים. בקבוץ, לדעתי, חיפשה משהו שלא מצאה שם. זה היה חלק ממרידתה בקיים. כשחזרה משם אמרה לי, לא מצאתי. אמרתי לה, אל תתייאשי. היא כנראה חיפשה משהו אבסולוטי."

שנים אחר־כך הנציחה במלים את מה שנשאר מהקיבוץ: חום המגע עם ביצי התרנגולות שבלול. „חבל שאני לא גרה לבדי באיזה מקום בכפר במושב לעבוד במשק כמו שרציתי פעם ועדיין אני מקווה שיבוא יום ואגור בכפר ואעבוד (.) התרנגולות יטילו ביצים חמימות ונעימות למגע בידיים (.) כשאת הולכת ללול כמו בקבוץ ולוקחת מהתרנגולות ביצה אחר ביצה שם צריך היה למהר תמיד (.) התרנגולים והתרנגולות היו כאלה מפחידים אבל צריך היה לעבוד מהר לקחת את הביצים לכלי הזה שבתוכו שמנו אותן (.) הן היו חמימות ונעימות למגע (.) וגם במטעים עבדתי ובכרם התאהבתי פעם בבחור שוודי טיפש אחד מצחיק גבוה וזורק עלינו ענבים מהשורה שלו וצוחק... היו ימים יפים הייתי שמחה באוויר עם האנשים וקטפנו פירות כל פעם." לאחר תשעה חודשים עזבה את הקיבוץ ועברה להתגורר באילת בקרבת אחותה הנשואה אילת סמאי. אחרי חצי שנה באילת חזרה לתל־אביב, כמעט בת תשע־עשרה. נערה מתלבטת, שמחפשת משמעויות לא רק בשיחות סלון יומרניות.

בראיון עיתונאי מספרת אחות פסיכאטרית שטיפלה בה: „במעמקי לבה היו שני עולמות. מצד אחד, השורשים העמוקים שינקה מבית אבא ושקסמו לה, ומצד שני החיים שלה בתל־אביב, המרידה במסורת, הבחירה בחיים חופשיים. היא לא הצליחה לגשר בין שני העולמות." בשפת חבצלת זה נשמע כך: „הייתי פעם בחגים יוצקת מים על הידיים של סבתי דודים שלי והורי. עכשיו כבר אין שיטה כזאת, אבל אם היו הולכים ככה אז בגיל חמישים גם הילדים שלי היו באים לי ככה וזה מנהג, ואבי עכשיו, אם הוא מבקש אז אני מביאה לו דברים שהוא בעצמו יכול לקחת. כשהייתי קטנה הוא היה בא מהעבודה, אז אני ואחותי היינו מביאות את נעלי הבית ושמות לו כל אחת על רגל אחת. הוא היה נחמד. ואמי, תאר לך (היא כותבת במכתבה לפנחס שדה), היא יותר נמוכה ממני בראש אחד. כשאני מחבקת אותה הראש שלה על החזה שלי כאן.

„...כשאני רואה את עצמי לפעמים בראי אני, אשה קטנה, מעקמת לפנים שלי בראי את האף, למה את כזאת טפשה ומכוערת: לא היה מתאים לי להיות תופרת או עקרת בית באחד השיכונים בעכו או ברמלה? בערב באים אורחים ומשחקים קלפים ואני מגישה קפה ומחייכת בטמטום נשי: מדברים על פוליטיקה על מכוניות, מלחמה, אנשים. אני מחייכת בהבנה נשית. זאת אומרת בטמטום נשי רגיל. לא בסדר בכה?... כשהייתי קטנה הייתי יותר הגיונית מאשר היום. אהבתי להתבונן בכל דבר עמוקות וארוכות. דיברתי לעצמי. האמנתי שההורים שלי הם בשמים, שמסביב יש מלאכים רק שלא רואים אותם. אהבתי להתחפש ולהציג ולרקוד והייתי נקייה מאוד ואדישה."

חבצלת החלה ללמוד דרמה ב"בית צבי" ברמת־גן. לאחר חצי שנה עזבה את הלימודים ועסקה בעבודות מזדמנות: זבנית, רוחצת כלים, וחדרנית במלון קטן. באותה תקופה קראה את הספר "החיים כמשל" של פנחס שדה. בגבולות הרקים של אישיותה חרג לו הספר בקלות מרוכה ממעמד של יצירה וגלש להתגלות אלוהית – אם להשתמש במונחים האהובים ובעיקר כותבת אותה – כשחסרה לי, כקוראה, ואולי לה כאשה – ההדדיות שבאהבה. היא נותנת ומקבלת, מתבטלת ומתמסרת, כשההרגשה לאורך כל האירועים והביטויים היא זו של חד־צדדיות. המכותב מקבל, מתפעל מעוצמת הרגש והביטוי, נותן בעצם הוויתו, מנצל אולי, אך האם גם הוא אוהב? ואם לא, האין זה מחייב את הקורא למבט שונה על המכתבים שלפניו?

היא כל־כך רצתה לעשות לו ילד. „ואני מבקשת להיות הרה ללדת ושיהיה לי בן ממישהו שירצה לתת לי ילד. מישהו שאהבתי אותו. מישהו ששוכב איתי טוב שיביא לי ילד. שיאמין לי בדברים שאני לא גדולה ומושלמת אבל אני האשה שלו... אם דברים שנתת לי הם כמו זרע אני אשתך האמיתית כי ילדתי לך לפעמים. אני חושבת שילדתי לך אלף."

על שולחנו של פנחס שדה הלכו והצטברו מאות מכתבים, והוא ביקש את רשותה להוציאם לאור. חבצלת היססה. לאחר פירסום הספר היא מסבירה כיצד שכנע אותה: „פנחס שכנע אותי שהמכתבים האלו הם החיים עצמם. שבפירסומם ברשות הרבים אני יולדת בעצם את פרי אהבתנו. הופכת את מה שהיה בינינו למשהו רוחני, לאוצרו של העם כולו". במקום אחר אמרה: „פנחס צנוע. הוא אומר (המכתבים) רק בשבילי?"

לִכְתֹּב מֵחָדָשׁ אֶת הַסֵּפֶר שֶׁלֹּא כָּתַבְתִּי וְלֹא אֶחְיֶה,
לִחְיוֹת עוֹד, כָּל כָּךְ הַרְבֵּה, אַחֲרֵי לָמוּת.
חַיִּים בְּסִימָן מַפָּח וּמַפֶּלֶת,
אִישִׁיּוּת מִתְפּוֹרֶרֶת,
מַעֲשֶׂה שֶׁל הֶרֶס עַצְמִי,
שֶׁכָּל כָּךְ הֵיטֵב חִבְּרוּ לוֹ אֲחֵרִים.
לִכְתֹּב מֵחָדָשׁ מַשֶּׁהוּ שֶׁקִּלְקַל,
אִמָּא רְאִי מַה נַּעֲשָׂה בְּשִׁירִי,
כְּשֶׁשִּׁירִי אוֹתוֹ בִּלְבַד אֲנִי חַיֶּבֶת.
חַיֶּיהָ הַחַד פַּעֲמִיִּים שֶׁל חֲבַצֶּלֶת.
אֲנִי לֹא שׂוֹנֵאת.

ל פנחס שדה לא היתה אהבה לתת לה. שנים ידבר על עוצמת התבטאותה, אבל אף לא פעם אחת על אהבתה. ב־1973 פירסמה יעל דיין בירחון "את" ביקורת על "התמסרות" – קובץ מכתבי האהבה ששלחה לו. באותה רשימה מאירה יעל דיין נקודה ששדה עצמו מעדיף להתעלם ממנה: „חבצלת חיה את אהבתה על הסופר. חבצלת התקשרה לשדה, הסופר חשב שהיא מישהי אחרת והזמינה לביתו. היא הגיעה אליו מפוחדת, משותקת מגודש ההערצה שחשה. ההערצה הפכה לאהבה אובססיבית. אהבה שלא יודעת בושה, טוטאלית. אין גבולות, אין נורמות, אין נימוסים, אין ספקות. „אני לא כועסת או נפגעת, יותר נכון אני לא מרגישה שזה ממש נורא לי שלא רצית אותי. כי אני מבינה שיעברו אולי שנים עד שאוכל, ואני מקווה שאוכל, לתת, להיות טובה, להיות ראויה ומתמסרת לאדם כמוך. שאתה טוב מאוד."

ב מאמר שפירסם לפני שנה בכתב־העת הספרותי "אפיריון" הוא מסביר את המחשבה שמאחורי הפרסום: „המחשבה היתה להעניק למציאות זו שמסביב, לקהילה זו מוכת השדים והמזיקים, דבר של יופי, של טוהר של חיים. כאשר החלו להגיע אלי, והיה זה לפני כחמש־עשרה שנה, קראתים בתחילה כפי שקראתי מכתבים רבים אחרים שהגיעוני, ובדעתי לא עלה כי אי־פעם תשזוף אותם עין זולתי. ואולם לאט לאט נפקחו עיני לראות כי מה שרשום על דפים אלה, מה שנרשם באותן שעות לילה או שעות אחרות, מה שנרשם בסערת הנפש, בקרחתנות, בכאב, במתיקות, בחוכמת מעמקים, בטהרה, איננו איזה שיג ושיח פרטי אלא יצירה רוחנית גדולה, הביטוי היחודי ביותר של נפש אשה צעירה שנתקלתי בו מעודי. או הבינותי כי לא בידי הוא לגנוז זאת במגרתי, כשם שלא הייתי רשאי לגנוז במגרתי כתב־יד אבוד של שירי שוברט."

אבל אלו לא היו שירי שוברט. היו אלה מכתבים אישיים שנועדו לעורר את אהבתו. שדה היה מודע למידת ההרסנות שעלול הפרסום לגרום לחבצלת. ימים אחדים לאחר הפרסום, אמר בראיון: „למרות ההיסוסים המקובלים צריכים טקסטים אלה לראות אור משום שיש בכך חשיבות חיונית ומטהרת לבני האדם. הבעיה שעמדה לנגד עיני, האם תוכל הילדה הזאת ששימשה כמכשיר לכוחות המוניים – לעמוד ולסבול את כל מה שיבוא לאחר פרסום הספר? והתשובה: הכוחות הפועלים בה גדולים ממנה והם שיחזקו אותה. היא מאמינה שיש כאן שליחות."

פנחס שדה טעה. לא היו לה כוחות. והשאלה אם

(המשך בעמוד 32)

יחיאל וחיים חבשוש, הדוד והאב: „למה לקחת את זה דרך התחתונים והישבן?"
(צילום: דפנה קצור)

מרדכי יונה
התחנה מר

מרדכי יונה, לפני שלושים שנה פועל בנין, היום בעל אימפריה כלכלית של מאות מיליוני דולר. לא סתם עוד קבלן או סוחר. תמנון עסקי שולח זרועות, יוזם ומפעיל חברות בנין, בתי־מלון, תעשיית עץ באפריקה. ירושלמי גזעי שעושה עסקים גם עם הרוסים. עכשיו פורש כנפיים על הגולם של התחנה המרכזית הבלתי גמורה בתל־אביב. "כל מה שדרוש לה זה עוד טיפ־טיפת חמצן". תוך שנתיים מקווה לעורר אותה לחיים.

המירשם שלו לעושר? דרוש גם פרטנר טוב ומבין בבית. החברה המרכזית שלו נקראת בשם אשתו.

מאת בילי מוסקונה־לרמן
צילומים: שי זכאי

הגואל שקט לפרוייקט התחנה המרכזית בתל־אביב, העלה את מרדכי יונה לכותרות. שני השותפים שלו, המיליונר הבריטי זלמן מרגולים, והקבלן הירושלמי מתתיהו ליפשיץ, הסתכסו ביניהם ופרשו. יונה, גם הוא ירושלמי, נשאר בודד במערכה. גרף את התחנה כולה אליו, על כתפיו. העמידות שלו מעוררת סקרנות. יונה מתפתל. לא רוצה ראיונות. רוצה שיעזבו אותו כשקט. שלא יוטטו, שלא ישאלו יותר מדי שאלות. עיסוק במלים וכתבות בתקשורת הם בשבילו סוג של מלכודת.

הפגישה בינינו אחר־הצהרים, כמעט סוף היום, לא מתוכננת מצידו. והוא אדם שלא אוהב הפתעות. עשר אצבעות מטפלות בקשר של העניבה. מרדכי יונה מזיז אותה לכל כיוון אפשרי. העניבה לוחצת, אולי כבר לחצה מהבוקר. הז'קט סוגר עליו; הוא משחרר קצת את הצווארון, לא מרשה לעצמו להתיר את העניבה. שומע שאלה ושותק. מתוך השקט אפשר לשמוע את ההתלבטות שעוברת לו בראש. חושב ארבע פעמים על כל משפט, בורר את המלים, מסתכל מבעד לחלון, זז על הכיסא, נאנח, מחייך, מתחיל לדבר, נעצר שוב. הנקודה ממנה הוא יוצא לשיחה היא חשדנות איומה. ההגנות שהוא מפעיל לובשות צורה של זהירות מכסימלית. הנשק העיקרי שלו מתבטא בתיחכום מעודן, אריב.

יונה אימץ אורח חשיבה והתנהגות שגורסים ביצועים שקטים וקונקרטיים. מכסימום עשייה, מינימום דיבורים. הביצועים של יונה מרדכי מסתכמים בפרוייקטים כלכליים כבדים. בשחייה שקטה, בלי לעשות גלים; הוא שולח זרועות תמנון לכל מיני כיוונים: בנייה לתעשיה ולמגורים, תעשיית עץ, מלונאות. הערכה זהירה אומדת את רכושו במאות מיליוני דולר. ערך הנכסים הממשיים: כמאה וחמישים מיליון דולר, לא כולל את התחנה המרכזית בתל־אביב הנמצאת היום בבעלותו המלאה. הערכת שמאי מינימלית קובעת את שוויה במאה שישים מיליון דולר. וקיים גם מפעל עץ בליבריה, פרוייקט כלכלי עצום, עם מחזור שנתי של עשרים מיליון דולר בזיכיון לשבע שנים. סיכום סעיפי המישנה יגלה בבעלותו עשרים ואחת חברות.

בשטח נראות לעין שתי חברות מרכזיות
(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
"חפציבה", על שם אישתו, הפועלת בירושלים (הפרוייקט האחרון הוא המרכז הענקי בכניסה לירושלים הכולל משרדים, בתי עסק, ומסוף הנוסעים של "אל־על"); ו"מילרז" – חברת בנין למגורים, שמניותיה נסחרות בבורסה הישראלית אשר בונה משני צידי הקו הירוק, כולל קוטג'ים וקניון בכפר־סבא, ודירות חנ"ש דקות מזרחה משם. ההתפרסות המלונאית כוללת את מלון "בלו־ביי" בנתניה ומלון חדש שנבנה בירושלים.

הפסקה. מרדכי יונה לוקח נשימה ארוכה. הוא בן ארבעים ושבע. ההתחלה, כיאה לכל סיפור דרמטי, מזכירה סיפורי אגדות על בני עניים שנהפכו לנסיכים. אבא שלו, אינסטלטור, עלה לירושלים לפני שבעים שנה מאפגניסטן, וחי בה עד היום. יונה הוא הבן הבכור בין תשעה אחים ואחיות. ירושלים היא הבסיס שלו. למד בתלמוד תורה בשכונת הבוכרים במשך שמונה שנים. בגיל חמש־עשרה התחיל לעבוד בבניין. תמונה שהוא זוכר: בית שנבנה ברחוב עונריה שבשכונת כרם־אברהם, בשולי מאה־שערים. יום עבודה רגיל. בחמש אחר־הצהרים מגיעה משאית עם שבע־מאות רעפים. יונה, כבר בדרך הביתה, עושה תפנית חדה, מסתובב, מרים לבדו שבע־מאות רעפים לגג של הקומה הרביעית מתוך חשש שיגנבו אותם. סיפור עם ריח חזק של זיעה.

ש נת שישים ושתיים. מרדכי בן עשרים־וארבע. הקרקעות היו להיט. הבורסה רחשה בקפה "תפארת" בתל־אביב, ברוטשילד פינת אלנבי. הוא נסע לשם מירושלים בוקר בוקר באוטובוס, ישב בצד ולמד סוגיות בעניני מקרקעין. עם הטיפים שקלט בבית־הקפה, נסע לכפרים ערביים בגליל וקנה ישר מהמקור. מכיוון שהפלאחים לא מכרו ישירות ליהודים, הוא לקח לו סוכן דרוזי מדלית־אל־כרמל. הסוכן היה פוגש את הפלאחים כל יום לפני חמש בבוקר, לפני שיצאו לעבודה בשדות. בשיטה הזאת של מארבי־שחר קנה למרדכי יונה אלפי דונמים. יונה מכר אותם אחר־כך ועשה כסף קל. בשנת שישים ושש רכש קרקעות בסכומים אפסיים בשכונת תלפיות, על הגבול. אנשים מסביב לעגו. הוא שתק. אחרי מלחמת ששת הימים, כשנעלם הגבול, קפץ ערך הקרקעות פי מאה בתוך פחות משנה. זה היה הבסיס הכספי עליו הקים את "חפציבה" בשנת שישים ושמונה, וממנו נסק.

מרדכי יונה יצחק צחוק גדול אם ישמע בהקשר שלו את המלים מזל או מקריות. הוא מאמין שמאפיינות אותו מלים אחרות כמו אתגר, יוזמה, פריצה, תיכנון, דבקות, התמדה. הפרוייקט הליברי הוא מודל טוב ומדוייק לאורח־חשיבה וביצוע שמבוססים על התכונות האלה. ב־1970 הקים איל הנפט פול גטי בליבריה תעשיית עץ גולמי אדירה, בהשקעה של למעלה ממיליון דולר. המפעל העסיק כאלף משפחות והרווח השנתי הגיע לחמישה מיליון דולר. כעבור עשר שנים מכר גטי את המפעל לממשלת ליבריה. היא ניהלה אותו עד לפני שלוש שנים והצליחה להפוך את הרווחים להפסד של כשלושים מיליון דולר. המפעל הכושל הוצע למכירה. התחרו עליו שבעים ושמונה חברות מכל רחבי העולם. מרדכי יונה היה אחד המתחרים. הוא הכין שעורי בית, הגיש הצעה, וזכה. היום, מקטלג הפרוייקט הליברי כסיפור הצלחה. מספק ארבעים אחוז מצריכת העץ הגולמית של צרפת וחמישה אחוז מצריכתה של ברית־המועצות. הישראלים חותמים על עיסקות עם הרוסים על כוסית וודקה, על סיפונן של אוניות רוסיות, תחת השלט התמים "יונה אינטרנשיונל" שלא מזכיר את המוצא הכחול־לבן. פרט קטן: עד לפני שלוש שנים יונה מרדכי לא הבין כלום בעץ.

מרדכי יונה קם מהכיסא וניגש לכוננית הספרים. המשרד שלו בבנין "חפציבה" הסמוך לתחנה המרכזית של ירושלים, לא מהודר, אפילו קצת מוזנח. על הקיר שתי תמונות. מרדכי יונה עם פנחס ספיר, ומרדכי יונה עם אריק שרון. השיוך הפוליטי לא מעניין אותו. כל אדם, אפילו שר, מעניין מבחינתו רק אם הוא יכול או לא יכול להזיז פרוייקט. לא במקרה לא היה בין הקבלנים שמיהרו להסתער על יהודה ושומרון, והסיבה איננה פוליטית. שכשזרמו אליו ההצעות הוא ברק אותן לפרטי פרטים ומצא שהן לא בשלות. הוא צפה את ההסתבכויות.

מרדכי יונה שולף מהכוננית שני תיקים צפופי דפים בכריכות פלסטיק. מרפרף על עשרות טבלאות, דיווחים, סיכומים. שולף דף שיש בו אינפורמציה עדכנית על מצב מחירי הביצים בליבריה. הביצים הן רק סמל לצורת מחשבה. הסבר: „כשרציתי לדעת בליבריה מה יהיה גודל הסכנה להשקעה, אם למשל תהיה מחר עליה של שכר העבודה, בדקתי את המרכיבים של השכר והגעתי למסקנה שאין סכנה של הקפצה. זאת אינפורמציה שמגינה עלי מפני טלטולים בלתי צפויים."

ליונה יש קוים אדומים. הוא לא מהמר. לא לוקח סיכונים כלכליים. מרשה לעצמו בעסקים „מכסימום של עשרה אחוז ספונטניות". ברוח זו התפתח גם התהליך שקדם לרכישת הפרוייקט הליברי: כשהתעוררו בו תחושות (או אינפורמציה) על סיכויים טובים לרווחים בעסקי העץ הבינלאומיים, הוא התחיל ללמוד את הנושא מראשיתו. הוא למד באופן יסודי במשך שישה חודשים את „האופי הפסיכולוגי של התושבים בליבריה, מבנה הכלכלה, וההיסטוריה של כל מפעלי העץ באפריקה בכלל." כל יזם קטן יודע שקיים סיכון עצום בכל השקעה במדינות אפריקה. לאחר שזכה במיכרז תיכנן את ניהול המפעל כמו מבצע צבאי. יונה לא מאמין בקיומם של "חושים נכונים". כשהוא מדבר על פרוייקט טוב, המלה "טוב" מתורגמת אצלו למטרה ברורה, מתוכננת היטב, עם שוליים צרים של הפתעה. הפרוייקט הליברי הוא לא רק טוב. יונה מדבר גם על פריצת דרך. פריצה מכמה כיוונים, גם שלו וגם של המדינה.

כחודש שעבר נערך בירושלים סמינר של הבנק העולמי. בדו"ח הבנק שמור ל"יונה אינטרנשיונל" מקום נכבד. מרדכי יונה הוא הישראלי הראשון שפרץ את מחסום הבנק בקנה־מידה גדול. הבנק העולמי השתתף במימון הפרוייקט הליברי (תחת הכותרת: סיוע למדינה מתפתחת) בהלוואה של 8.5 מיליון דולר, בתנאים נוחים. הפרוייקט כולו עלה פי שלושה – כעשרים וששה מיליון דולר. שני השלישים הנותרים של ההשקעה היו על חשבונו של מרדכי יונה. הסמינר בירושלים נערך בעקבות שיתוף הפעולה של הבנק העולמי עם מרדכי יונה. הפרוייקט הליברי הוצג על־ידם כדוגמא לחשיבה וביצוע כלכליים נכונים. הממשלה תופסת טרמפ על הפרויקט הזה כאילו היה הצלחה ממלכתית. זה בסדר מצידו, הוא אומר. לדעתו צריך לתת להשקיע בחוץ לכל איש עסקים ישראלי שרוצה בכך. לפרוייקט הליברי הוא מקדיש היום, כשהכל זורם חלק, לא יותר מעשר דקות ביום. הראש שלו כבר ביעד הבא. בימים אלה הוא במשא־ומתן על רכישת מפעל עץ כושל בצפון הארץ.

ב אימפריה העסקית שלו, מרדכי יונה לא בודד בפיסגה. יש לו צוות מותנת שמלווה אותו כבר חמש־עשרה שנה. מדובר בחמישה אנשים שהוא מעדיף לא לחשוף את זהותם. בחוץ הם נקראים "האנשים של יונה". אפשר לשער שבצוות הזה מתפקדים צבי פרידמן, דובר חברת "חפציבה", ואורי בן־נון, מנכ"ל פרוייקט התחנה המרכזית של תל־אביב. הצוות עובד באופן הבא: למשרד שלו מתנקזים כל יום רעיונות והצעות להשקעה בפרוייקטים שונים בארץ ובעולם. הצוות מגיב ויונה בוחן את התגובות ונדלק או לא נדלק על הרעיון. הצוות מורכב מאנשי כספים ואנשי מכירות. מטבע הדברים, אנשי הכספים לוחצים נגד עשיית עיסקה ואנשי מכירות בעד. יונה מעיד על עצמו שהוא ריכוזי בקבלת החלטות, אך לפעמים מתפקד כ"לשון מאזניים". יחד עם זה יודע לפזר סמכויות. בשלב המוגדר על־ידו כשלב הפריצה בעיסקה כלשהי, הוא מטפל לגמרי לבד. מסתמך על הרבה מאד אינפורמציה וקמצוץ של אינטואיציה.

אחרי עשרים וחמש שנות ניסיון, יש מירשמים להצלחה?

יונה: „תכנון לטווחים ארוכים. יכולת להיות גמיש ולא דוגמאטי בזמן ביצוע ההחלטות. לא לוותר למימסר. להתגבר על בירוקרטיה. לעשות כדק־בית תמידי. להיות דרוך. להעיז. להתפרס, ויחד עם זה לתת לכל יחידה לתפקד באופן עצמאי. לא לקשור את כל החוטים יחד. כן, ודרוש גם פרטנר טוב ומבין בבית."

הוא מדבר בקודים. יש מי שיבין על מה בדיוק מדובר. על מרדכי יונה יש תווית של סופר־זהיר. מתוכחם, ומאד־מאד סבלני כשכא במשא ומתן עם אנשים. האיפיון של התכונות האלה מודגם בקטן בראיון. אין מצידו שום התפרצות ספונטנית בשיחה. שום גילויי רגש. גם הפנים שלו לא מביעות רגשות לכאן או לכאן. הדיבור איטי, מחושב היטב. מדייק בניסוח ומבקש פה ושם לתקן, להוסיף, להוריד.

פרידמן, זה שאחראי על התדמית של "חפציבה", אוהב את הסיפור הבא: מרדכי יונה טייל בשוק בליבריה. ראה חולצת משי שהיה מעוניין בה. המוכר ביקש 15 דולר. בדוכן ממול עשה לו מוכר אחר סימנים עם הידיים. יונה ניגש לדוכן השלישי והרביעי עד שקנה את החולצה בשניים וחצי דולר. שמח וטוב לב בא וסיפר את הסיפור ליועץ הכלכלי של ממשלת ליבריה. ההוא צחק ואמר לו: אלו כולם שותפים שעובדים יחד על הקליינטים. הלקח שלמד יונה, לפי פרידמן, היה שגם זהירים כמוהו יכולים ליפול בפח. שעור עם מסקנות גם כשמדובר בשניים וחצי דולר.

מרדכי יונה טייל בשוק בליבריה ורצה לקנות חולצת משי. בדוכן הראשון ביקשו 15 דולר. בדוכן ממול עשה לו מוכר אחר סימנים עם הידיים. אחרי הדוכן הרביעי קנה את החולצה בשניים וחצי דולר. גאה בעצמו סיפר זאת לפקיד ממשלה בכיר. הוא צחק ואמר: אלו כולם שותפים שעובדים על הקליינטים. הלקח שלמד יונה: גם זהירים כמוהו יכולים ליפול בפח. אפילו עם שניים וחצי דולר.

מרדכי יונה והענק שהקים בכניסה לירושלים: „אתה חייב להיות מסכן כדי לקבל סימפטיה".

עוד יודע פרידמן לספר כמה שעות מרדכי יונה ישן ביממה (חמש־שש), וגם לצטט בדיוק את המוטו שאימץ בהקשר הזה של השינה מאמרותיו של ר' נחמן מברסלב („אם עשרים וארבע שעות לא מספיקות לך, תקום שעה אחת קודם"). אחר־כך שואל פרידמן, „את כל האספקטים הציבוריים שיונה משתתף בהם, רשמת?", וליתר בטחון מתחיל למנות בסבלנות: „סגן־נשיא ויו"ר חטיבת הבונים במרכז הקבלנים, יושב־ראש ארגון קבלני ירושלים, חבר הוועדה למען השוטר." פרידמן יודע מה יונה מעדיף ובאיזה תחום, איזה סיפורים מסתובבים עליו בירושלים, ועוד אפיזודות קטנות שמרכיבות את הפאזל האישיותי של מרדכי יונה.

ס יפור שמסתובב: כשעמוס אהרוני הסתבך ונעלם כשמאחוריו חובות גדולים, הרבה נושים ויתרו וראו את העניין כאבוד. מרדכי, ככה מספרים, נסע לאיפה שנסע, עשה מה שעשה, וחזר עם מזוודה ובה סכום הכסף שאהרוני היה חייב לו. צבי פרידמן מכיר את הסיפור ומצליח להתרגז. „הכל שטויות. זאת מדינה קטנה, צפופה, לא מפרגנת. כשנעצר מוריס רג'ואן זהותו הוסתרה תחת הכותרת 'נעצר קבלן גדול בירושלים', צלצל אצלי הטלפון נון־סטופ. 'חבר שלך הסתבך, אהה' אמרו בצד השני של הקו. לא מפרגנים". כשפרידמן מדבר על חוסר הפירגון, אורי בן־נון מחייך מהצד: „גם אם נכון הסיפור על המזוודה עם הכסף, או כל הכבוד לו."

גם מרדכי מתלונן על הצפיפות במדינה. „מדינה קשה", הוא אומר בשלבים שונים של השיחה.

מה זאת אומרת „קשה"?

יונה: „המדינה איננה מעודדת אנשים שמוגדרים כמצליחנים. כשיש ראש קצת יותר גבוה בשורה, תמיד יש איזה רס"ר שמוכרח לצלוף ולהוריד את הראש הגבוה. זאת תכונה כלל־לאומית לפגוע בראשים שמצליחים לצאת מהשורה. אייזנברג הוא דוגמא לאדם שהשקיע כאן והחליטו לחסל אותו, ואני מכיר כאלה המון. זאת תופעה מאד מורה. הממשלה מושיטה את ידה לנכשלים. אם סולל בונה היתה במצב טוב, היא לא היתה נהנית משמונים מיליון דולר. השגור נדבק בתרבות הישראלית. אתה חייב להיות מסכן כדי לקבל סימפטיה. אלו תהליכים מעוותים. העולם עובר הפוך."

מרדכי נעצר רגע וחושב, אחרי שהוא אומר את הדברים. תפס את עצמו לרגע מקטר והוא הרי לא רואה את עצמו קוטר. הוא לא מריר, הוא רק ביקורתי. יש פער עצום בין שני המושגים, הוא אומר. הוא הלא פרץ את הפריצות שלו מהרדיוס הצר, המחניק. הדאגה העכשווית שלו נתונה לבנים שלו (אייל בן ה־28 ובועז בן ה־24) שמשתתפים באופן פעיל בניהול העסק. הוא מאמין במושג "דור המשך".

השם מרדכי יונה לא מתקשר בעיניו עם משפחת הקבלנים או הסוחרים. המושגים האלה התאימו אולי לעיסוקיו בתחילת הדרך. על העבודה שלו הוא מרבה היום לדבר במונחים של יצירה. את חלוקת התפקידים המשפחתית הוא מנסח כך: הבנים מתעסקים בניהול, האב בפריצה קדימה.

ה בית בשבילו הוא חממה. וילה בת שלושה מפלסים ביפה־נוף, סמוך ליער ירושלים (ההורים, יוסף ושמחה יונה, עדיין מתגוררים בסנהדריה). האשה חפציבה היא עמוד השדרה של הבית. עקרת־בית דומיננטית, בעלת טעם. שני הבנים הגדולים משולבים בעסק. הבת רונית (21) סיימה לא מכבר את שרותה בצה"ל. שני הבנים הצעירים, פיחר (14) ואלון (13), עדיין לומדים. יונה מוכן לפתוח חריץ לבית שלהם. חפציבה מסרבת. לא משתפת פעולה, מעדיפה באדיבות לשמור מרחק. פרופיל נמוך. לא תראו אותם בארועים חברתיים. הם יושבי בית. אנשים צנועים ומארחים חמים. קבלות הפנים שהם עורכים בבית נושאות לרוב אופי עסקי. בעיקר בהקשר לעסקיו של יונה בליבריה. יונה עצמו טס לליבריה כל שלושה חודשים. שוהה שבוע וחוזר.

על ההשקעה שלו בהשלמת פרוייקט התחנה המרכזית בתל־אביב, הוא לא מצטער לרגע. הדרמה המתחוללת סביבו ממריצה לו את הדם. „הגולם הזה רק מחפש טיפ־טיפה של חמצן. הדם כבר זורם לו בעורקים." הוא נינוח לגמרי. צופה בדיוק את השתלשלות העניינים. „אחרי יום שישי תמיד בא שבת", אומר וקצת מחייך. אחרי ששני השותפים עזבו אותו, הוא כבר במשא־ומתן עם משקיעים זרים. לא יכול לפרט (ראה מסגרת).

לשון יבשה תקטלג את מרדכי יונה כאחד הכוחות הכלכליים המובילים במדינה. אם הסקטור הפרטי שווה כעשרים אחוזים מהמשק, מרדכי יונה ימלא שני אחוזים מתוך העשרים. מקום מכובד. הכסף, הכוח והמכובדות משאירים אותו מאופק, רחוק מיהירות. עמיתים כמו ברוך ברקאי או יהודה ישראל מדברים עליו בנימה חיובית, בהערכה: קואופרטיבי, הגון בעסקים, עומד מאחורי כל מלה, לא תקוע רק באינטרס שלו, מתחשב בסביבה.

סוף היום. יונה אוסף את החפצים שלו, מתכונן לצאת. פותח את התיק, שולף ספר שקורא עכשיו לגמרי במקרה. על עטיפת כרומו שחורה, רכה, מבריקה, כתוב: עלילה המתארת בריאליזם דק קורותיו של חוטב עצים עני... ■

לא רע אם זה נשמע גם הומניטרי'

ק רוב ל־30 שנה נִצב עוק חבטון המטעה של התחנה המרכזית הבלתי גמורה בשולי רחוב לוינסקי בתל־אביב. רצפים עזובים ומיפלשי קנויות ריקים ומטושים נהפכו למיפגע אסטתי ותברואתי, מישכן לעבריינים ומלון לילה לחסרי בית.

בניית התחנה המרכזית החדשה החלה בראשית שנות ה־70 ונפסקה לאחר מלחמת יום הכיפורים. השותפים הראשונים בפרוייקט היו חברת "כיכר לוינסקי" של משפחת מילץ (50 אחוז), "מפעלי התחנה" של קואופרטיב אגד (35 אחוז), "סולל בונה" (15 אחוז). לאחר שהסתבכו בינותם, ונכשלו הנסיונות למצוא פשרה, מינה בית המשפט המחוזי את עורך־הדין ישראל גפני ורואה־החשבון יחזקאל פלומין למפרקים של החברה. הם חיפשו קונים שיוכלו להשלים את הפרוייקט ופנו גם לקבוצת אייזנברג. אומדן ההשקעה הנדרשת לסיום הפרוייקט הוא כ־50 מיליון דולר.

[illegible]

למרכז בידור וספורט. ביניהם נקלעו לקשיים ומרגוליס לקשיים כספיים. פרץ ביניהם סכסוך כשמרגוליס תובע מליפשיץ 4 מיליון דולר בהקשר לפרוייקט בנייה משותף שלהם בעמנואל. במשא־ומתן השאיר רכש מרדכי יונה את חלקם תמורת מיליון דולר, ונותר לפני שנה יזם יחיד. הוא מחפש שותפים, משקיעים זרים.

743 אנשים קנו חנויות בפרוייקט בסך כולל של כ־60 מיליון דולר. הנכס העיקרי של התחנה הם שטחי המסחר הבלתי מכורים המשתרעים על פני 14 אלף מ"ר, שהיה קשה למכור אותם בגלל השפל בשוק. [illegible]

דב בסנדלים

האיש שסינדל את ת"א הוא גם מי שכדאי לשלוח אליו את הנמלה שתלמד חריצות אמיתית מהי. לא בטוח שאחרי־כן תהיה יעילה יותר. ח"כ דב בן־מאיר עסוק מעל לראש במשימות ממלכתיות, עירוניות ופרטיות שצריך מחשב כדי למנותן. ריבוי התפקידים הזה הוא בעוכריו, אומרים מתנגדיו. „יש לו תסביך מעורב של שרגא נצר, דוד בן־גוריון וברל כצנלסון. הוא רוצה להיות ממליך מלכים, אבל גם המלך בעצמו. החריצות שלו היא חריצות של מאכער". בן־מאיר: „המערכת לא אוהבת איש עצמאי". כולם אומרים: בחור טוב, עוזר לאנשים. וחרוץ כבר אמרנו?

מאת יצחק בן־חורין
צילומים: דפנה קצור

דב בן־מאיר ו„מסנדלים": „'סנדלי דנוור' זה אני. אני הכנסתי אותם לתל־אביב".

איש חרוץ הוא ח"כ דב בן־מאיר. חרוץ כנמלה. טומן ידו בכל. עסוק מעל לראש במשימות ממלכתיות, עירוניות ופרטיות. עד היום כתב שמונה ספרים על עבודה בהתנדבות (היה 14 שנה מנהל "האגודה למלחמה בסרטן"), על ידע העם והמדינה (היה 8 שנים מנהל שירות הפרסומים במשרד ראש הממשלה), וספרים על ההסתדרות (שבע שנים היה מזכיר מועצת פועלי תל־אביב).

בעתיד אולי יכתוב גם אנציקלופדיה לסיכום ניסיונו המוניציפאלי בעיריית תל־אביב ורץ לראשות העיר ועד לא מכבר הסתפק בסגנות, ועכשיו רק – קחו אוויר – חבר הנהלת העירייה, ראש סיעת המערך, ראש אגף התנועה, ראש לשכת החברות העירוניות ויו"ר ארבע מהן, ראש ועדת השמות וההנצחה, חבר במועצת המנהלים של "נתיבי איילון", בחבר הנאמנים של מוזיאון תל־אביב, ובוועדה ליקירי תל־אביב). מכל זה הוא מאיים להתפטר כדי להתמחות בכנסת – בקדנציה שניה – כתור סגן יו"ר הבית וחבר הנשיאות; חבר ועדות הפנים, העליה וקליטה, הספורט, ומניעת תאונות דרכים. מלבד זה הוא פעיל בשדולה המוניציפלית ועומד בראש הקבוצה הפרלמנטרית הישראלית־גרמנית. היום, למשל, הוא כבר טורח מטעם משרד החוץ בארגון חגיגות הארבעים למדינת ישראל שיתקיימו בגרמניה.

ריבוי התפקידים – יאשרו גם בסביבתו הקרובה באמת – הוא בעוכריו. עושה לו שירות רב. היומן שלו סתום ומפוקק ממש כמו התנועה בכבישי תל־אביב שעל רווחתה הוא מופקד. בדין ישאל עצמו משלם המיסים המודאג מה יהא על תל־אביב שלו אם יממש בן־מאיר את איומו ללכת? מצב מביך. מי יוכל להכנס לנעליו הגדולות? „נראה לי שהשמש תורח גם בבוקר שלאחר לכתו", אומר חיים כצמן, מספר עשר ברשימת המערך לעירייה (נבחרו תשעה, הוא נשאר בחוץ).

לבן־מאיר עצמו יש פנאי להשיב על שאלות רק ביום שישי בשעה שתיים וחצי אחר הצהריים. זו השעה שהבריות משלימות בה את תהליך ההיחלצות המסובך והמתיש מהמטרופולין, מסיימות את הקניות וההכנות לשבת ופונות למקלחת טובה ולמנוחה. יש מי שיוצא לעשות ספורט. אחר מתרווח עם עיתוני סוף השבוע. בן־מאיר עובד. ממש כמו מסניף קוקאין – בן־מאיר מכור לפעילות. בארבע וחצי אחר הצהריים, השבת אר־טו־טו בפתח, והוא לא מגלה שום סימן של עייפות. כתבנו נשבר ומבקש ללכת הביתה. מסדרונות העירייה כבר ריקים מאדם. רק שהמעלית לא תיתקע. „אני אוהב לעבוד", הוא אומר, „אני עובד מהרגע שאני מתעורר, בשש ורבע בבוקר, עד שאני נרדם עם ספר או עיתון ביד בערך באחת אחר חצות".

אדם בעל אופי טוב הוא דב בן־מאיר. אם אתה צריך עזרה – הוא יבוא. יעזור בדברים קטנים, יארגן פתרונות לבעיות, יחתום על ערבות. זה החלק היפה שבו כאיש ציבור. רעי הלב יאמרו שגם מזה הוא מפיק תועלת פוליטית. „הבעיה שלו", אומר חבר מפלגת העבודה, „היא שיש לו תסביך מעורב של שרגא נצר, דוד בן־גוריון וברל כצנלסון. הוא עדיין לא החליט מיהו: הוא רוצה להיות האיש שמאחורי הקלעים, ממליך מלכים, אבל רוצה גם להיות המלך בעצמו וגם הוגה־הדעות. החריצות שלו היא חריצות של מאכער, מתולה בשטחיות והעתקה. הוא לא מטביע חותמו על שום דבר. כתב שמונה ספרים ואינו מוכר כסופר. עסקן ציבור – ולא מוכתר כמנהיג. ממליך מלכים – ולא עומדים אצלו בתור".

הוא אינו אהוד במיוחד גם בקרב חבריו במפלגה. מדוע? בן־מאיר: „המערכת לא אוהבת איש עצמאי. העוברה שאני הולך בדרכי, ולרוב אני בודד, יוצרת אנטגוניזם". חבר מפלגה אומר: „דב מרגיז. הוא יכול לעבוד בתחנה המטראולוגית כקלט־ברקים. הוא מושך אליו אש. הוא לא הפוליטיקאי היחיד בעל כפל תפקידים. אבל על אחרים לא יורדים כמו שיורדים עליו".

דוגמאות? בבקשה. אהרן הראל, חבר־כנסת ומנכ"ל "בית ברל" – זה בסדר. רפי אדרי, ח"כ, התפטר מתפקיד מנכ"ל "שיכון עובדים", נשאר יו"ר פעיל ולא מינה מנכ"ל. או.קיי. מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר? זה חשוב שיהיה בכנסת. „ממני ביקשו לפרוש", אומר בן־מאיר. „עוזי ברעם נבחר למזכ"ל המפלגה והחל לטפל בכפל התפקידים שלי. חשבתי שהוא עשה זאת בגלל תמיכתי במתחרהו מיכה חריש. הציעו לי להתפטר מסגנות ראש העירייה ולהמשיך לפעול כאילו אני סגן. התחייבו לא לבחור סגן אחר במקומי. צ'יץ' היה מוכן לסידור המאולץ והלא־סימפטי. כולם שאלו למה יש לי מכונית ומזכירות וטלפונים, כאילו שאני לא משקיע את כל מרצי בשביל העירייה. עכשיו מדברים על הרשימות לכנסת הבאה ולעירייה, וכל האמצעים כשרים".

בן־מאיר ויתר על הסגנות, והמשיך לתפקד כראש סיעת המערך בעירייה. עכשיו הולכים חבריו הטובים במחוז תל־אביב של מפלגת העבודה לעשות לו "תרגיל מלוכלך". ממש מתחת לחגורה. הם ממשיכים להכיר בו כראש סיעתם בעירייה, אבל החליטו לבחור במקומו סגן שני ממפלגת העבודה לראש העירייה. הבחירה תהיה ב־5 בינואר. „הבהרתי שאם בוחרים סגן – אני הולך. זה יהיה מצב

דב בסנדלים

(המשך מעמוד 15)

כלתי־נסבל. סגן צריך להיות חבר הנהלה. אומרים לי: 'תישאר, תעשה את העבודה ותשאיר את הכבוד למישהו אחר'", מאיים בן־מאיר.

„זה איום־סרק", מרגיע חבר סיעתו בעירייה באנונימיות שאיננה מחניפה לו. ככה גם מדברים כל חבריו. לא לייחוס. לא לציטוט. „איום־סרק", מסביר מר אנונימי, „מכיון שהעירייה היא מוקד כוח שרב בן־מאיר לא ימהר לוותר עליו".

עוד דוגמה מהחיים? בבקשה. לקראת הבחירות לכנסת תימרן עצמו אליהו שפייזר, כהרגלו, לרשימה המרכזית, ועל המקום הנוסף של מחוז תל־אביב בכנסת התמודדו דב בן־מאיר ומיכאל בר־זוהר. ההתמודדות היתה שקולה, ומול בר־זוהר חסר המנגנון, הפעיל בן־מאיר את צוות לישכתו בעירייה ואת קירבתו לראש העירייה שלמה להט.

בן־מאיר ביקש לקבוע הנחה של חמישה אחוז לגימלאים שישלמו מראש את מיסי הארנונה. בינינו, הנחה צריכה להינתן לפי מצבו הכספי של אדם ולא לפי גילו. מה עוד שרק בעלי האמצעים מקרב הקשישים יכולים לשלם מראש. אבל בן־מאיר היה צריך להציג הישג ממשי בפני כ־500 חברי המחוז של המפלגה, שרבים מהם גימלאים בעצמם. צ'יץ' בדק ומצא שלחמישה אחוזים האלה לא תהיה משמעות רצינית בקופת העירייה, והחליט לתת לבן־מאיר את הצ'ופר.

וכך קרה שהעירייה פירסמה הודעה לעיתונות על הנחות בארנונה לקשישים, ובן־מאיר דאג להפיצה בין כל הצירים במועצת המחוז. מספרים שגם צירים חולים הגיעו לקלפי כדי להצביע בשביל מושיעם. ההכרעה היתה על חודם של קולות ספורים שהספיקו לבן־מאיר כדי להגיע לכנסת. לא מן הנמנע שבר־זוהר יגלה רק עתה את סוד כשלונו. שני חברים ממפלגתו אומרים שהוא "עסקן מפא"יניק" טיפוסי. „עסקן מקומי, משכמו ומעלה לעומת חברי מועצת העירייה האחרים, שתופס פוזה לאומית".

עבודה קשה והתמדה הם סוד העפלתו של בן־מאיר, עקב בצד אגודל. בן 60, בעל למופת, נשוי ללילי, אשה מסורה ותומכת, אב לרחל וטלי, גר בדירת ארבעה חדרים בנווה־אביבים. לא בדיוק שכונת פועלים. גם פרס ורבין גרים שם. הריהוט צנוע. בלישכתו יודעים לספר שבן־מאיר חסכן מופלג. הוא יגיש קבלה על קנייה של ציוד כתיבה בשקל וחצי, למרות שמצבו הכלכלי איתן. הוא חי ממשכורת של חבר־כנסת בתוספת פנסיה ממועצת פועלי תל־אביב. העירייה מעמידה לרשותו רכב (ונהג רק לנסיעותיו לכנסת), ומשלמת לו הוצאות טלפון ואש"ל.

„אילו נטל על עצמו בן־מאיר עשר משימות ולא מאה – היה לו סיכוי להצליח", אומרים אנשים הקרובים לצ'יץ'. דמות מרכזית בתל־אביב אומרת עליו: „אפשר לבקר אותו, אבל הוא איש של עשייה וכוח מניע. מוביל בסיעה, משתדל באגף התנועה. זה לא פשוט. הביקורת נובעת מזה שהוא הלך להרכה תפקידים בבת־אחת. בן־אדם שהולך להיות סגן ראש העירייה צריך להתמסר רק לזה. משק עירוני זה לא משרד ממשלתי. המעורבות של הצמרת העירונית יותר פעילה, ופחות מיניסטריאלית. צריך להיות בעבודה עשר־שתים־עשרה שעות ביום. סגן ראש עירייה זה פול־טיים־ג'וב. אי־אפשר לרקוד על כמה חתונות. מרדכי נמיר ויהושע רבינוביץ ז"ל התמסרו רק לעירייה וישבו בבניין העירייה".

בן־מאיר היה איש של רבינוביץ', אחד מראשי העיר הטובים ביותר שהיו לתל־אביב, אם לא הטוב בכולם. בן־מאיר, יליד פולין, היה חבר קיבוץ מעיין־ברוך במשך שש שנים (עד 1953) ומילא תפקידים מרכזיים במשק. זו היתה ההתחלה. בוגר האוניברסיטה העברית במדע המדינה וכלכלה, כבר אז היה נמרץ דיו כדי ללמוד ולעבוד בעת־ובעונה אחת.

חבר מפלגה: „דב מרגיז. הוא יכול לעבוד בתחנה המטראולוגית בקולט־ברקים. הוא מושך אליו אש. הוא לא הפוליטיקאי היחיד בעל כסל תפקידים, אבל על אחרים לא יורדים כמו שיורדים עליו".

במשך שמונה שנים ניהל את שירות הפרסומים במשרד ראש הממשלה.

רבינוביץ' הביא אותו למחוז תל־אביב. ב־1962 מונה למנכ"ל "האגודה למלחמה בסרטן" והחל לפלס דרכו במעלה הגוש התל־אביבי החזק שאז שלט למעשה במדינה. מ־1970 שימש מזכיר מחוז תל־אביב של מפלגת העבודה וחדר למועצת הפועלים. במשך השנים נוצרו מחוייבויות. בן־מאיר נתגלה כאיש עם כוח הישרדות רב. היה במחנה רבין, עבר למחנה פרס, הכל לפי הצורך. שפייזר ובן־מאיר השתלטו על המחוז אחרי שרבינוביץ' נתמנה שר אוצר. המחוז ומועצת הפועלים פירושם חלוקת תפקידים, מינויים, כיבודים ונסיעות לחו"ל. בן־מאיר פיתח קשרים אמיצים עם איגודים מקצועים בגרמניה. במועצת הפועלים הוא הקים מעין ממשלה, וממשלה זקוקה לקשרי חוץ. עסקנים יצאו ובאו, ומעמדו של בן־מאיר התחזק.

ב־1976 היה בן־מאיר חזק עד כדי להדיח את מזכיר מועצת הפועלים אורי אלפרט ולרשת אותו. שבע שנים בתפקיד, ומבקריו מבית טוענים שהוא ירש קופה במצב טוב והותיר אחריו גרעונות כבדים בדרכו לבניין עיריית תל־אביב.

בן־מאיר: „פרס ביקש שם של מועמד לראשות העיר תל־אביב. אמרתי שאף אחד לא רוצה. עשינו סקר. מוטה גור, מאיר עמית, גד יעקובי, לובה אליאב, אליהו שפייזר, אורה נמיר ואני ביחד קיבלנו שליש מהתומכים בצ'יץ'. במרץ '83 אמר לי פרס: 'אין ברירה, תרוץ מול צ'יץ', תפסיד ותעשה אתו קואליציה. תהיה סגנו ותחזיר את המערך לעירייה אחרי עשר שנים באופוזיציה'. זה לא היה סימפטי. כל אחד אומר 'בראבו', אבל אחר־כך מצביע: 'תראו את הלוזר הזה'. למרות זאת רצתי".

חבר מרכזי במחוז: „העלו שמות מועמדים שלא פנו אליהם כלל. שפייזר ובן־מאיר מתמרנים את מחוז תל־אביב כך שיהיה רדום, ולא יכניסו אליו מישהו רציני שיהיה עשוי לפגוע בבכורה שלהם. לשפייזר היה נוח לדחוף את בן־מאיר. שמו של דב נזרק על השולחן, ולאנשים לא היה נעים להצביע נגד".

במטה הבחירות שלו קיוו שיקבל 35־40 אחוזים. מעמד הליכוד במדינה היה אז בשפל המדרגה: משבר מניות הבנקים ומלחמת לבנון. אבל אפילו מפא"יניקים וותיקים הצביעו בשביל צ'יץ'. ברמת־אביב ה"אדומה", ברחובות בוגרשוב, ביילינסון ופינסקר – מאחוזים של מפלגת העבודה – הצביעו ללהט בין 75 ל־80 אחוזים מהתושבים.

הליכוד נחל ניצחון, קיבל כ־40 אחוזים. המערך פחות מ־30 אחוזים. איבד מנדט. המהלומה שספג בן־מאיר היתה כבדה עוד יותר: בבחירות האישיות

(המשך בעמוד 41)

סתם יום של חול, דף מיומנו של דב

07.30 – פגישה עם חבר בבית־קפה לדיון בענייני המפלגה.

08.30 – באה ללישכתו אשה הממליצה על אבית ל"יקיר תל־אביב". בן־מאיר חבר בוועדה.

09.00 – דיון עם גורמי תחבורה על תקציבי פיתוח, שיפוץ התחנה המרכזית הישנה וביקורו הצפוי בתו"א של השר קורפו.

10.00 – דיון עם ראש אגף תרווחה על הפעלת מועצת קשישים, ואדיבות נהגי אוטובוס כלפי קשישים.

10.40 – בא בחור־צעיר מאחד מסניפי ועד שכונת רמת אביב ג'. רוצה לפעול במפלגת העבודה.

10.50 – פגישה עם מנכ"ל חברת "גני יהושע" (פארק הירקון). בן־מאיר הוא יו"ר החברה.

11.20 – נוסע לאולפן "קול ישראל" להשתתף בתוכנית הרדיו "סעו לשלום".

12.00 – חוזר למשרד. נפגש עם בחור מחיפה שמבקש להשתלב בפעילות פוליטית.

12.30 – פגישה עם מנהל חברה שרוצה לייצא מוצה לגרמניה. בן־מאיר הוא, כזכור, יו"ר הקבוצה הפרלמנטרית הישראלית־גרמנית.

13.00 – פגישה עם יו"ר ארגון עובדי העירייה. ארוחת הצהריים שלו – כריך אחד.

14.00 – יוצא עם פקידים בכירים לבדוק אפשרות להקמת חניון ברחוב טשרניחובסקי.

15.30 – שוב במשרד. מחזיר שיחות טלפון, עובר על דואר, חותם על מסמכים.

16.00 – פגישה עם מנהל היכל הספורט בנושא חנייה.

17.00 – דיון על דרך הפצת מפת החניונים של תל־אביב למשלמי הארנונה.

18.30 – בגלי צה"ל. התמודדות עם נתן ברון על התוכנית הכלכלית.

19.00 – נוסע הביתה. ארוחת ערב.

20.00 – בבית, פגישה עם חדי קאופמן, מזכיר מועצת הפועלים. עד עשר.

22.00 – יושב לכתוב מאמר ל"ג'רוזלם פוסט" על "המפה הפוליטית העתידית". משוחח בטלפון עם הבנות.

24.00 – קורא במיטה מסמך על תוכנית להגדלת פוטנציאל המים של ישראל.

סרן גל ויסברג, בן 26, כתב צוואה אישית ופוליטית. ארבעה חודשים אחר־כך נפל בעת מילוי תפקידו. המרחק בין הילד־הקצין שכותב צוואה לבין הגנרל־אלוף שהורשע בסחר־סמים, הוא אולי כל המרחק בין מה שרצינו להיות לבין מה שאנחנו.

סרן גל ויסברג ז"ל וקטע מהצוואה: כמו הנסיך הקטן, נפילתו לא נשמעה.

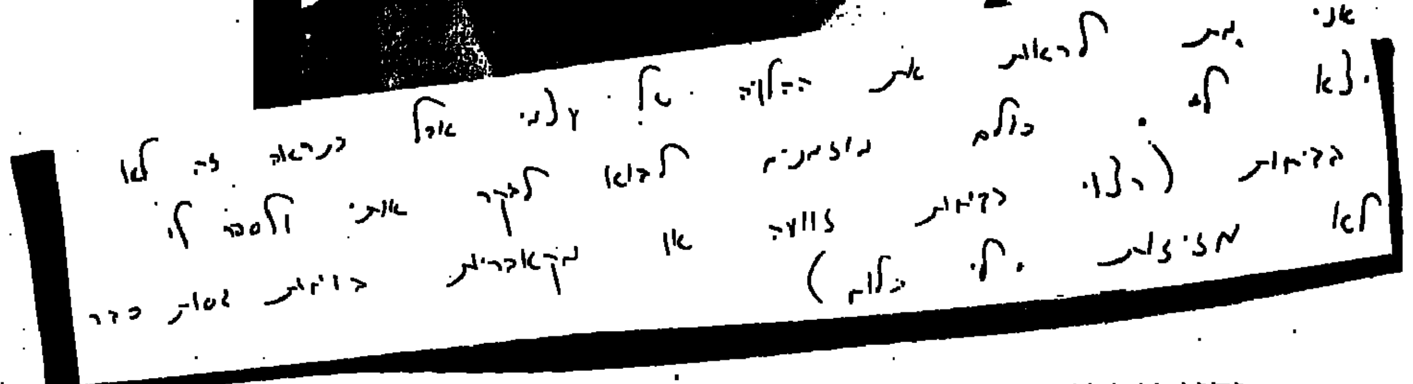

יהונתן גפן

צוואה של ילד

"בלי ההתמודדות והסכנה החיים היו נראים לי משעממים. ארם טועם את טעמם של החיים רק בצילו של המוות."

אני, מתקרב לארבעים, נהיה מריר־עדין במשך השנים, אוטודידקט, וכרגע גם קצת מדוכא, ובכל זאת – מעולם לא עלה בדעתי לכתוב צוואה. נאחז בילדות, בזאת שלי ובזאת של ילדי, ומשתדל בכל מאודי לא למות כל עוד אני חי. וזה לא קל, משום שלפעמים זה נראה שממש אין הבדל.

אבל שום צוואה לא חראו אצלי. פעם היה אצלנו סוכן ביטוח וזרקתי אותו לכל הרוחות. "תשכח מזה", אמרתי לו, "אני לא מת. תעוף מפה, סוחר מוות ערמומי שכמוך!" לא רוצה ביטוח־חיים, רוצה חיים, ועל צוואה בכלל אין מה לדבר. הייתם מתים שאכתוב צוואה...

סרן גל ויסברג, ילד יפה ונבון, חיפאי, בן 26, כתב לא צוואה אחת אלא שתיים. הראשונה לא מצאה חן בעיניו: "לפני שנתיים כתבתי בשעת לילה מאוחרת מעין צוואה. דעתי היתה טובה עלי והייתי עייף מאד. הכתיב היה גרוע, לא היה שום פיסוק, והתחביר היה נורא עד כדי בלתי מובן. גם הרעיונות הובעו בצורה אינפנטילית," הוא כתב לפני שמונה חודשים בצוואה השנייה והאחרונה שלו, זאת שכן מצאה חן בעיניו, ואחריה הוא עתיד ליפול בן עשרים ושש, וכמו הנסיך הקטן – נפילתו לא נשמעה.

"קרה נס, ולא קרה לי עדיין שום אסון בשנתיים אלה, ובקריאה חוזרת גיליתי את התיפלות והנה אני מתקן" – הוא כותב תחת הכותרת הכמעט־מצחיקה: "צוואה, אם ורק אני כבר ז"ל, גל" – "בנוסף לכך, כשנה וחצי האחרונות חייתי עם סיגל וגם זה שינוי משמעותי שמחייב התייחסות עמוקה ואישית."

וכעת סיגל יושבת מולי, עם הניירות האלה, מנסה לספר עליו, ולא יכולה.

איזו מין מדינה יש לנו פה אם ילדים בני עשרים־ושש כותבים צוואה אחת, לא מרוצים וכותבים שנייה, ואחר־כך באמת מתים, משאירים לנו ניירות עצובים כאלה. איך הגענו לזה?

גל כותב בצוואה שלו: "לא יודע מדוע חשבתי שעלי לכתוב מכתב פרידה למקרה שיקרה לי משהו בלתי צפוי... אבל בסך־הכל קיימת אפשרות שכזאת, ואם אתם קוראים את המכתב הזה עכשיו, כנראה שזה יותר מסתם אפשרות. אני כותב לא בגלל תחושה רעה (נבואית) אלא מאותה סיבה שאנשים מבטחים את עצמם – שיהיה."

הם באו לביתי, עצובים ומבוישים. חבריו ליחידה, אח שלו, החברה היפה שלו ששמה סיגל. אחד מהם הושיט לי את צרור הניירות ואמר: "זאת הצוואה שלו, ובגלל שאהב לקרוא אותך אנחנו מבקשים שאתה תפרסם אותה."

ניסיתי להתחמק. "אני לא כותב עכשיו," אמרתי.

הם שתקו. השאירו אותי עם הנייר הנורא הזה: צוואה של ילד בן עשרים־ושש, שנהרג אי־שם לפני כמה חודשים.

סיגל סיפרה לי שגל השתחרר וחזר לשרת בצה"ל. הוא החליט לכתוב צוואה אחרי שנהרג חבר טוב שלו ליחידה, והוא הבין שגם לו זה יכול לקרות. בצוואה כותב סרן גל ויסברג: "למקרה של מוות," כי ◄

מבצע
ויזה וזכיתי!
במשך 3 חודשים 1.4.87 - 2.1.87

עכשיו יותר מתמיד כדאי לך
להשתמש בכרטיס ה"ויזה" שלך.

קנה בויזה וב-VISA עדיף
ותוכל לזכות במכונית רנו חדשה
ובעוד מאות פרסים יקרי ערך.

מבצע פרסים - כל חודש!
★ מקררי מקסי גלאקסי ★ מכשירי וידאו ★ תנורי מקרוגל ★ תנורי טורבו ★ חבילות תיור לחו"ל ★ מערכות לבוש מפוארות - פולגת ★ סדיני חימום ★ תאורת חירום ★ מפזרי חום ★ זכויות קניה ב... בשווי 150 ש"ח כ"א ועוד מאות פרסים...

במבצע המסכם מכונית חדשה!
לאחר שלושת מבצעי הפרסים החודשיים יערך מבצע נוסף הגדול מכולם. צבור 10 "זכויות השתתפות" מתוכן לפחות 4 "זכויות השתתפות" ב"ויזה עדיף" ותשתתף גם במבצע הפרס הגדול.

למצטרפים חדשים מבצע מיוחד!
כל מצטרף חדש ל"ויזה" וכל מצטרף חדש לתוכנית "ויזה עדיף" בתקופת המבצע (1.4.87–2.1.87) ישתתף במבצע פרסים מיוחד – בנוסף לאפשרות השתתפות בכל מבצעי הפרסים האחרים.

הגדל את מספר "זכויות ההשתתפות" שלך ותגדיל את סיכויי הזכיה שלך!

קנה "ויזה עדיף" - שיטת התשלומים הבלעדית של "ויזה" והכפל את סיכויי הזכיה שלך.

*ניתן לעיין בתקנון המבצע ב"בית ויזה" רח' נחלת יצחק 68 ת"א

VISA
ויזה. יותר טוב מכסף.

מגדל

החברה מספר אחד בביטוח חיים

נתוני המאזנים השנתיים האחרונים (1985) של חברות הביטוח מוכיחים:

	מגדל החברה מס. 1	החברה השניה בגודלה	החברה השלישית בגודלה
עתודות ביטוח חיים	637,219	354,109	310,295
פרמיות ביטוח חיים	94,615	72,880	74,148
תשלומים למוטבים בשנת הדו"ח	43,807	33,500	23,869

(הסכומים באלפי ש"ח במחירי נובמבר 1985)

אם החלטת לעשות ביטוח חיים חשוב שתבטח את עצמך ומשפחתך בחברה מספר אחד בביטוח חיים – מגדל.

לכולם: הכח להשפיע שוכב אצל הפוליטיקאים. הם רעים
ציניים ומושחתים. הם יודעים שהם כאלה. הם אוהבים
את כחם: השיטה שלהם לשמור את הכח אצלם היא
ע"י הרתעת כוחות טובים מהתמודדות וכניסה לזירה
הפוליטית. את ההרתעה הם משיגים ע"י רוע ציניות
ושחיתות שנראים כ-MUST. זה איננו MUST.
ברגע שיצליח להגיע מוצלח טהור אחד לעמדת כח
שלטון הזבל יתפורר והחברה תפרח.
שווה לנסות - חובה לעודד אנשים מוכשרים וישרים
ללכת לפוליטיקה זהו הצ'אנס היחידי שלנו.

(המשך מהעמוד הקודם)

היה רוצה שידעו שהוא מאוד שמח במקצוע הצבאי שלו, "למרות ואולי בזכות הסיכון שטמון בו. זהו טעם החיים שלי. אני יודע שקשה לכם להבין את זה, אבל בלי ההתמודדות והסכנה החיים היו נראים לי משעממים. אדם טועם את טעמם של החיים רק בצילו של המוות. התפקיד הוא סיכון שנהניתי מאוד לקחת אותו, ואם יקרה המקרה ואשלם על כך בחיי, עדיין התשלום אינו מופרז..."

אני קורא את השורות התמימות והמפחידות הללו, ובעתון שלצידי מציץ אלי פרצופו המורכן של הסגן־אלוף שסחר בסמים כלבנון והורד לדרגת טוראי, נזרק מהצבא, והמרצדס השחורה והיקרה שלו הוחרמה לטובת המדינה. המרחק בין סוחר הסמים הצבאי לבין הילד־הקצין שכותב צוואה הוא אולי כל המרחק בין מה שרצינו להיות לבין מה שאנחנו.

גל כותב בצוואתו ובנוכחות עד אחד, הרופא של סיגל, שהוא קצין טוב, "לא עילוי אבל טוב." הוא נהנה מתפקידו הצבאי וקיבל ממנו הרבה. בפניה אל הוריו הוא מסכם שהתפקיד הזה נתן לו חמש שנים של עבודה נהדרת, "והצבא נתן לי 7 שנים של התפתחות אישית יפה. אז אל תגנו את עצמכם ולא את הצבא, בבקשה."

"הוא היה מאמין כזה", מספרת סיגל, "עם הרבה תמימות שלפעמים נראתה בטעות כשחצנות. הוא באמת רצה להתערב בעשייה הפוליטית, לשנות את המדינה שלרעתו הולכת ומסתאבת." בסוף מכתב הפרידה שלו משאיר לנו גל את מה שהוא מכנה "הצוואה הרוחנית שלי":

"האמירה – כל אחד ידאג לעצמו, ואם הוא יהיה בסדר כולם יהיו בסדר – פשוט לא עובדת. זה שאתה צדיק, עדיין לא מציל את סדום, ואנחנו חיים בסדום אם מישהוא לא שם לב. אני לא יכול ולא מתכוון לדרוש נסיונות לתקן את העולם, אבל את המדינה שלנו חובה לתקן. כדי לתקן את המדינה צריך להפסיק להיות אדישים. הייתי רוצה לראות את כל אלה שאני אוהב מפסיקים להתאונן על המצב הרע, על הכפיה הרוחנית, על הגזענות – ומתחילים לעשות. המאבק עוד לא אבוד אבל הוא יאבד אם לא נקום להאבק. לכולם: הכח להשפיע שוכב אצל הפוליטיקאים. הם רעים, ציניים ומושחתים. הם יודעים שהם כאלה. הם אוהבים את כוחם. השיטה שלהם לשמור את הכח אצלם היא ע"י הרתעת כוחות טובים מהתמודדות וכניסה לזירה הפוליטית. את ההרתעה הזאת הם משיגים ע"י רוע, ציניות ושחיתות. זה נראה לנו כ־Must, אבל אין זה Must. ברגע שיצליח להגיע מוצלח טהור אחד לעמדת כח, שלטון הזבל יתפורר והחברה תפרח. שווה לנסות. חובה לעודד אנשים מוכשרים וישרים ללכת לפוליטיקה. זהו הצ'אנס היחידי שלנו: אני, למשל, רציתי להיות ראש ממשלה..."

הוא לא יהיה, ועלינו להסתפק במה שיש, כנראה. ורק כשיהיה לנו ראש ממשלה שבזמן כהונתו לא יכתבו ילדים צוואות, תפרח החברה, או לפחות תחיה. ואוי לחברה בה נערים יפים בנפשם ובחיצוניותם עד אין שעור, כותבים מכתבי פרידה עוד בטרם נפגשו.

גל מסיים את צוואתו בפניה חמה לחבריו הטובים, כרובם קצינים כמוהו, ושמותיהם מצויינים בראש העמוד: "ראו לעצמכם חובה לקפוץ פה ושם להורים שלי, לטעום מחוליליה, ולדאוג שהם לא יזניחו את עצמם. מאוד ממליץ להתגייס יחד ולקנות להם כלבלב ליום חשנה (רצוי סטאר איירי). אל תנטשו לי את סיגל, תשמרו על קשר איתה ותוציאו אותה מהדיכאון. בינינו, אתם תסתדרו לא רע גם בלעדי, אז תעשו חיים משוגעים, פרו ורבו ומלאו את הארץ. מאוד ממליץ על השם גל לילדים. נבדק ונמצא יופי של שם. מקווה שנהניתם מחברתי, ואני מבטיח לא להציק לכם יותר...

"נ.ב. – הילחמו על הארץ, לא להפקיר אותה לכל הזאבות. זהו. גל."

רציתי להיות מלאך אנושי

(עוד קטע של גל ז"ל)

כשבן־אדם צעיר נהרג, מקוננים המספידים ואומרים: איך נקטל בדמי ימיו ומה יכול היה לעשות בחיים הארוכים שציפו לו. אני לעומת זה הייתי מסתכל על: איך חי הנ"ל הז"ל בתקופה שבילה בעולמנו. במקרה שלי, למשל, אם אני בודק מה הספקתי לעשות וכיצד העברתי את הזמן, בולטת לי מיד לעין העובדה המדהימה... בצעתי כל דבר שרציתי והשגתי כל השג שרדפתי...

תבניות לעתיד – יש לי (אם אתם קוראים את המכתב משמע שהיו לי) אבל קשה ומיותר להתעצב בגינן. יתכן שהייתי סובל במשך שנים ארוכות. יתכן שניצלתי משואה גרעינית, מחלה ניוונית, או כל דבר רע שאפשר להעלותו על הדעת. אז שישו ושמחו והמשיכו בקריאה.

זאת פעם ראשונה (ואחרונה) שאני מודה לכם (אבא ואמא) על שהבאתם אותי לעולם – מעשה טריוויאלי שבביצועו ודאי רוויתם עונג ולא הייתם בטוחים מה יצא ממנו. ובכן יצאתי אני, והיום כשאני מסתכל על 26 שנים שחייתי מחוץ לבטן של אמא, עוד 9 חודשים בתוך הבטן של אמא וזמן מה בתור המוצלח בזרעיו של אבא, אני אומר לכם בפה מלא – תודה רבה. היה כדאי. מה כדאי!! היה נהדר. עד היום היו לי 26 שנים של אושר, פשוט אושר, מלה קטנה ולא מוכרת לרוב בני האדמים... אז אם אתם קוראים וכואבים את האבדה, זכרו יחד עם הצער גם את השמחה.

אני יודע שקשה למצוא לי תחליף מוצלח, אבל תמצאו שמחה בכל הסובב אתכם כפי שלימדתם אותי (בכוונה או שבהיסח הדעת). כל מה שצריך זה רק לפקוח זוג עיניים אוהבות ולמצוא את הנחמד והמשעשע, והחיים מחייכים אליכם אפילו אם אני כבר לא.

אז אנא – אל תשקעו בדכאון ובאבל ארוך – אם נהרגתי, אז נהרגתי. זו לא סיבה לבזבז את שנותיכם הבאות היפות על אבל ונהי. הייתם זוג הורים נפלאים, הטובים מכל זוגות ההורים שראיתי, שמעתי או קראתי עליהם. אני מתחנן לפניכם – המשיכו לחיות וחיו בשמחה. לא חייתם למעני. אני הייתי קישוט לחייכם ולאהבה שביניכם. קישוט מוצלח (ועובדה – החזקתי מעמד הרבה מאד זמן ולא ראיתי אצלכם נטיה להחליף אותי) אבל לא ייעוד. אז שנסו מתניכם ועשו חיים מוקדם ככל האפשר...

כל ימי השתדלתי להיות מושלם... בעצם השאיפה שלי היתה להיות מלאך אנושי. ועכשיו כשאני כנראה מלאך לא אנושי, אני יכול לציין בסיפוק שהייתי די בסדר. למרות זאת, אם זייפתי פה ושם, אני מצטער ושולח התנצלויות למי שמגיעות לו ממני התנצלויות (לא חושב שיש כאלה, אבל לא רוצה לקחת צ'אנס).

אני מת לראות את ההלויה של עצמי, אבל כנראה זה לא יצא לי. כולם מוזמנים לבוא לבקר אותי ולספר לי בדיחות (רצוי בדיחות זונות או מקאבריות. בדיחות גסות כבר לא מזיזות לי כלום)...

זהו אבא ואמא, זה היה המסר המרכזי.

תשארו שמחים אוהבים ותזקים,
גלי (סופר־גלן)

אי המטמון

היא היתה אנית הדגל המפוארת של ישראל, "שגריר צף", מקור להתרגשות, גאווה ואופוריה לאומית, כמה שערוריות (שני מטבחים) וגם לא מעט נסיעות חינם של אישי ציבור ורעיותיהם. היא גם היתה מוזיאון צף בו רוכז אוסף מדהים בערכו האמנותי והכספי, מיטב יצירות אמני התקופה, ישראלים וזרים. "שלום" נמכרה "עירומה" מאוצרותיה לגרמנים, שמכרו אותה לרוסים, שמכרו אותה ליוונים. היום היא שטה תחת השם "רויאל אודיסי". היכן האוצר שהיה בה? "סופשבוע", שיצא להתחקות על עקבותיו, נתקל בגירסות סותרות, ברמזים לרשלנות ואדישות במקרה הטוב, ולשחיתות של ממש במקרה הגרוע. תעלומה.

מאת עמוס לבב

"שלום" ז"ל, פנים וחוץ. מבקרת האמנות הנודעת אמילי גינאוור כינתה אותה "תצוגת אמנות צפה", ו"בצים" ראו בה "שגריר צף של מדינת ישראל".

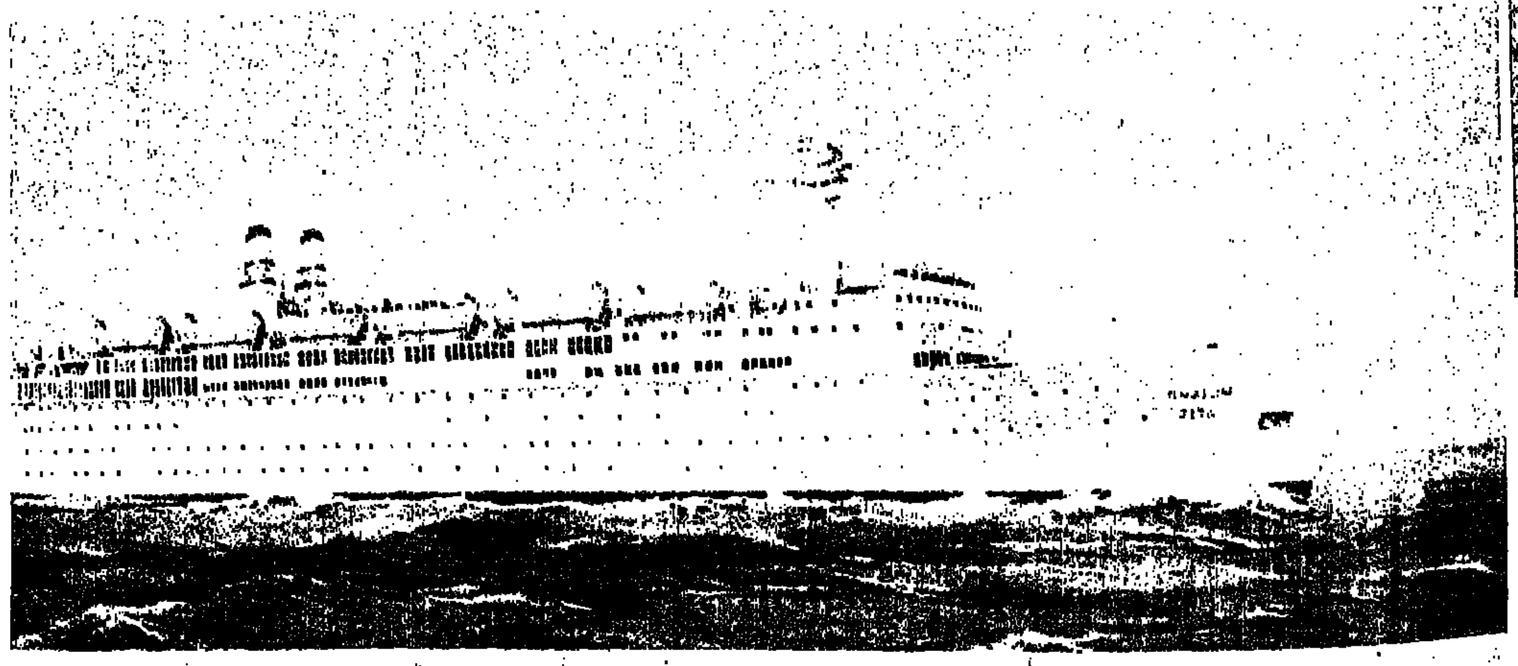

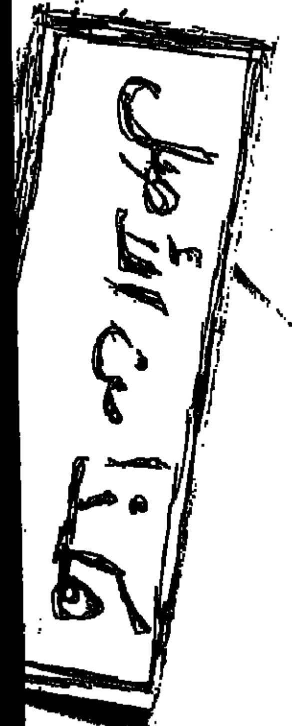

זוכרים את ה"שלום"? לא, לא התהליך. האניה. עיניהם של זקני "צים" עדיין מצועפות כדכדם בנוסטלגיה על אנית הדגל המפוארת של ישראל, אניה חסרת מזל שמבנייתה בצרפת ב־1964, דרך הויכוח על הכשרות (שני מטבחים, זוכרים?) והתנגשותה באניה נורבגית, וכלה במכירתה לחברה גרמנית במחיר הפסד ב־1967 – לוותה בויכוחים ובסערות, בהחלט לא רק בים.

אבל לא לשם הנוסטלגיה הלכנו אצל זקני "צים". לחפש את המטמון יצאנו. כי על האניה היו יצירות אמנות שהיום ערכן האמנותי גדול אלף מונים מערכן באותם ימים רחוקים, ושווין הכספי – מי ישורנו?

מבקרת האמנות הנודעת אמילי גינאוור כינתה פעם את ה"שלום" "תצוגת אמנות צפה". את העגינה הראשונה של האניה בניו־יורק ב־11 במאי 1964 היא הגדירה "אירוע אמנותי יוצא־דופן", והסופרלטיווים נמשכים לכל אורך המאמר שכתבה. את האמן המכסיקני רופינו טמאיו ששתי יצירות ענק שלו כיסו שני קירות באניה, ואת האמן היהודי־אמריקני בן שאן שאת יצירת המוזאיקה הגדולה שלו אין איש שוכח – הכתירה המבקרת כבר אז ב־1964 כ"שני האמנים יוצאי־הדופן של המאה הזו".

אמנים אחרים שיצירותיהם קישטו את "שלום" תוארו בפיה כ"פחות מוכרים", אך אחרי ביקורה במוזיאון הצף היא ניבאה להם עתיד. היום מתברר כי צדקה. יעקב אגם ("יצירה מבריקה") ודני קרוואן הישראלים, ויקטור בראונר הצרפתי ("יצירה פנטסטית, ממדרגה ראשונה"), ז'אן דוד ("אמן ישראלי מהשורה הראשונה"), עמנואל לוצאטי האיטלקי ("יצירה יפהפיה בבריכת השחיה"), בצלאל ולואיס שץ והפסל ג'ורג' הים ("פסלוני עץ באיכות יוצאת־דופן לחדר המשחקים של הילדים").

אז היכן האוצר הזה היום?

גם הקטלוג הצבעוני והמפואר שהנפיקה חברת "צים" באותם ימים של גאווה ואופוריה, מקדיש עמודים שלמים ליצירות האמנות שהיו על ה"שלום". בצד תיאורים מעוררי־תאווה אצל נהנתנים למיניהם של האוכל, הבידור, הספורט ומה לא, מתארת החוברת – באנגלית, כמובן – את יצירות האמנות כ"אסטטיקה מעוררת התרגשות".

בקטלוג מוזכרים לבד מהאמנים שכבר צויינו גם מרדכי ארדון ("יצירת שמן מקורית בספריה"), אביגדור אריכא ("אחד הציירים הצעירים והמבטיחים של ישראל"), אהרון חנה ("קישט את 'בריכת שולמית'"), יעקב וקסלר ("יצירותיו מתבססות על הנושא 'יום ולילה'"), רב פייגין, ניקולס שופר ("מוביל תלוי כגן החורפי"). בנוסף לאוסף המדהים הזה מציין הקטלוג כי תמונות מקוריות של ציירים נודעים, וכהם ווסטון הבריטי, תלויות בתאי המחלקה הראשונה.

אז היכן כל זה היום?

"גם אני שואל זאת", אומר צבי הרמן, באותם הימים מנהל "צים" לענייני נוסעים. לא מהיום מטרידה אותו השאלה הזו. בתחילת שנות ה־70, שנתיים־שלוש לאחר שהאניה נמכרה, נקלע מר הרמן להמבורג שבגרמניה. הוא ניגש אל מנהל החברה הגרמנית שרכשה את ה"שלום", מר קריסטינסאן, ושאל אותו היכן יצירות האמנות. "אינני יודע", השיב האיש. "רכשנו את האניה עירומה". בלשון המקצועית

(המשך בעמוד ?)

הולכים איתך קדימה

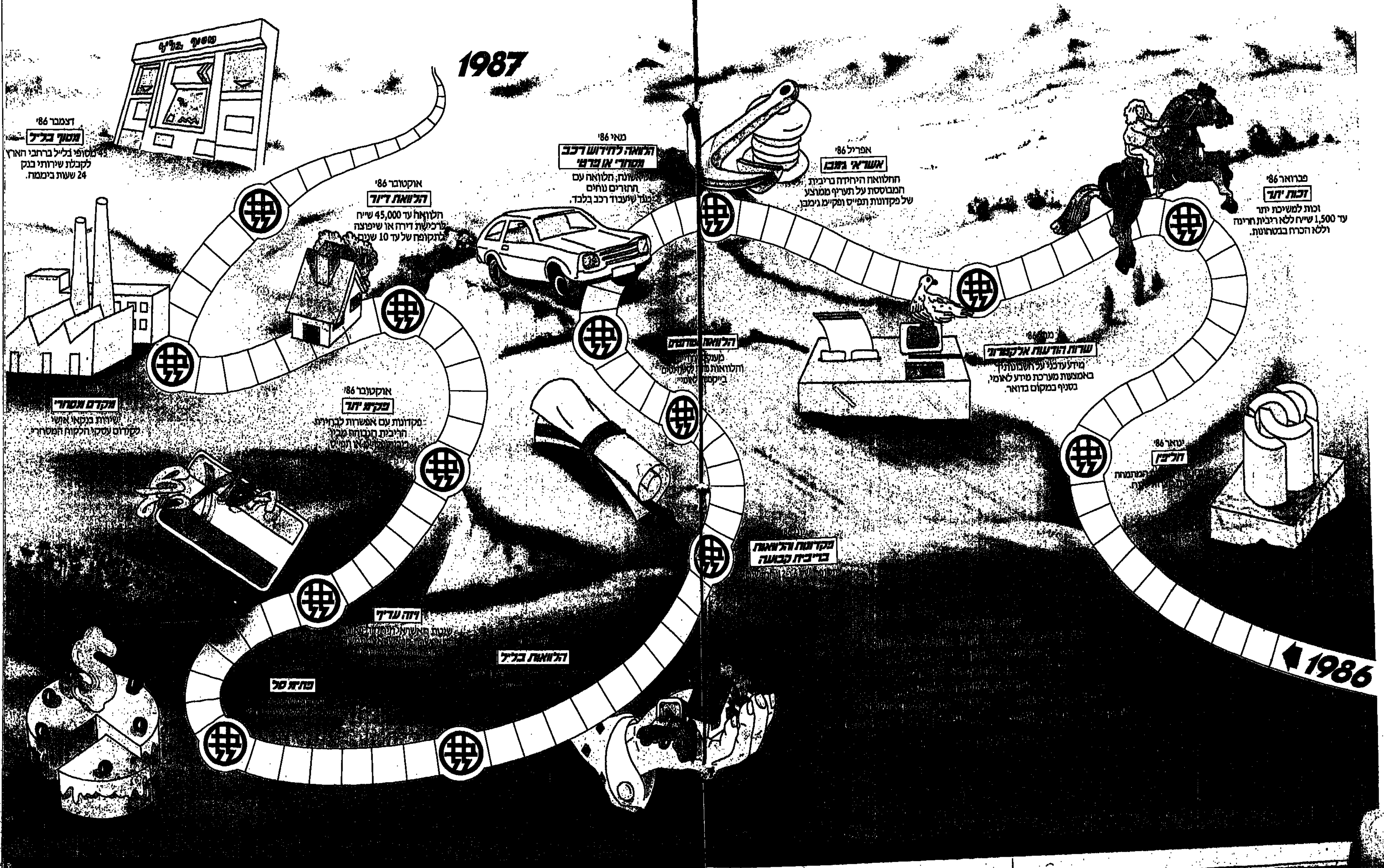

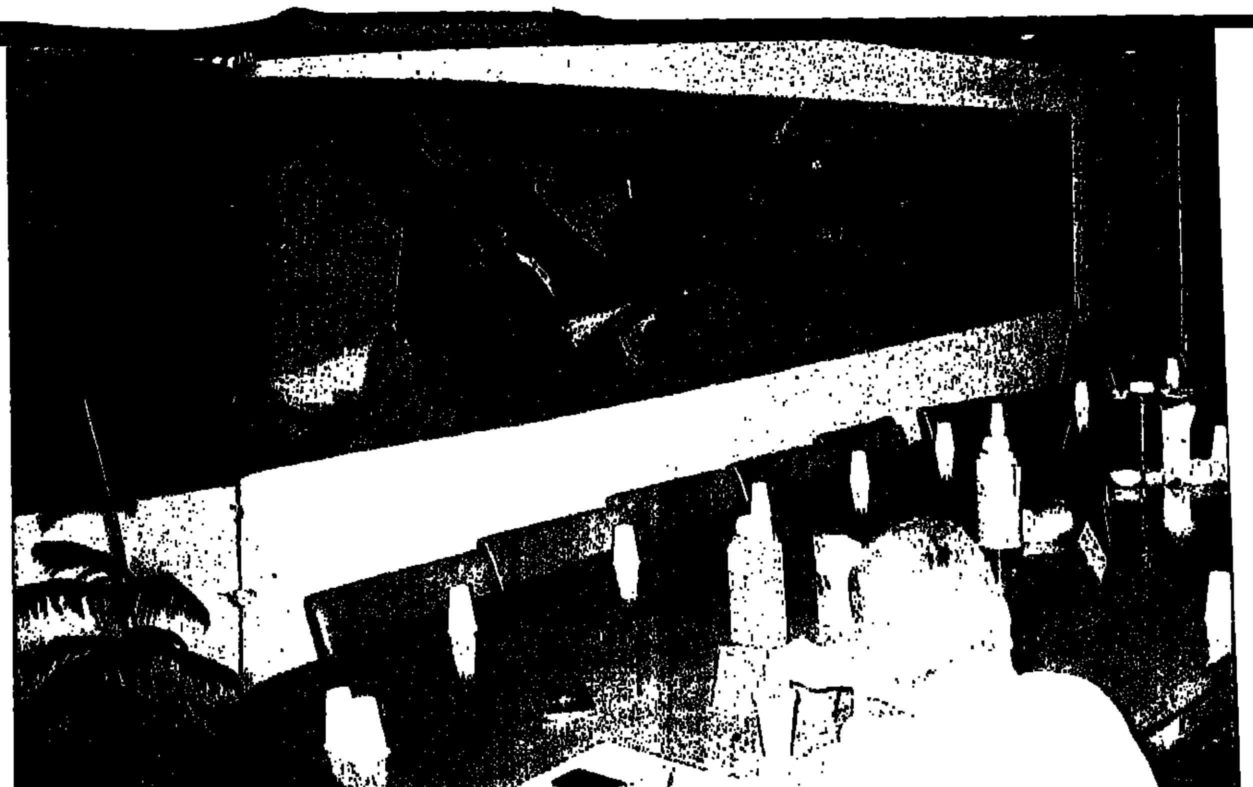

(המשך מעמוד 22)
פירוש הדבר – הגוף בלבד, בלי הקישוט, הריהוט וכלי־האוכל.

צבי הרמן לא ידע את נפשו. הוא שב ארצה והחל להטריד את מנהלי "צים". „אמרתי להם שהנכס הזה צריך ללכת כאוסף גדול למוזיאון ישראל", הוא נזכר. „אמרו לי שיבדקו זאת. דבר לא קרה". הוא לא שקט. הוא פנה לאליהו שרגאי, אז והיום דובר "צים". מר שרגאי בדק, ואמר לצבי הרמן כי יצירות האמנות נארזו כהמבורג בארגזים והובאו ארצה. „איפה זה"? שב ושואל היום מר הרמן. „תמונות של 16 מטרים רבועים אינן יכולות להיעלם סתם כך"!

עברו שנים. צבי הרמן הגיע יום אחד לניו־יורק והוזמן לביתו של סוכן נסיעות יהודי בשם ג'ו הולנדר, שעבד בשעתו עם "צים". „אשתו היתה ציירת די מוכשרת", מספר צבי הרמן. „פתאום ראיתי אצלם שטיח־קיר של וקסלר מהאניה 'שלום'. איך זה הגיע

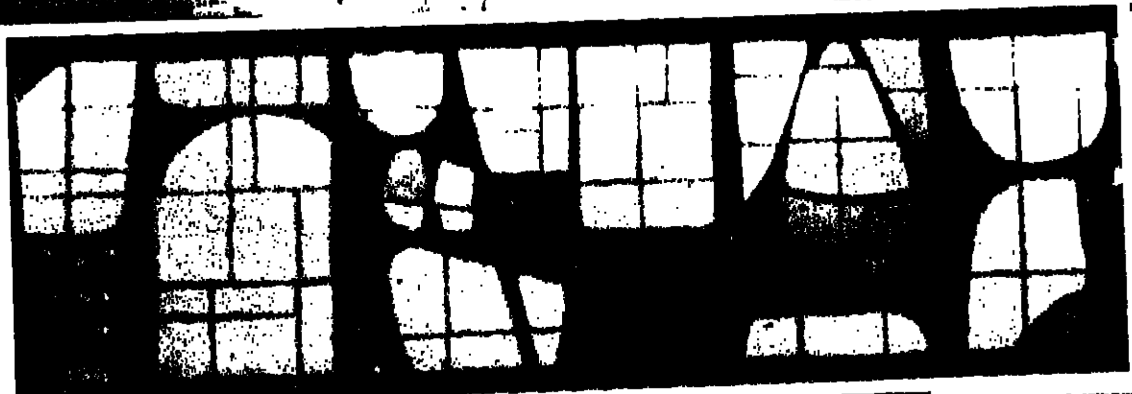

ארבע יצירות מתוך האוסף הענק שהיה על "שלום". בכיוון מחוגי השעון, החל בימין קרוב: יצירה של אריכא, ויטראז' של ז'אן דוד, יצירה של יעקב אגם ומוזאיקה של האמן היהודי אמריקני בן שאן.

אליכם? שאלתי, והם אמרו לי שרכשו אותו במכירה פומבית בניו־יורק".

הרמן שב ארצה ושוב פנה ל"צים". הפעם דרש חקירה. „לדעתי זה שווה היום מליונים", הוא אומר. „רק תמונה קטנה של טמאיו עולה היום כחצי מליון דולר". חקירה לא נערכה.

עיון בקטעי עיתונים מצהיבים מאותם ימים מגלה – בצד רשימות ארוכות של אישי ציבור ורעיותיהם שזכו לנסיעות חינם באניה – התייחסות מעטה בלבד למטמון האמנותי של ה"שלום". ידיעה צנועה מאפריל 1967 מספרת כי „משלחת רשמית ממוזיאון ישראל סיירה אתמול במשך כמה שעות על סיפונה של 'שלום' בנמל חיפה כדי לבדוק את יצירות האמנות שנמצאות באניה, ויוררו ממנה לפני שהאניה תעבור לבעליה החדשים בחודש נובמבר". הידיעה מדגישה כי תפצי האמנות אינם נכללים בחוזה המכירה שנחתם עם החברה הגרמנית "המבורג אטלנטיק ליניה". הידיעה מוסיפה כי בחפצי האמנות של האניה הושקעו חצי מליון לירות, והתמונה היקרה ביותר עלתה ל"צים" 36 אלף לירות. "נראה כי מוזיאון ישראל מעוניין מאוד ביצירות אלה", נאמר בידיעה.

ממוזיאון ישראל נמסר לנו כי עיון בארכיונם אינו מעלה שיצירה כלשהי מה"שלום" נרכשה או הועברה למוזיאון.

ידיעה אחרת מאותם ימים מספרת כי האמן דני קרוואן תובע לפדות את יצירותיו שבאניה למען לא יועברו לבעלות גרמנית. הוא פנה במכתבים אל שר התחבורה ושר החינוך והתרבות ודרש להחזיר לו את היצירות. „לא שמעתי מהם דבר, ומכתבי לא נענו", התלונן האמן באוזני הכתב.

בנובמבר 1967 כבר נמסר בידיעה מוצנעת נוספת כי בית־הכנסת של ה"שלום" הורד מהאניה בהפלגתה האחרונה לארה"ב ונמכר לרב בניו־יורק. „תמורת בית־הכנסת, הנחשב למלאכת מחשבת, שולמו רק כמה אלפי דולרים", נאמר בידיעה. בהמשך נמסר כי שאר יצירות האמנות הורדו „ברובן הגדול" בניו־יורק ונשלחו לישראל על סיפון האניה "יפו". לנספנה הצרפתית, שם הכינו את "שלום" לקראת מסירתה לגרמנים, הגיעו רק שתי יצירות של טמאיו

„או שגנבו, או שהיתה אדישות טוטאלית"

מתברר שלא רק "סופשבוע" ניסה להתחקות אחר יצירות ה"שלום". האמן ז'אן דוד קיבל ב־10 באוקטובר השנה מכתב מאמריקני תושב וירג'יניה, המנסה להתחקות אחר יצירות אמנות תמצויות על אניות לצורך ספר שהוא עומד להוציא לאור. האיש מצא כי הרוסים מכרו את האניה ליוונים, וזו שטה עתה תחת השם "רוייאל . אודיסיי". החוקר האמריקני הופתע למצוא על האניה רק את יצירתו של יעקב אגם. אגב, לאגם השתלם כל הסיפור. לא מזמן ראה בה את יצירתו איל־ספנות, והזמין אצלו יצירה נוספת לאחת מאניותיו. „אני מצטער שאיני יכול לספר לך יותר", כתב האמריקני המופתע לז'אן דוד, והבטיח להמשיך לחקור.

דני קרוואן

„עבדתי על כל אניות הנוסעים של 'צים'. עשיתי יצירות בעלות ערך. על יצירה אחת שהיתה על אחת האניות קיבלתי פרס ראשון באיטליה", נזכר ז'אן דוד. „על ה'שלום' היה ויטראז' שעשיתי בשארטה שבצרפת, ובחדר המדרגות הצבתי יצירת פורמייקה גדולה מאוד שעשיתי בבית־חרושת בדרום צרפת, בעיירה בשם קיאן. כן, עבדתי על זה הרבה זמן. 'צים' לקחה אותי מהארץ למרסיי, על אניה, ומשם לעבודה. קבלתי חדר במלון וסכום יומי למחיה".

האמן זוכר את התקופה ההיא ב„יפה מאוד". הוא עבד, טייל ובילה, לעיתים בחברת אמנים ידועי שם אחרים ש"צים" הביאה מהארץ ומהעולם.

„כן, כן, ה'שלום' באמת היתה מוזיאון קטן", אומר ז'אן דוד. „היצירות שהיו עליה בטח שוות היום הרבה כסף, ויש להן גם ערך חקטורי אמנותי רב. מתי צייר עושה 300 מטרים של ציור ו־50 מטרים של ויטראז', והכל ביד של אמן אחד? זה מאוד חשוב, והכל הלך לאיבוד".

איך?

„או שגנבו, או שפשוט היתה אדישות טוטאלית וקהות־חושים. היו שם עשרות עבודות. איפה הן?"

ניסית לברר?

„כן. שאלתי פה ושם ולא קיבלתי תשובות. אף אחד לא יודע. חבר, סוכן אניות, סיפר לי שלפני שלוש שנים בערך ראה אחת מעבודותי שהיתה על אניה של 'צים', במחסן בנמל איטלקי. הצבע היה הרוס, בלתי־ניתן לתיקון, זה ציער אותי.

ז'אן דוד

אם מישהו גנב ושם בביתו, והיצירה במצב טוב, זה עדיף בעיני על פני זריקת יצירות שלי במחסן. זה זלזול. זו בושה. בכלל, 'צים' זלזלה באמנים. אף פעם לא הוזמנתי לאניה. איך נעלמו כל־כך הרבה יצירות? בשבילי זה מסתורין. צריך כאן את שרלוק הולמס".

דני קרוואן הוא אולי היחידי מבין אמני ה"שלום" היודע שיצירותיו שוכנות לבטח בבית "צים" בחיפה. „ביצירותי היו אלמנטים של שלום, ובאותם ימים לא רציתי שהן יגיעו לידי הגרמנים", הוא אומר. „אז לא היה שלום ביני לבין הגרמנים. כל מה שרציתי היה שיורידו אותן מהקירות".

דני קרוואן מספר כי בזמנו הציע לתרום את יצירות ה"שלום" למוסדות ציבור. „הרי היעוד שלהן היה הציבור", הוא אומר. „היו שם יצירות שמבחינת ההסטוריה של האמנות, הן חשובות מאוד. מה שקרה להן זה לא זלזול. זה פשע".

„שאחת מהן נרכשה על־ידי הגרמנים, ואילו גורל השניה עדיין לא ברור", לשון הידיעה.

כאן, בסיפור הזה מנובמבר 1967, מתחיל למעשה העירפול, ולכן כדאי שנוסיף ונעיין בו. „מרבית היצירות שהיו באניה ושהוזמנו במיוחד בעת הבנייה מציירים ואמנים ישראלים וזרים ידועי־שם – הוצעו על ידי 'צים' למכירה לאמנים עצמם. הדבר נעשה בעקבות סערה שקמה בין האמנים", נאמר בהמשך. ועוד: „מחוגי 'צים' נמסר כי עדיין לא סוכם עניין המחיר של יצירות אלה, אך נראה כי הן יוצעו למכירה לאמנים במחיר שתמורתו הן נרכשו על־ידי 'צים' בעת שהוזמנו בשביל האניה".

עתה ברור שהיצירות מעולם לא הוצעו למכירה לאמנים. אלמנת הצייר ווסטון ניסתה, לאחר מותו, לרכוש את יצירותיו, ונתקלה בסירוב. דני קרוואן, היחיד שהתעקש ונאבק, יכול לראות היום את יצירותיו בחדר האוכל בבניין "צים" בחיפה. היצירות גם לא הורדו ונארזו בניו־יורק. הן הורדו מהאניה במספנה הצרפתית, מויינו ונארזו כיאות, ונשלחו לארץ. רב החובל מנחם רימון אומר זאת. והוא יודע. הוא ארז אותן.

שנתיים וחצי פיקח קפטיין רימון – היום בעל חברת הספנות "מריקו" – על בניית האניה "שלום" במספנת סט. נאזאר בצרפת. אחרי שנים לא רבות פיקח על פירוקה, והוא היה רב־החובל שמסר אותה לידי הגרמנים.

בחור אריש, קפטיין רימון. ובכל זאת, כשהוא מדבר על "שלום", ניכרת ההתרגשות בדבריו. „אל המספנה בצרפת הביאו את כל שכיות האמנות בעת הבנייה", הוא נזכר. „ושם גם הורידו, כמה שנים מאוחר יותר, את כל מה שניתן היה להוריד".

מנחם רימון נזכר באמנים שהיו באים לבקר במספנה ומפקחים אישית על הרכבת יצירותיהם – מהן שתפסו קירות שלמים באניה. הוא זוכר את יעקב אגם „מסתובב שם" ואת ז'אן דוד, ואת דני קרוואן. הוא מדפדף בקטלוג וקולו היבש מנסה להסתיר רגשות. „בטח שזה דיבר אלי. היתה שם יצירת מוזאיקה של בן שאן, לכל רוחב האניה. ויצירה אחרת, של אריכא, מאוד מצאה חן בעיני הגרמנים ולבקשתם הוא עשה להם העתק".

עכשיו הוא כבר מדבר על הפירוק. בזמן מכירת האניה היה מפקח אגף הנוסעים ב"צים". „השתתפתי בכל התהליך של מכירת האניה", הוא מסביר. „העברתה לגרמנים בוצעה במספנה בסט. נאזאר. הייתי צריך לדאוג שהיא תעבור לקונים בצורה מסודרת, כשכל המערכות פועלות. אני הייתי רב־החובל שהעביר אותה לרב־החובל הגרמני".

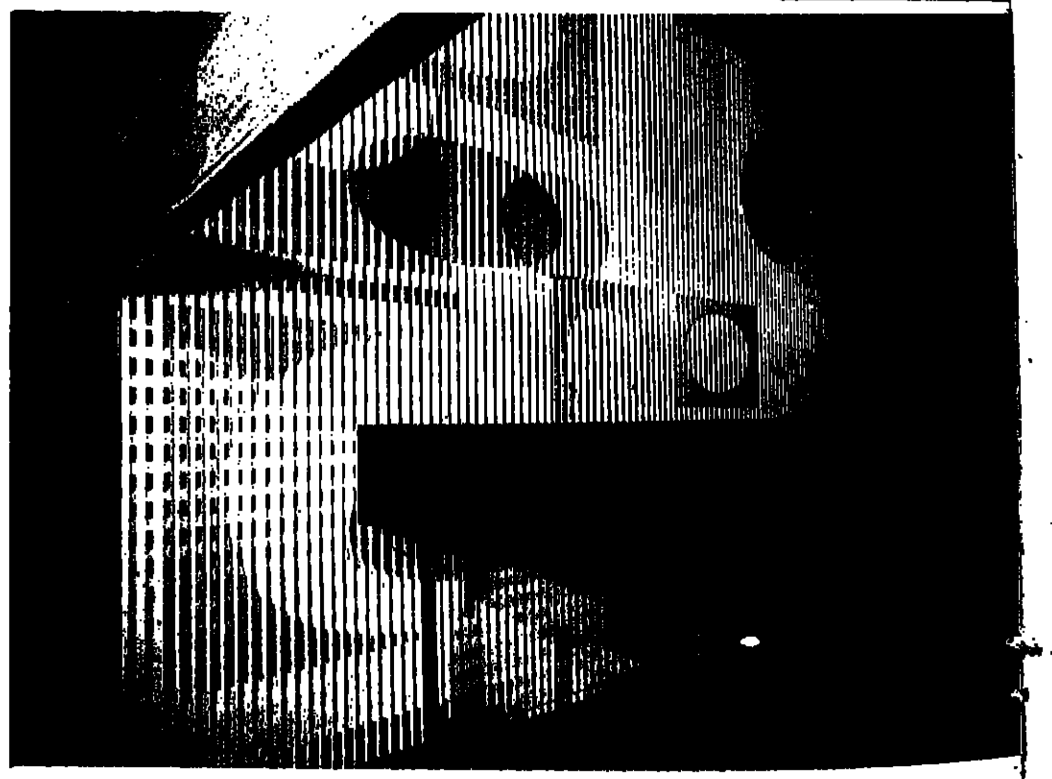

צבי הרמן: „האוסף שהיה על ה'שלום' שווה היום מליונים. רק תמונה קטנה של טמאיו עולה היום כחצי מליון דולר. תמונות של 16 מטרים רבועים אינן יכולות להיעלם סתם כך?".

הוא זוכר היטב את הטכס, את הורדת דגל ישראל, את הרגל הגרמני המתנופף, את לחיצות הידיים והשקת הכוסיות, ואת הצער שחש. „בהחלט צער. הושקעה הרבה עבודה בעסק הזה". הוא זוכר היטב גם את הפירוק, שגם הוא גרם לו לא מעט צער. „פירקנו את כל הדברים שניתן היה לפרק, את התמונות, שטיחי־הקיר, בית־הכנסת, המחיצות של שיך. הכל נעשה בצורה מסודרת, עם רישום. היה מיפרט. התייחסנו לזה בכל הכבוד הראוי, ארזנו היטב ושלחנו לארץ. לא רק יצירות אמנות יקרות היו שם. היו פסנתרים, מפות, סדינים, סכו"ם וכלי־אוכל יקרים מאוד. במחלקה הראשונה היו כלים נפלאים. במחלקת התיירים היו שמיכות פוך נהדרות. בכל חדר היו תמונות מקוריות, ובאניה בכלל – כמות אדירה של שכיות אמנות, רהיטי עור יקרים, כלים. המון עושר. זו היתה אניה נהדרת".

אם כך, הידיעה שפורסמה אז על פריקת בית־הכנסת ושכיות האמנות בניו־יורק היתה מוטעית. האם מדובר ברשלנות עיתונאית, או שמא מישהו „שתל" אותה במתכוון? הוא שאמרנו. שם, בידיעה הקטנה מנובמבר 1967, מתחיל העירפול.

דבריו של קפטיין רימון מעוררים אימון. הוא מחייך כשהוא מספר שרק לפני שבועיים אכל במסעדה סינית בחיפה, ועל השולחן היתה מפה מה"שלום". הוא יכול לזהות, הוא אומר, כל פריט ופריט מהאניה. כך גם זיהה שתי כורסות עור מה"שלום" כשביקר בבתיהם של שני אנשים שבשמותיהם לא ינקוב.

דובר "צים" יסביר אחרי־כן שאפשר שמפות, כלי־אוכל ורהיטים מהאניה נמכרו אחרי שנים, אך אין היום כל רישום על כך, כשם שאין שום רישום הנוגע לגורל יצירות האמנות.

אולי כאן המקום להזכיר את אניות הנוסעים האחרות של "צים". הן אמנם לא היו מוזיאונים צפים דוגמת ה"שלום", אבל על "ציון" היו 30 יצירות מקוריות, ומספר דומה על "מולדת", "ישראל" ו"תיאודור הרצל". אז איפה כל האוצר הזה היום?

„כמה תמונות ראיתי בבתים פרטיים", אומר מנחם רימון, ושוב אינו נוקב בשמות. „הרי אי־אפשר למחוק את זה. אני מזהה אותן מיד".

(המשך בעמוד 42)

הצורך שיאהבו אותי הוא צורך שמלווה אותי

אלון אבוטבול: "...בגיל חמש־עשרה וחצי עזבתי את הבית ואני לא מתחרט. זו הדרך שבחרתי"

שש בית־קפה אחד, בבוגרשוב פינת פינסקר. כשאשתחרר מהצבא, בכל בוקר אשתה שם את הקפה שלי. אני כבר חולם על השמש החורפית שנופחת לי על הפנים כשאני שותה קפה, שב, בפינה. אני אוהב בתי־קפה עם אופי. מקומות תל־אביביים. "ליקוויר" היה מקום תל־אביבי. גם "פינגווין". "הסינרמה" לא. חסרה לי שם אינטימיות. אולי עוד תהיה. אני אוהב לרקוד, אבל צריך ללכת לישון בשעה סבירה. לקום בבוקר לצבא. אולי כשהכתבה הזאת תתפרסם, אהיה משוחרר. ואז אני מחליט מתי אני קם... לפחות עד שאתחיל לעבוד, ואולי קודם אסע ליוון לכמה ימים. ואחרי הסרט הבא – לניו־יורק, לראות מה הסיפור, מי נגד מי בעולם.

בינתיים זה תל־אביב. שש שנים. לא תמיד היה לי נחמד. הייתי הרבה לבד ותחושת הבדידות והניכור פה חזקה. אני אוהב ושונא את העיר הזאת. אוהב את הקצב, התסיסה, העניין הזה שאתה יכול ללכת ברגל ותוך כמה דקות אתה בים, בקיץ שוחה, בחורף מסתכל על הגלים. מת על הריח של מרכז העיר, בתים עם תקרות גבוהות ומרצפות יפות, הדרום, תל־אביב של פעם, כשאתה מרגיש שהיו שם אנשים לפניך. יפו, אפילו "כסית". לא מקום שאני יושב בו. פעם עברתי עם חברה ב־10 בלילה. ירד גשם שוטף. נכנסנו. ישב שם חיים חפר. ישב שמוליק קראוס, עוד שניים ששיחקו שח, וזהו. זה היה הוצלארין, הרגשה של פעם.

אני לא אוהב את תל־אביב בשישי בלילה ושבת. אבל יכול מאוד לאהוב בשישי בצהרים ללכת מלב דיזנגוף עד ארלוזורוב ולפגוש בכיף מאתיים איש. בסך־הכל זה משהו מאוד שכונתי, חם. עיר שיש בה

שטח פרטי

(חתימה)

אלון אבוטבול

שחקן

כוכב הסרט "שתי אצבעות מצידון", שחוזר השבוע לאקרנים בסרט חדש, "אלה אהבותי". בן 21, גדל בקרית־אתא. בגיל 15 וחצי עזב את הבית ועבר לתל־אביב, ללמוד ב"תלמה ילין". בימים אלה מסיים את שירותו הצבאי. שיחק גם ב"הפנימיה", "מלכת הכיתה", "בר 51" "הקרב על הועד", ו"צילומי לילה". רווק, גר בדירה שכורה ברחוב סירקין, תל־אביב.

הכל. רוצה מוזיאונים – יש, רוצה סרט – יש, רוצה – הולך להופעה. מטרופולין ישראלי, מלאה אנשים מכל המינים, מכל הארץ, פתוחה מאוד, גם צבועה.

בגיל חמש־עשרה וחצי עזבתי את הבית ואני לא מתחרט, זו הדרך שבחרתי. עכשיו הבית זו הדירה השכורה שאני מחלק עם חבר. הדירה לא מייצגת אותי. כרגע זה היה יכול להיות כל דבר אחר. זה ארעי, זמני, לא התיישבתי ואני לא מתכוון להתיישב בזמן הקרוב. כרגע פה הפינה שלי, הדברים שלי, פה אני עושה את העבודה שלי, פה אני עושה אהבה.

לפעמים חסרה לי מסגרת משפחתית יותר אינטימית. אמי גרה עכשיו בת"א ואני רואה אותה, יום־יום, פעם בשבוע, לפי העיסוקים. ויש סבתא. אשה בת 80, מאוד מיוחדת, יודעת להיות מאושרת, מתחדשת כל הזמן, החיוך שלה זה החיוך הכי מאיר שישנו. שווה לעשות הרבה דברים בשביל לשמח אותה.

יש תקופות שלא איכפת לי להיות לבד; זה מצב צבירה הכי נוח. אבל חברים זה צורך, ואני משתדל להשקיע בחברים. גם אהבה זה צורך, כרגע – בערבון מוגבל. חום זה צורך. אפילו אם לא אקרא חודשים, אני צריך ספרים באיזור שלי כי הם נותנים לי חום. בספרים ובתקליטים שלי יש הרבה מהחיים שלי, מעין ביאוגרפיה. אם אסע לתקופה ארוכה, אקח אתי למשל שני ספרים של מילן קונדרה – "הצחוק והשכחה" ו"הקלות הבלתי־נסבלת של הקיום". בשבילי הם יומנים, כתובים בצורה שנונה, מבריקה. לא מגלה הכל מהתחלה, אתה מסוקרן וזה טוב. הייתי לוקח גם את "מחכים לגודו" של בקט וכמה תסריטים שלפעמים אני אוהב לקרוא בהם, למשל "מלכת הכיתה", תסריט שבעיני הוא יצירת אמנות. ואוסף שירים של משוררים אמריקניים, בתרגומו של ויולטיר, בעיקר בגלל השירים של אורן וקאמינגס, שירה זה תחום שאני חוזר

באיזו תקופה היית רוצה לחיות? _1900 באירופה. מבחינת אמנות, בכל התחומים, זו תקופה סוערת של התעוררות עצומה. אנשים בערו._

את מי היית רוצה לפגוש? _טרומפלדור, שייקספיר, צ'פלין, דה־נירו, דיווידביירן (סולן להקת "ראשים מדברים"), ואת ואנונו._

את ידו של מי אינך מוכן ללחוץ? _כהנא._

על מה אתה מתחרט? _שלא גמרתי את הבגרות כמו שצריך. חסרים לי שני מקצועות._

מה אתה רוצה לעשות שניתז _את "שתי אצבעות מצידון"._

למי אתה בז? _לאנשים שאלימות היא דרך ההידברות שלהם._

מה אתה שונא לעשות? _לקום בבוקר._

על מה אתה גאה? _על שיר שכתבתי וזכה ב"פסטיוואל תלמה ילין", על סיפור שכתבתי ועל ההצלחה שלי בקולנוע._

מה החולשות שלך? _חוסר סבלנות, חוסר התמדה._

מה קושר אותך לאנשים? _אנשים שמתלבטים, שיש להם אופל, שלא הכל ברור להם. אנשים שלא חודרים יותר מדי לפרטיות שלי ולא אוהבים שיחדרו כל הזמן לפרטיות שלהם._

מה אתה מתעב? _שטחיות וריקנות תהומית._

ממה אתה מפחד? _ממלחמה, תאונה ומחלות._

מה מרגיז אותך? _חוסר התחשבות בזולת._

מה נוגע ללבך? _טוב לב._

מה ישראלי בעיניך? _פתיחות וחום אנושי. הסחבקיות._

מה מדאיג אותך בארץ? _הבעיה הפלשתינית, שאין שלום. אני רוצה שיהיה שלום. לא יודע איך לפתור את הבלגן הזה, אבל לא נראה לי שהולכים בדרך הנכונה. הפער העדתי מטריד אותי. אישית, לא סבלתי מזה, רק בדרך עקיפה, כשראו את השם לפני שראו את הבנאדם. וגם המצב הכלכלי מדאיג אותי._

מה אתה שונא בארץ? _את העובדה שאנשים פה לא לומדים לקח, וחוזרים ונכנסים לאותו בוץ._

מה התחביבים שלך? _גיטרה וציור._

מה עוזר לך להתרכז? _שינה טובה._

מה המאכל האהוב עליך? _אביקס (מרק שעועית) שעושה סבתי, חמין שעושה אבי, ושרימפס._

מהו זכרון הילדות החזק שלך? _כשהלכתי לבית־ספר בפעם הראשונה._

מי היו גיבורי ילדותך? _גיבורי סיפורי האחים גרים, ואח"כ טום סוייר והקלברי פין._

מי השחקן האהוב עליך ביותר? _דה־נירו._

מי הצייר שאתה אוהב במיוחד? _טולוז־לוטרק._

איזו אשה יפה בעיניך? _אשה עם אור בעיניים ותווי־פנים קלאסיים. סקסית, עם גאווה מצטנעת. פעם חשבתי שאני אוהב רזות, אבל התחוור לי שזה לא כל־כך משחק. תלוי בקליק._

מה אתה רוצה להיות כשתגדל? _במאי קולנוע._

ונפתח אליו עכשיו, אחרי הרבה שנים שלא נגעתי בזה. בכלל, אני לא קורא מסודר, אין לי הרגלי קריאה, יש לי תקופות שאני קונה ספרים וקורא הרבה. אם אני נופל על ספר טוב, קשה לי להינתק. עכשיו קורא את "בלאנש מאלכסנדריה" של יצחק גורן, שהוא דודי.

לפעמים אני מנגן גיטרה. פה ושם גם כותב שירים להנאתי, אבל לצערי לא בצורה רצינית, כי צריך להשקיע בזה ולי אין זמן להתקדם. מקשיב הרבה למוסיקה, אוהב כמה דברים קלאסים וג'אז, הרך רוק, פופ, וגל־חדש, כשהפייבוריטים בשלוש שנים האחרונות הם להקת "הראשים המדברים". התקליט החדש של נורית גלרון הוא על־כיפאק, שלום חנוך יצא מהכלל, מאוד אוהב את "משינה". אחד התקליטים הטובים שאני מכיר זה של אילן וירצברג ושמעון גלבץ, עם יונה וולך. אוהב את גרוניך, את רמי ורסה.

טלוויזיה כמעט שאינני רואה. בשבילי, קולנוע זה קסם. לפעמים הולך פעמיים ביום, לפעמים פעם

בשבוע. לשעתיים אתה במקום אחר, וזמן אחר, שוכח את הצרות. סרט טוב נותן חומר לחשיבה. זה תרבות. במקביל, נכנס גם העניין המקצועי. לראות מה קורה, מה עושים. אני יכול לצאת מסרט של קלינט איסטווד ולהיות קשוח, לצאת מסרט של דה־נירו ולהישפך על הקסם שלו ועל ההומור והדקויות, ללכת ברחוב אחרי סרט של ג'ק ניקולסון ולהשתגע איך שהוא עושה העוויות וזה נהדר, לא נראה מוגזם. או הקשיחות של אל פצ'ינו או החוכמה של דסטין הופמן.

> **„אני יכול לצאת מסרט של קלינט איסטווד ולהיות קשוח, לצאת מסרט של דה־נירו ולהישפך על הקסם שלו ועל ההומור והדקויות, ללכת ברחוב אחרי סרט של ג'ק ניקולסון ולהשתגע איך שהוא עושה העוויות וזה נהדר".**

אני לא מנסה להכניס את עצמי למצבים קולנועיים, ההפך. מנסה להכניס את החיים לקולנוע. יש הרבה סרטים שאני מוכן לראות שוב ושוב. את "רחובות לוהטים" ראיתי אולי 17 פעם, "בעקבות הכרך", "כלבי הקש", "פאני ואלכסנדר", מוכן לראות 20 פעם. רק שלא ייגמר. מעדיף ללכת לקולנוע לבד, הולך ברחוב ופתאום – טאק – נכנס לסרט. תיכנונים דופקים את ההנאה. ופרטנרים יכולים לפעמים לקלקל. בשבילי, קולנוע זה צורך. גם טלפון. צורך היסטרי. הצורך שיאהבו אותי הוא צורך שמלווה אותי, וגם את רוב התפקידים שאני עושה. אני חושב שבגלל זה אני בכלל מתעסק במקצוע הזה.

לפני כשנתיים הפסקתי ללכת לתיאטרון. היתה לו השפעה לא טובה עלי מבחינה מקצועית. עכשיו אני חוזר. הייתי בהצגה של אשר צרפתי ומאוד נהנתי. רוצה לעשות תיאטרון. משהו קטן. מהמחזאים אני אוהב את בקט, שקספיר, מולייר, יונסקו, נסים אלוני, חנוך לוין; בעוד עשר שנים הייתי רוצה לשחק חנוך לוין, זאת אומרת לשבור את המיתוס של עצמי בעיני עצמי. להגיע לשלב שאני יכול לנפץ את הפרה הקדושה שאני בעיני עצמי. זה כמו ספר הצילום של אני לייבוביץ, שלקחה את קלינט איסטווד וצילמה אותו קשוח. בכלל, צילום מעניין אותי. בעבר צילמתי ואני חוזר לזה. בשבילי, המצלמה בקולנוע זה זיון, בכוונה אני אומר את המלה הזאת. מבחינה מסויימת זה ממש כמו אורגזמה. כשאני מצולם, זה המצלמה ואני, וזה לא בקטע של לעשות לה פוזות. זה יותר כמו טיול, הולכים במקביל, נפגשים, ממשיכים.

לקראת הסרט החדש אני עושה עכשיו רשיון לאופנוע. זה מסוכן, אבל סרטים נותנים לי לגיטימציה לעשות דברים שאחרת לא הייתי עושה. אני אוהב מה שאופנוע מייצג. כוח, הדרת־כבוד, מלוכה קטנה. אוהב אלימות בסרטים – לא בחיים. יש בזה עוצמה, כוח. גם בעצב ובשמחה יש כוח. בכל אחד מהרגשות, כשהוא מובע כמצב צבירה קיצוני ביותר. באהבה יש כוח, בחברות, במוסיקה, באופנועים, במטוסים, כלי משחית למיניהם. גם אותם אני אוהב לראות רק בסרטים.

> **„אני עושה עכשיו רשיון לאופנוע. זה מסוכן, אבל סרטים נותנים לי לגיטימציה לעשות דברים שאחרת לא הייתי עושה. אני אוהב מה שאופנוע מייצג. כוח, הדרת־כבוד, מלוכה קטנה. אוהב אלימות בסרטים – לא בחיים".**

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: ראובן קסטרו

שיפודים

רשימה דמגוגית פופוליסטית

מי שדואגת לעדכן אותי מהארץ בדברים שלא כתובים בעיתונים, כתבה לי מן השטחים שלא כתובים בעיתונים על אירוע שהתרחש לאחרונה בנתיבות.

אליקים העצני היה שם, בוויכוח מול רן כהן. רן כהן אמר בתחילה שהוא מבקש שהדיון יתנהל בטונים תרבותיים. ואחרי־כן, בטון תרבותי, האשים את ההתנחלויות בכל מחלות החברה הישראלית, חוץ מתאונות הדרכים.

הוא היה יכול להניח בראש שקט לתאונות הדרכים, כי במקום אחר, בעיתון, קראתי איך מישהו אחר בונה גם את האשמה הזו: ביהודה ושומרון הושקעו כספים בכבישים, בעוד שבכביש הדמים אשקלון־תל־אביב לא הושקע כלום, וילדים קטנים נהרגים שם.

כל הטריקים הללו, למרבה ההפתעה, נושאים לפעמים פרי. העם הוא אמנם חכם, אבל אפשר להסית גם אנשים חכמים. בקלות.

באותו ערב בנתיבות, על כל פנים, ההסתה הצליחה, וכמות שינאה אדירה זרמה מן הקהל אל הבמה, אל אליקים העצני. בגללו ובגלל חבריו המתנחלים באות כל הצרות, האמינו האנשים באולם.

"אחרי־כן לא יכולתי לישון כל הלילה", כתבה לי המעדכנת.

נומי, בתי, נומי. אם את כל־כך מודאגת, הרי בדמגוגיה פופוליסטית כזו אפשר להשתמש גם כלפי הצד השני.

זאת אומרת, דמגוג יכול לשאול כך: אם ההתנחלויות הן על חשבון שכונות המצוקה ועיירות הפיתוח, אז על חשבון מי התיאטראות והאוניברסיטאות?

דמגוג חסר בושה היה יכול אפילו לומר: הי, מה עם כל המענקים החדשים לסופרים? האם הם אינם על חשבון עיירות הפיתוח, במקרה?

לא אני, כמובן. אני לא אטען דבר כזה לעולם. למה לי צרות? מחר גם אני יכול להשתחל לי ולקבל מענק יצירה של שנה. אשב לי ואכתוב בכיף על חשבון כסף שלקחו מאחרים. מה רע?

אבל דמגוג פופוליסטי יכול לומר דבר כזה בקלות.

הוא היה יכול לומר: עשרה סופרים קיבלו השנה מענק של 1130 ש"ח נטו לחודש. בסכום הזה יכולות להתקיים במשך שנה עשרים משפחות במצוקה בעיירות פיתוח. 1130 ש"ח לחודש לחלק לעשר, הרי זה עשרה תשלומים של משכנתה, וזה כפול עשרה סופרים. בסכום כזה אפשר לפטור מאה זוגות צעירים על סף יאוש מתשלום המשכנתה שלהם לשנה תמימה. וגם בשנה הבאה יקבלו עשרה סופרים סכום כזה של כסף, וגם בשנה שאחריה, ועוד ועוד, ומאה זוגות צעירים חייבים לשלם משכנתאות.

לא אני, כמובן. דמגוג המוני היה יכול לומר דבר כזה.

והוא לא יאמר דבר כזה, רק אם הוא לא ישמע את אותה טענה איומה עצמה מופנית כלפי ההתנחלויות.

אני חושב שאם הסופרים רוצים להמשיך לקבל עשרה מענקים בכל שנה ועוד סוכריות, כדאי להם לדאוג שישמעו פחות טענות דמגוגיות בחלל האוויר, ובמרכן האוניברסיטאות והתיאטראות, ואני עוצר כאן.

הדפים המתפרקים של השנה

בתחילת השנה והעברית, נקוטה בקרב המיעוט היהודי בישראל, חלה ב־4 באוקטובר) – קניתי לי יומן־כיס. יומן־כיס הוא דבר לא רע בכלל. נניח שאתה חייב ללכת לחתונה. אתה רושם את זה ביומן, וכשהתאריך של החתונה מגיע, אתה פותח את היומן ולא שוכח.

היומן שלי התפרע במקצת כשניסיתי לפתוח אותו. דפים החלו לנשור ממנו כמו בסרט כשהבמאי רוצה להראות את הזמן החולף.

בכל ערב ישבתי, איפה, והדבקתי בחזרה את הדפים שנשרו ממנו במשך היום. היומן שלי נראה עכשיו פחות מרובע מאשר בשעת קנייתו. הדפים מחוברים ביניהם בדבק פלסטי, בסלוטייפ, בסרט בידוד לחשמל ובעוד כמה אמצעי־חיבור נמרצים.

אין לכחד שיש גם כיף מסויים ביומן מתפרק. כגון שאני פותח אותו בדצמבר ומוצא בו את הדפים של מרץ. אפשר להעביר את פורים למועד הנוח לך, ואם מתחשק לך – מסיבה שאינני יכול להבינה – לחגוג את פורים דווקא ב־31 לדצמבר, במקרה, הנה לך סידור מוצלח.

הזמן נהפך לגמיש – תופעה שכבר איינשטיין בישר עליה.

בשבועות הראשונים לאחר רכישת היומן חשבתי כרגיל שנדפקתי, ונדרנתי לכל מי שנסע לארץ לשלוח לי לוח־שנה חדש. קיבלתי עשרים. בכולם הדפים מתפרקים. אחרי־כן ניסיתי לדפדף בכמה ספרים ישראלים חדשים. לא לקח זמן רב עד שהבנתי מה קרה. הכריכות של השנה עשויות עם דבק חדש מתוצרת הארץ. עניין ל"כלבוטק" לענות בו, אלמלא היה עסוק בתפיסת פושעים.

לא רק יומנים וספרי מדע רמיוני מתפרקים, התברר לי. זה קורה גם לספרי לימוד. פותח תלמיד ספר היסטוריה והופ – הדפים נופלים ומתערבבים לו. הוא מרים, שם בחזרה, ומה יותר נפלא מזה: נפוליאון עולה על צבא לינקולן בראש כוחות הדרום; מטרניך נבחר למלכת בריטניה וקיסרית הודו; גריבלדי מפלס דרכו במנצ'וריה עם צבא יפני קשוח, ופראנץ־יוזף מחבר ספר בשם ה"קפיטל" ומנסה להפיץ אותו בעזרת סיסמאות פירסום מטעות.

עד כאן כשמדובר בהיסטוריה כללית. כשמגיעים להיסטוריה היהודית הדברים יכולים להיות עוד יותר מעניינים: הרצל נשלח לאי־השדים על לא עוול בכפו; השולטן התורכי נקרא הנדיב הידוע על שום תרומותיו לגידול תולעי משי בארץ ישראל; נטורי קרתא מקיימים את דגניה וחברי אצ"ל מסגירים את הבריטים לידי ההגנה.

ממילא היתה ההסטוריה שלנו זקוקה למעט ריענון, וטוב שהוא הגיע עכשיו עם עידן ספרי ההיסטוריה המתפרקים, המודולריים.

מאיר עוזיאל

פינת השלולית

צפרדע זקן, ירוק ומלא קמטים שלא מתכוון להפוך לנסיך מחפש נסיכה רכה ויפה, נפלאה ונהדרת למפגשים לשעות הבוקר ואחה"צ

(נ.ב. לא נותן תמיכה)
(הצפרדע מתנצל מראש אם לא יוכל לענות על כל המכתבים שיגיעו)

אם גלידה קרה או קפה חם מקפיצים אותך מכאב, אתה צריך סנסיטיס.

משחת שיניים מיוחדת לשיניים רגישות לחום, קור ודברי מתיקה.

כיצד שיניים בריאות מפתחות רגישות?
החלק העליון של השן מוגן על ידי שכבת זגוגית (אמאייל). החלק התחתון מכוסה על ידי החניכיים.
במקרה של נסיגת חניכיים (קטנה ככל שתהיה) ייחשף השורש הבלתי מוגן וכל גירוי חיצוני כמו קור, חום, מתיקות וכד' יגרמו כאבים עזים - זוהי תופעה של שיניים רגישות.

מהן הסיבות לנסיגת חניכיים?
אצל חלק גדול מהאוכלוסיה חלה נסיגת חניכיים טבעית בגיל מבוגר. במקרים אחרים נגרמת עקב צחצוח לא נכון או שמוש במברשת קשה או ממחלות חניכיים.

האם ניתן לרפא רגישות יתר של השיניים?
כן. ניתן לרפא רגישות יתר של השיניים על ידי שמוש במשחת השיניים סנסיטיס משחת שיניים חדשה ומיוחדת לבעלי רגישות יתר של השיניים. סנסיטיס מכילה חומרים מיוחדים היוצרים שכבת מגן המתאחדת עם שורש השן החשופה ומונעת גירויים הגורמים לכאבים.

מה ההבדל בין סנסיטיס למשחת שיניים רגילה?
סנסיטיס היא משחת השיניים היחידה, המכילה שילוב של שני חומרים פעילים Strontium+Fluoride הפועלים יחד במשולב, למניעת רגישות יתר של השיניים כתוצאה מחשיפת השורש ובמניעת עששת. ה-Strontium+Fluoride יוצרים שכבת מגן המונעת העברת גירויים לעצב של השן החשופה. ה-Fluoride מחזק את זגוגית השן (אמאייל) ומונע עששת.

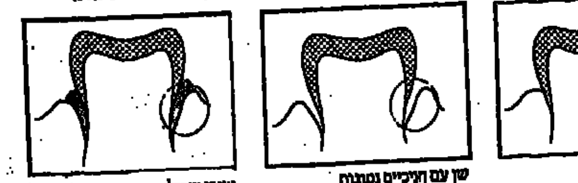

למה לך לסבול מכאבים מיותרים?
סנסיטיס טעימה, אינה מכילה קצף שאינו נחוץ לנקיון השיניים ומותירה בפה הרגשה נעימה ורעננה ויכולה להחליף את השימוש במשחת שיניים רגילה.

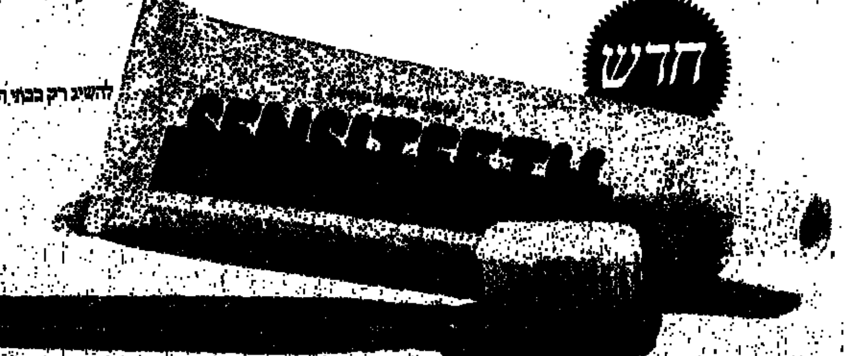

סנסיטיס
יש כיסוי לשיניים רגישות

לא ניתנת להריגה, אפילו בתותחים

(המשך מעמוד 8)
ראתה בכך שליחות, או הוא ראה בכך שליחות, כבר אינה רלוונטית. הספרות הרוויחה, אבל חבצלת היוצרת נכנעה. שנה לאחר מותה האשים פנחס שדה את העולם במותה. "עולם זה שצלב את חבצלת," אמר ובשפה נוצרית פחות הוסיף: "ואז הופיעו הלצים. לפתע, כמגיפה, הגיחו מתוך כל מיני חורים, כיבים, מחראות. בשפתיים זבות ריר, בציפורניים מרופשות, התנפלו על הנערה־הפרח, את מנגינתה עוותו, את דבריה סירסו, על תומתה הדביקו את מילות הנבלה שלהם, על טוהרה השליכו את טמטומם, את עליבותם את תיסכוליהם, את זוהמתם."

מעניין לציין שהיו שאמרו את אותם דברים בדיוק – אם גם בלשון בוטה פחות – על פנחס שדה עצמו, ולוא דווקא על חבצלת. בתקופת פירסום הספר "התמסרות" למרה חבצלת ציור במכון אבני. כשהחל הספר לתפוש תאוצה בכותרות העיתונים, עזבה את לימודיה. "היו מצביעים עליה ברחוב, וזה שבר אותה," מספר הדוד יחיאל חבשוש. בשיר מופלא שכתבה יונה וולך ושמו "לזכר חבצלת", היטיבה להגדיר במילים ספורות את מצבה של חבצלת אותו זמן: "...איך עשן ממני / אידיוס כזה / וממך מוזיינת / עם מטומטם אחר / וכל זה..."

"התרעומת שלי," אומר הדוד, "היא על דרך הפירסום. אתה רוצה לפרסם, תפרסם. אבל למה לעוות. לו נערה כזו היתה נופלת לידי הייתי לוקח את תומתה, התלהבותה וטוהר רגשותיה, על דרך ההתעלות והאהבה. למה לקחת את זה על דרך התתונים והישבן? אני הזדעזעתי כשראיתי כיצד שם נערה עירומה בשער הספר וכינה את הספר 'התמסרות'. כבר יש לזה ניחוח של סנסציה. אין לי ספק שהיתה לו מגמה סנסציונית. תראו מי אני. תראו כיצד אני נערץ על נשים. שתי נשים רבות עליו והוא בא עליהם. זה מה שהיה חשוב לחבצלת, או זה מה שהיה חשוב לו?"

ה

דוד יחיאל כתב הקדמה לספר שיריה שהוציא לאור בימים אלה. הוא אומר שם: "גרמה שניתן להם הזדמנות פז לרחרח במכושיו של הגבר ולהתכשם מתחתוני אשה. זה מה שרצו, להסתאב חזק חזק: חבצלת נמנית עם יצורים רגשיים עדיני נפש, ורק היודע אצילות נפשה וחין ערכה יכול היה להבין מה עבר עליה מאז 'הפירסומים' ומה גודל המשבר שפקדה. אביה והמשפחה היינו עדים למה שהתחולל בקרבה ולייסורי הנפש שפקדוה. חרב עליה עולמה. היתה שרוייה בליקוי מאורות. עננה ירדה עליה כאילו משמיים ולוותה אותה לכל מקום, כשכבה וכקומה, בלכתה בדרך ובשעת מנוחה, בלילה וביומה. כל נסיונותי להוציאה ממועקת נפשה לא הועילו. אמונתה באדם שבצלם נברא, התנפצה לרסיסים. בתמימותה לא יכלה לשער שהאדם 'רע מנעוריו' ומסוגל לרצוח וחיוכו על שפתיו, לרמוס ערכים מקודשים בנפש חפצה, להתייחד היום עם הדמות 'המתמסרת' בקדושה וכטוהרה מכל הלב, ולמחרת, תוך שיקולים אפלים, להציגה בכל מערומיה בהקשר לדברים ושלא בהקשרם. העיקר: ראו איך גבר נערץ במרכז ההתרחשויות. שומו שמים, מה מסוגל אדם לעשות לחברו, לנערה תמימה. בלב שותת דם אני מציין: אלו שטיפלו בחבצלת – אומר בלשון המעטה ועל דרך הסנגוריה – לא למדו מאמר התנא: 'איזהו חכם? הרואה את הנולד', אלא: עשו כמעשה זמרי וביקשו שכר כפנחס."

ברוך רומה כתב על הספר המשורר נתן זך לפני שבוע (ב"העולם הזה"): "סופר שחצן ומשורר מתנשא, נביא בעיני עצמו, פירסם את מכתביה מתוך תאוות הסנסציה. עכשיו, אחרי התאבדותה, מתפרסמים שיריה – יצירתה האמיתית והמרגשת של חבצלת חבשוש. לכתוב מחדש משהו שקולקל."

האב חיים חבשוש אינו נוטר, אינו מאשים. כלומר, לא במילים. "היא נכשלה," הוא אומר, "נכשלה."

פנחס שדה סרב להתראיין ולדבר על חבצלת.

הצייר נסים טהר והתרשמותו מחבצלת חבשוש: "על טוהרה השליכו את טימטומם".
(צילום: דפנה קצור)

מְאֹד טוֹב לָדַעַת, שֶׁאַלְמָלֵי
שֶׁמְּאֹד חָלִיתִי בַּנֶּפֶשׁ,
הָיִיתִי עֲלוּלָה לַחְשֹׁב
שֶׁהִתְקַדַּמְנוּ.
מְאֹד מְאֹד חָלִיתִי בַּנֶּפֶשׁ,
מְאֹד מְאֹד רַע זֶה הָיָה,
מְאֹד שָׂנֵאתִי מָה שֶׁרָאִיתִי,
בַּבַּיִת שֶׁאָמוּר הָיָה לִהְיוֹת בַּיִת לַנֶּפֶשׁ,
וְהוּא בַּיִת לַחֹלִי.
מְאֹד מְאֹד רַע, אִם כֵּן עֲדַיִן בָּעוֹלָם.
מְאֹד מְאֹד טוֹב לָדַעַת שֶׁכָּזֹאת הָאֱמֶת.

קראת את ספר שיריה החדש?
שדה: "עדיין לא הספקתי."
בהקדמה יש ביקורת חריפה על עריכת הספר שלך.
שדה: "כן, סיפרו לי. אבל אני מבין שדודה הוא איש קשיש ואינו מבין דבר."

בבית משפחת חבשוש לא הזכירו את שמו של פנחס שדה. אבל השיכחה לא היתה מנת חלקו של אף אחד מבני המשפחה. שלושה חודשים לפני מותה ביקשה חבצלת להתאשפז בבית החולים אברבנאל. במשבר שקדם לאישפוז ניסתה לפגוע בעצמה. חברה לחיים, ניצן לוי, בוגר "בית־צבי", סיפר כיצד שהה במחיצתה כדי לגונן עליה מפני עצמה. בידיה אחזה את הספר "התמסרות". בשבוע ביולי, יום שבת, נפצעה מזכוכית חלון שנופצה והספר נמלא דם. היא מרטה את דפי הספר. כשבוע לאחר מכן קיבלה חופשה מבית החולים־והגיעה הביתה. היא ניקתה את הבית ומצאה את הספר המוכתם בדם. בעצת ניצן זרקה את הספר לפח האשפה. הספר, אמר ניצן, ליווה אותה כל השנים הללו.

בראיון ל"העיר" אמר פנחס שדה על "התמסרות": "הספר של חבצלת היה גדול מאוד. זה היה קשה לה, מה את רוצה שאני אבכה על זה? זה מה את חושבת שאני מלקק דבש יום יום? היה לה רע, היה לה טוב, היו לה חיים משלה." כשנשאל אם היה עורך היום את הספר באופן שונה, ענה: "סיימתי בימים אלה עריכת ספר חדש. בדיוק אותם שיקולים, מה הדבר הנכון שעל פיהם אני חי. על זה אני מוכן ליהרג אם כי אני מעדיף להרוג. אם הברירה להקפיץ מישהו או לקפוץ בעצמי, אני אעדיף להקפיץ."

ולעומתו כתבה חבצלת אליו: "נעשיתי אחרת. נעשיתי בעיני עצמי יותר יפה עכשיו. יותר יפה. יותר מלאה, יפה כמו אהובה. אבל איזה חיים זה אתך כמו רציחה. בקשה. ברם. אני אוהבת את היד שלי שכותבת עכשיו. אי־אפשר להרוג אותי אפילו בתותחים עכשיו. אני לא ניתנת להריגה אני כמעט ואינני אני כליכך פנחס הייתי הופכת לעצם התשוקה."

ב

שבוע האחרון לחייה עסקה בסידורים. חיפשה דירה חדשה, עבודה. ביום שישי הגיעה אל דודה יחיאל. ישבו, דיברו. "אמרתי לה: אני מבטיח לך שנתקן את הרמות שהצטיירה לך. היינו ביחסים טובים מאוד. אני גיליתי הבנה לכל מה שקרה לה. אני זוכר שאמרתי: קרה מקרה, האדם החכם צריך להתגבר. נלמד מהנסיון ונתכנן הלאה. על העניין של פנחס לא דיברה. נצרה לשונה. אבל המכה היתה כזו שלא יכולה היתה לקום ממנה. רציתי שתמצא סיפוק ונחמה במה שכתבה לעצמה. באותם ימים הוצאתי את הכרך הראשון של הספר "משפחת חבשוש". ביקשתי ממנה את שיריה כדי שאפרסמם בכרך השני של המשפחה. אני זוכר שהיא אמרה לי: אבל איך תשים דברי ואותי בין הרבנים אבות המשפחה? עניתי: שירייך הם שיר השירים ואין ספר מקודש מזה. איך יכולתי לשער מה יקרה כעבור שלושה ימים?"

ביום ראשון בשעה שתים־עשרה בצהריים קפץ ניצן לוי לדירתה של חבצלת. התריסים היו מוגפים. הוא נכנס פנימה לרשום לה פתק. בעלת הבית שראתה אותו בדירה שאלה אותו מתי יפנו את חפציה. ניצן חשב ששוב היא מטרידה אותם בעניין הדירה. לפתע שאלה אם אינו יודע מה קרה. לא, הוא לא ידע. היא סיפרה לו. ניצן הלך לאבו־כביר.

מה אתה רוצה? שאלו אותו.

באתי בקשר לבחורה שהגיעה אליכם הבוקר, ענה.

מי? שאלו אותו, הבלונדינית שמתה מסמים?

לא הבלונדינית, אמר.

אהה, אז הפשוטה.

פתחו מגירה, היא שכבה שם על הגב, לבושה לגמרי, שלמה, עיניה עצומות, פניה שקטים יחסית, רק משהו בפנים כאילו נשבר, כאילו פקעת הותרה.

מיכל קפרא

נוף של ילדות אבודה: בית אריזה ישן ונטוש בפרדסים של הוד השרון

3. חמש דקות מכפר סבא

מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

על שוהם ואני יצאנו לחפש מה יש במרחק חמש דקות מכפר־סבא. תתפלאו, אבל לא הגענו לאריאל, לא לעימנואל ואפילו לא למלאך גבריאל. הגענו למגדיאל. והנה, דווקא במרחק חמש דקות מכפר־סבא, מצאנו את נוף ילדותנו האבודה בשרון.

אותו החן הצנוע, שבילי חול וחמרה בין פרדסים, סביונים, חמציצים וחובּייזה. הריח של תפוזי השמוטי בארגזים גדולים שייסעו רחוק מכאן, אולי לרוסיה. הרעננות הירוקה של ההדרים שנוצצים אחרי הגשם. ואפילו בייקה מצאנו. בית אריזה ישן ונטוש עם גג של רעפי־מארסיי וחלונות זכוכית. ואחרי־כן דשדשנו בין העלים שניראים כמו לבבות ירוקים וביניהם פרחים ירוקים של מטה אהרון, כמו שקראנו לו פעם. עכשיו שמו לופית, ולמגדיאל קוראים הוד השרון.

לא לנסוע רחוק, אלא לצאת מפתח־תקוה צפונה לכוון כפר־סבא, להגיע לרמתיים – היא הוד השרון – ולפנות ימינה, בפנייה הראשונה אחרי מושב גני־עם לכיוון המושבה שפעם הייתה מגדיאל. ממשיכים עם הכביש ותופשים את אחד הכבישים הפונים ימינה ושמאלה אל תוך הפרדסים. לנסוע בדרכי העפר בין הברושים וההדרים. לחנות וללכת לטייל בשבילי החול בין הפרדסים. כמובן – לא לגנוב תפוזים. אחרת בעלי הפרדס יגרשו אותנו מכאן. מותר לקטוף חמציצים וללעוס את הגבעולים, ואולי גם מטה אהרון אחד שהילדים יראו מה זה.

ואחר כך פונים ממגדיאל לכיוון כפר־סבא ונוסעים בדרכים חוליות שמושכות ומסתובבות בתוך המושבה. מגיעים משמאל אל חורשת אקליפטוסים גדולה ואל מגדל מים שעליו יש כתובת של גורר מכוניות מהסביבה. מביטים מזרחה אל נוף הפרדסים ונפרדים מגבעות הכורכר והחמרה, אותו חול אדמדם, ופונים שמאלה, לרחוב תל חי, אלא מה.

והנה מתגלה כפר־סבא, ואנחנו בכביש המוליך לנוף התחנה המרכזית.

■ **ועכשיו נרקיסים.** בדרך לשם הלכנו לחפש נרקיסים. החורף הזה יהיו הרבה. שדה הנרקיסים הגדול ששרד בשרון נמצא גם הוא בין פתח־תקוה לכפר־סבא. כקילומטר אחד צפונה מתחנת הדלק, לפני בית הבטון הראשון, אחרי כפר הבפטיסטים. ממערב לכביש ומשמאל – כשהפנים לכיוון כפר־סבא – יש שדה גדול של נרקיסים לפני המחסן של תנובה אכספורט.

בפניה מזרחה לנוה־ירק חונים וחוצים בזהירות את הכביש לכיוון תנובה אכספורט. לטיול בין נרקיסים צריך לנעול מגפי גומי, ואז נהנים יותר. ויש גם המון שלוליות בדרכי השרון.

■ **נרקיסים בצפון.** לתושבי הצפון כדאי לשוטט בין הנרקיסים בתל־אופה, מצפון־מערב לקבוץ שמיר בעמק החולה. לפני הכניסה הדרומית לקרית־שמונה פונים מזרחה, לכיוון הקיבוצים שדה נחמיה ושמיר. אחרי שדה נחמיה, משמאל לכביש, יש תל – גבעה בזלתית ובה שרידי ישובים עתיקים וכולה מכוסה בנרקיסים בכל חודש ינואר.

■ **וליד עין־גב – גם.** גם בגולן הדרומי, בשמורת נוב, כ־15 ק"מ צפונית־מזרחית לחמת גדר או לקבוץ עין־גב, פורחים בחודש ינואר אלפי נרקיסים. מצומת אפיק נוסעים לכיוון רמת מגשימים, חולפים משמאל על הכניסה למושב נוב ופונים מיד שמאלה בכביש המוביל לחספין. חונים והולכים שמאלה, אחרי שחוצים חוטי תיל. שלט: שמורת טבע. לבוא במגפי גומי.

טיול חביב שאפשר לשלב עם רחצה במעיינות החמים של חמת גדר או בחמי טבריה הצעירה. מומלץ לכל מי שעבר את גיל הארבעים.

החורף יהיו הרבה נרקיסים. לראותם בלבד!

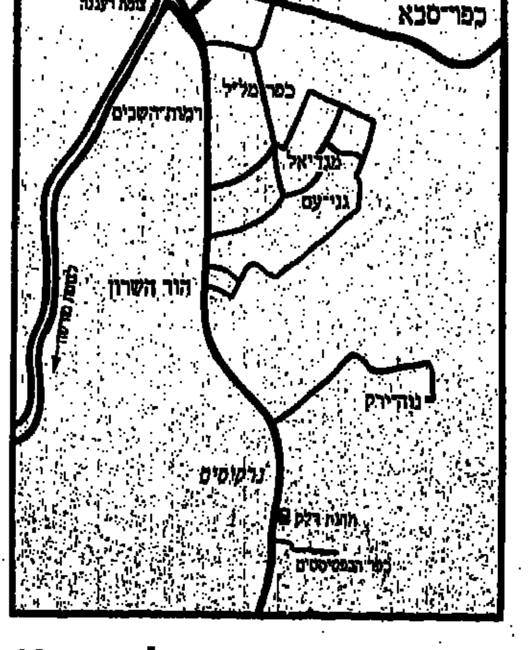

שטיח אדום למשיח

ד"ר גאולה צרויה רוצה להביא גאולה לירושלים. שלוש שנים רופאת שיניים יהודיה, דתיה, ברובע המוסלמי של העיר העתיקה. היא אומרת שההתנחלות שלה זו סתימה זמנית. שליחות אישית. "עזבתי את הסביבה היהודית להביא קצת אור לסימטאות ולחמם אותן, לחפש דרך איך לאהוב אחד את השני". השכנים הערבים מחבבים אותה. לא מפחדת. חושבת שאלוהים לא אוהב פחדנים ופחדניות.

מאת טל שחף
צילומים: ראובן קסטרו

בדרך למרפאה שלה, ליד ישיבת "שובו בנים" שבעיר העתיקה, הופיע לפתע הרב מאיר כהנא מלווה בשני בירינים. באותה שעה פשטה המשטרה על הישיבה, מלווה בצלמים, והיא מיהרה להסתתר כדי שלא תהיה איתו בתמונה אחת. ד"ר גאולה צרויה, צעירה יפת־תואר, דתיה, רופאת שיניים ברובע המוסלמי. נפש נדירה. שילוב של אמונה תמימה עם עקשנות אמיצה. היא אוהבת ניגודים כאלה, אך לא את כהנא. לא מסוגלת לסבול אלימות וקיצוניות.

מי שקורא לה דתיה גורם לה סלידה עמוקה. "דתי זה כינוי שהמציאו רק בתקופה המודרנית, וזה אחד הדברים שגורמים לפילוג בעם, ההפרדה הזאת לשני סוגים של אנשים", היא אומרת, "לא קיימים שני סוגים. יבוא יום שכולם יהיו ביחד." אמונתה בשלום, באהבת האדם, כוללת גם את הערבים. כשבאים לדבר איתה, מוטב להניח למחלוקת הפוליטית, לשכוח את הלשון הצינית ולהתעלות מעבר לאירועי היומיום. "הכיוון שלי הוא הרוח ואהבת אנוש. כל הדברים שאנחנו רבים עליהם, בוא נעזוב אותם. בוא נחפש איך לאהוב אחד את השני." ואת האמונה הזאת משתדלת גאולה צרויה להקרין סביבה בביישנות אך בעקשנות, גורמת הרהורים אפילו אצל ספקנים גדולים. הם אומרים לה: הלוואי שאת צודקת!

לא קל להיתפס לרוחניות יתרה בסביבה הדחוסה, המתוחה כל־כך, שבלב הרובע המוסלמי. מחנויות הערבים בוקעת מוסיקה מסתלסלת. עגלות מאיימות לדרוס את ההולך בסימטאות הצרות, הרוחשות ילדים משחקים, מרעישים, לעיתים גם מציקים. גאולה נחתה כאן לפני שלוש שנים, להגשים חלום שהחל במרוקו. היא אוהבת את ירושליים בדרך מיוחדת, חושנית. "אילו ידעתי לצייר, לשיר כמו נעמי שמר, לכתוב שירה כמו אורי צבי גרינברג, הייתי שרה לה כמו שעשו אוהביה במשך כל השנים. אבל אני רק רופאת שיניים, וחיפשתי דרך משלי לבטא את האהבה הזו."

היא החליפה מרפאה משגשגת בעיר החדשה, לטובת חורבה ישנה אותה שיפצה בשקט. אחרי שגילו אותה בטלוויזיה, בתכנית "בין הכסאות", התחילה לקבל טלפונים, רובם מתומכים נלהבים. קצת נבהלה בתחילה מהצורך להסביר את מה שתמיד עשתה כדבר המובן מאליו. "אני מאוד נחבאת אל הכלים", היא אומרת, "בהתחלה ברחתי, אחר־כך אזרתי אומץ. החלטתי שיש מה לחלק עם האחרים. זה לא שאני מיוחדת. כל עם ישראל מיוחדים. רק צריך להוציא את זה מאיתנו." כעת היא נינוחה יותר, גולשת לעתים לשפה מליצית במבטא צרפתי, וחושבת בקול רם בעיניים חולמניות.

גאולה צרויה נולדה בבית מסורתי עשיר, עם עוד 12 אחים ואחיות. לארץ עלו ב־1968. הכיסופים התחילו הרבה קודם לכן. החלום היה לחיות בירושלים. "והחלום היה לראות ולשמוח בבניית ירושלים, להמשיך ולחפש מצב מושלם יותר." מדריכה אותה אגדה שסיפרו לה פעם, איך לקח אלוהים את ירושלים של מעלה הזוהרת והמופלאה אליו לשמיים, אחרי חורבן הבית השני, ואמר שלא ישיב את אותה עד שלא יוכל להיכנס לירושלים של מטה.

לכן היא כאן, מנסה לקרב את הגאולה מירושלים של מטה. "את התהליך המשיחי של הרצל ובלפור צריך להמשיך, להגיע לשיא מסוים. הדרך שלי היתה לגלות חורבה ולבנות אותה." יש לה בראש עוד הרבה חלומות ואגדות, שגם אותם היא מנסה להגשים. "מה רע בזה? שאלו אותי אם אני לא דוחקת את הקץ. לא. אני לא הולכת נגד אף אחד. אם רבי יהודה הלוי אמר 'לבי במזרח ואני בסוף המערב', אני אומרת שלא נורא שלבי במזרח ואני בלב המזרח."

אחרי שעלתה לישראל עשתה בטכניון קורס הכנה ללימודים אקדמאים. בחיפה גם פגשה את לוי, סטודנט להנדסה ומי שעתיד להיות בעלה. גם הוא עולה ממרוקו. משם עברה ללמוד רפואת־שיניים בירושלים. עם לוי היתה נפגשת רק בסופי שבוע, אף זה היה חלק מהקרבתה האישית למען ירושלים. לפני שמונה שנים פתחה מרפאה ברחוב המלך ג'ורג', לב העיר. מבחינתה, המקום הנפלא ביותר: "סביבה חמה ומוכרת, חלונות ראווה מסודרים, חתיכים וחתיכות. לא כמו שחושבים השוויצרים הדיזנגופיים, שמתחממים באור הפלורסנטים, למרות שהם נחמדים. אבל לפעמים הם באמת חיים בפלנטה אחרת."

ד"ר גאולה צרויה בסימטאות העיר העתיקה ובמרפאה: "אם למות אז לפחות למען רעיון יפה".

היא נישאה ללוי, ילדה ארבע בנות, ועשתה קריירה עם הרבה לקוחות מרוצים. אצל כל צעירה ממוצעת זו היתה התגשמות חלום חיים. אצל גאולה – רק תחנת ביניים בדרך לחיפוש האור הגנוז שלה. היא המשיכה לחפש אותו בין החומות. "העיר העתיקה תמיד הקסימה אותי. כל האבנים האלה, מי שיודע לדבר איתן זה משהו. עקרתי את עצמי מרחוב המלך ג'ורג', עזבתי את החום האנושי, את הסביבה היהודית, והגעתי לסימטאות להביא להן קצת אור, לחמם אותן במבט, ללטף אותן ממש. וזו דרכי, כאילו לפרוש שטיח אדום, להתפלל שהשם יחזיר שכינתו לציון. אבל אני גם חשבתי שצריך לעשות משהו. לא מספיקה האהבה, צריך גם להתחתן, לקחת אחריות במעשים."

שנתיים עבדה על עצמה עד שקיבלה את ההחלטה לעבור לעיר העתיקה, ורק אז שיתפה את בעלה ברעיון. הוא התנגד בתוקף. יותר מאוחר, כשאמרה שהיא רוצה לעבור ברובע המוסלמי, הוא חשב שזו בדיחה. הרבה זמן צחק עד שהבין שהיא רצינית, ועד כמה הדבר חשוב לה הדבר. מספר חודשים לאחר מכן נתן את הסכמתו.

את הרובע היהודי היא מכנה "גטו", מתארת אותו כאקווריום. לא שהיתה מתנגדת לגור שם, אבל זהו עולם סגור. לעומת זה היה הרובע המוסלמי בעיניה כמו מרבר. עובדה נשכחת היום היא שעד מאורעות תרפ"ט היתה בו אוכלוסיה יהודית צפופה. כ־15 אלף יהודים ישבו בו. אחרוני המשפחות עזבו או פונו משם אחרי מאורעות תרצ"ו. בנינים רבים נשארו בבעלות יהודית והושכרו לערבים. הבעלות היהודית נשמרה גם תחת השלטון הירדני, על אותם בתים שלא נחרבו בידי הליגיון הערבי. לאחר מלחמת ששת הימים הוקם ועד פעולה למען החזרת הרכוש היהודי לבעליו. ממשלת ישראל לא שיתפה איתו פעולה. לפחות לא בהיקף מלא כפי שתבעו. פה ושם נמסר בנין כלשהו ליהודים. היום מתנהלת שם התנחלות זוחלת. דונם פה, דונם שם.

זה התחיל עם בית־הכנסת ברחוב הגיא, ואחר־כך עם בית כולל המערביים שנמסר לישיבת "תורת כוהנים". מאוחר יותר התנחלה ברובע ישיבת "עטרת כהנים", בעזרתם איתרה גאולה צרויה את המקום למרפאה שלה. זה היה בחנוכה לפני שלוש שנים. המראה החיצוני המוזנח שלו דחה אותה. ארבעה קבלני שיפוצים שהוזמנו, ברחו לאחר שראו במה כרוכה העבודה. הקבלן החמישי נשאר והוציא מתחת ידו מרפאה מיוחדת במינה, עטורת קשתות, לבנה. במקום הזה היה לפני עשרות שנים בית אבותיה של רבקה מיכאלי. היא מזמינה את רבקל'ה לבוא לבקר כאן. בתנאי אחד, "שלא תתלבש עלי. שתתלבש, אם היא רוצה, על ריטה. ושריטה תתלבש קצת יותר."

> „אני חזקה בתוכי. זה מתבטא באופן ההליכה שלי, באופן בו אתה חי. ואז, לפי כללי הג'ונגל, כשפוגשים את החזק, נוטים פחות לפגוע בו".

מספר החולים שלה קטן היום מזה שבא להתרפא אצלה במרפאה הקודמת, במרכז העיר החדשה. היא חושבת שזה בגלל מגרש החניה המרוחק. הקהל הנוכחי מעורב, יהודים וערבים, למרות שבעיר המזרחית יש עשרות רופאי־שיניים ערבים שתעריפיהם זולים משלה. בקרב היהודים בולטים השוטרים ואנשי משמר הגבול בעיר העתיקה. בכל זאת באים גם תלמידי ישיבות מהעיר החדשה, למרות המרחק הגדול. תלמיד ישיבת "מכון מאיר" שבקריית משה אומר: "זו מרפאה יהודית עם הרגשה מיוחדת. כשהולכים ברגל לכאן, דרך הרובע המוסלמי, כבר עוברים הכאבים."

השכנים הערבים והיהודים מקבלים אותה כמין או"ם, גורם על־פוליטי. לאחר רצח תלמיד הישיבה אליהו עמדי, לא הרחק מהמרפאה שלה, היא הסכימה להעמיד את המקום עבור טקס הסולחה שיזמה העיריה בין היהודים לבין הנכבדים הערבים. היא עצמה נעדרה מהטקס. פוליטיקה זה לא בשבילה וממילא לא היו הנכבדים מרוצים מנוכחותה של אשה."

מחוץ לאירועים הרישמיים חולקים לה הערבים הרבה כבוד. החנות הקטנה של עדל נבלוסי נמצאת לא הרחק מהמרפאה. כששואלים את עדל ובנו העוזר לידו מה דעתם על גאולה, הם מקרבים את קצות האצבעות לשפתיים ומשמיעים מצמוץ קולני לאות הערכה. "הלוואי שכולם היו כמוה", אומר עדל. היא משתדלת לנהל אורח חיים נורמלי, להשפיע על סביבתה הקרובה. כשפועל ערבי התפרע במהלך חיפוש טורדני שנערך בארגז הכלים שלו בסימטא סמוכה, היא מיהרה להרגיע אותו ואף עזרה לו לאסוף את כליו אותם פיזר בכעס.

השכנים מזמינים אותה לכוס קפה והיא מתמוגגת מהכבוד שנפל בחלקה. "ישבתי עם בעל הבית ועם האמא הזקנה שלו. האשה רק הגישה והסתלקה. לא מדברים על דיעות פוליטיות או בעיות אחרות. הוא סיפר לי על השכנים היהודים שהיו לו פעם, על גן הילדים היהודי שהיה מעליו. אפילו זכר את השיר ששרו בפורים: חג גדול ליהודים. אין לנו ברירה אלא ללמוד לחיות עם הערבים. אפשר לומר שהמצב הזה הוא כמו סתימה זמנית. אני לא נתקפת חוסר סבלנות כמו כולם.

"הרבה ידידים ותיקים מירושלים המסודרת והמשומנת אומרים לי: איך זה? את משוגעת? אבל אני באמת לא מפחדת, נשבעת! לקח לי שנתיים ללחוץ על הסוויץ'. צר לי שאדם צריך בכלל לפחד מאדם אחר. אבל במצב כזה החלטתי שהפעם זה לא אני שאפחד. את שלי עברתי במרוקו, ובטח שלא בישראל. בתוניסיה הערבים מפחדים מצה"ל ופה שאני לא אסמוך עליו? חוץ מזה אני חושבת שאלוהים לא סובל פחדנים ופחדניות. לא יודעת איך גיליתי את זה, אבל זה ככה. אנחנו צריכים ללמוד הרבה מהחיים בג'ונגל, לפי הכלל הידוע שרק החיה החלשה, החולה, נטרפת. אני מרגישה שאני חזקה בתוכי ולא מפחדת, ואין לי צל של ספק שזה מתבטא באופן ההליכה שלך, באופן בו אתה חי. ואז, לפי אותו הכלל, כשפוגשים את החזק נוטים פחות לפגוע בו." היא נחושה באמונתה לעשות הכל שלא יחזור על עצמו האסון שקרה לרבי יהודה הלוי, אשר נדרס למוות ברגלי סוס של פרש ערבי כשהתכופף לנשק את אדמת הארץ.

אבל מעבר לאמונה היא משתדלת לא להתגרות בגורל. למרפאה היא הולכת במסלול מאוכלס ככל האפשר, בשעות הגיוניות עד כמה שניתן, כדי לא להקל על תוקפים אפשריים, "בדיוק כמו שבתל־אביב נמנעות נשים מללכת באיזורים מסויימים בשעות מסויימות." היא משתדלת שהמתרפא האחרון יהיה גבר, ואיתו היא עוזבת את המרפאה. "הראיה שלי מאוד פאטאליסטית, ועוזרת לי מאד. הרעיון שיקרה לי משהו אינו מפחיד אותי. אם למות, לפחות שיהיה למען רעיון יפה, על אהבת ירושלים וארץ ישראל. לא אכסורד כמו תאונת דרכים."

וכך דואגים לה יותר משהיא דואגת לעצמה. בתחילת דרכה שם, היה הבעל נוהג להתקשר אליה בתדירות גבוהה, לשאול מה נשמע. "היום כבר יותר קל, כוחה של שיגרה", היא מחייכת. במשטרה קיבלו הוראה לפקוד את המרפאה במסגרת הסיורים השיגרתיים. היא מכבדת אותם בקפה. "שרק יהיו עוד אלף כמוה", אומר מפקד תחנת המשטרה בקישלה.

על קיר המרפאה תלויה תמונת הרב קוק. תורתו היא אחד ממקורות הכוח שלה, מלבד העקשנות הטבעית, שד"ר גאולה צרויה לא מודה בקיומה בפה מלא. "יתכן ואני עקשנית אבל לא בדרך שלילית", היא אומרת, "אני אדם חם ואנושי ואני מקווה שזה בולט יותר. גם כשאמרו על ישראל שהוא עם קשה עורף, הרי התכוונו רק לטובה." ■

לאכול בחוץ

"פגודה" – ליגה א' כדורגל

נציגי נבחרת הכדורגל של "פגודה" על מגרש האג'רולס, הנבטים וכל השאר. (צילום: שמואל רחמני)

למסעדות הסיניות בתל־אביב יש מה שנקרא גאוות הבית. לא רק בהקשר למסעדה עצמה ולשמה הטוב בתחום הקולינארי, אלא גאוות בית גם בתחום הספורט. אז אם לא ידעתם – ואנחנו, למשל, לא ידענו – יש ליגה של כדורגל שמשחקות בה כמה וכמה מסעדות סיניות. כדי לשמור על מקומם בליגה ולשפר אותו יוצאים הטבחים והמלצרים פעמים אחדות בשבוע, לאחר ארוחת הצהריים ולפני ארוחת הערב, כדי להתאמן. תאילנדים, הונג־קונגים, טאיוואנים וכל השאר, במקום להתרוצץ בין השולחנות, מתרוצצים אחרי הכדור – במסגרת תוכנית, כמובן.

כיום, כך נאמר לנו על־ידי חוגים יודעי דבר, עומדת בראש הליגה של נבחרות הכדורגל הסיניות בתל־אביב הקבוצה של המסעדה "פגודה", זו המצויה ברחוב דיזנגוף 267. המלצר הראשי של המסעדה הוא ה"קפטן". הטבח הראשי הוא החלוץ המרכזי. אנחנו שמענו והייכנו. אבל איש שיחנו הזהיר אותנו לבל נגחך בעניין זה בחברתם של בעלי העניין. הסינים האלה, כך אמר, מתייחסים לכדורגל שלהם ברצינות רבה. שלא תעליב אותם.

אז לפני שהלכנו לראות אותם על מגרש הכדורגל, הלכנו לראות אותם על מגרש האג'רולס, הנבטים, הסאטה וכל השאר. הלכנו, כמובן, לאלופת הליגה, ל"פגודה" שברחוב דיזנגוף פינת ירמיהו. גילינו שם מסעדה יפה, מבהיקה בנקיונה, עם מנורות סיניות משתלשלות מן התיקרה, ציורי־קיר במוטיווים של המזרח הרחוק, שולחנות עם מפות גהוצות בקפדנות, עריכה הדורה ואסטטית.

אלופה־אלופה, אבל לא היה שם כל זכר לשערים ולפיצוצי עפולה אורגינל. כולם שוחחו בטון חרישי ואף אחד לא צעק „השופט בנזונה". האדם היחיד בצוות שלא היה בעל עינים מלוכסנות היה מנהל המסעדה, העונה לשם ציון. נאמר לנו כי לאמיתו של דבר הוא מורה לילדים לקויי־שמיעה, שעשה הסבה לענף המסעדות. וכך, כשיש צורך, הוא מסביר את התפריט ומייעץ לכבדי שמיעה בשפת החרשים־אילמים. שרות כזה אינך מוצא בשום מסעדה בארץ.

ה"קפטן" של קבוצת הכדורגל של "פגודה" כיהן כאן עכשיו כמלצר ראשי, ודאג להביא לנו את התפריטים. לכהרף־עין ראינו דרך אשנב המטבח את החלוץ המרכזי שולף מיורת השמן הרותח את האג'רולס. השוער הגיש לשולחן סמוך צלחות מהבילות של וואן־טאן.

המשחק נפתח במבחר מנות ראשונות שהגיעו לשולחן על גבי מגש־עגול־סובב. להאדרת הרושם הוא רשף זיקוקי די־נור. הצלחת הקרנוואלית הזו הוצבה במרכז השולחן, והסתובבה סביב צירה לנוחות הסועדים שנטלו ממנה אג'רולס (לא מסעירים את החיך), סלט סיני (טרי ועסיסי, אך לנו חסרה בו נימת המתיקות־והחמצמצת המאפיינית את הסלט הזה כשהוא עשוי לטעמנו), צלעיות של "לבן" (רכות ונימוחות), וחסילונים בשומשום (טובים).

במחצית השנייה, לקראת המנות העיקריות, צבר המשחק תאוצה חיובית יותר. קיבלנו בשר ברוטב צדפות (עשוי כהלכה), חסילונים ב"רוטב השף" ורוטב סצ'ואני חריף, שיש בו, בין היתר, צ'ילי, שום ובצל, עוף בלימון (טעים מאוד), שהוגש חתוך בתוך נייר כסף שהטבחים צרו לו צורת עוף (לנייר הכסף). ה"פסל הקולינארי" הזה הוגש לשולחן מולהב בלהבות אלכוהול. משפתחת את נייר הכסף גילית בתוכו את נתחי העוף, מנוקים מרוב עצמותיו. כצד המנות העיקריות קיבלנו אורז מטוגן שבו פיסות חסילונים, בשר בקר ועוף.

לקראת שריקת הסיום הובאו מנות הקינוח. שוב אותה צלחת מסתובבת על צירה, שוב זיקוקי די־נור. אלא שהפעם היו שם, בנוסף לקישוטים המסורתיים, כדורי גלידה, אננס ובננות מטוגנות, ליצ'י וסלט פירות.

מחירים לדוגמה: מאכלי ים – בסביבות ה־18 שקל למנה; בשר עוף – 10.5 שקל; בשר לבן – 13 שקל; בשר בקר – 21 שקל; דגים – 14 שקל; איטריות וירקות – 8 שקל. כמו בכל מסעדה סינית ניתן גם כאן לקבל "תפריט קבוע" המוזיל את עלות הארוחה במידה ניכרת.

למי שמתעניין במצב השרותים: מטופחים, נקיים מאוד. מי יתן ויהיו כמותם בהרבה מסעדות אחרות שהשרותים שלהן מזכירים לנו לא פעם שרותים ציבוריים בעיירה נידחת בהרי אנטוליה.

ספוט: ארוחות עיסקיות

התחרות על ארנקו של הלקוח הביאה מסעדות רבות וטובות ליצירת מיקלטי־הנחה למיניהם. לנפוץ ולמקובל במיקלטים אלה קוראים "ארוחה עיסקית", פה ושם אתה מוצא במסעדה אלגנטית, הנחשבת ל"יוקרתית", נספח לתפריט המבשר כי במחיר כזה וכזה ניתן לקבל בשעות הצהריים ארוחה עיסקית.

ארוחה עיסקית אינה מבושלת במטבח נפרד ולא מוגשת בכלים "עממיים". כל מאכליה מופיעים בתפריט הרגיל, אלא שבמקרה זה בחירתך מוגבלת למספר מצומצם של מנות.

ב"לה־גסטרונום" שברחוב מנייחודת בת"א, מסעדה טובה ומהודרת, אתה מקבל ארוחת־עסקים, כולל יין, בפחות ממחצית המחיר של אותה ארוחה אילו היית מזמין אותה בצורה רגילה.

לאחרונה סעדנו ארוחת־עסקים בקפה "אוסלו" (קצה אבן־גבירול, ליד גשר הירקון) – ארוחה שמחירה הנקוב הוא 12 שקל, כולל מע"מ. כמנה ראשונה מציע תפריט זה בחירה בין שני מרקים – בצל וגולאש. בחרנו בגולאש, שהיה עמוס בתפודים ונתחי בשר, ובכמותו ואיכותו יכול להוות ארוחה בפני עצמה. מי שלא רוצה מרק יכול לקבל פלאטה של סלטים המכילה טחינה, חצילים וסלט ארטישוק. במנה עיקרית ניתן לבחור דג סול בחמאה, או שניצל. למנה העיקרית נילוות שתי תוספות וכוס יין. לקינוח – מנת גלידה.

יש ב"אוסלו" גם "עיסקה" לארוחת בוקר, המכילה סלט ירקות, שתי ביצים, לחם וחמאה, משקה קל, קפה/תה. כל הארוחה הנזכרת – 6 שקלים בלבד.

"לה־גסטרונום" ו"אוסלו" הן דוגמאות [illegible] עוד־חוללים הזו. מזרות עוד [illegible] מסעדות ברמה טובה המציעות לך [illegible] כאלה ואחרות. המאפשרות [illegible] ממסעדה טובה ולא זולה [illegible]

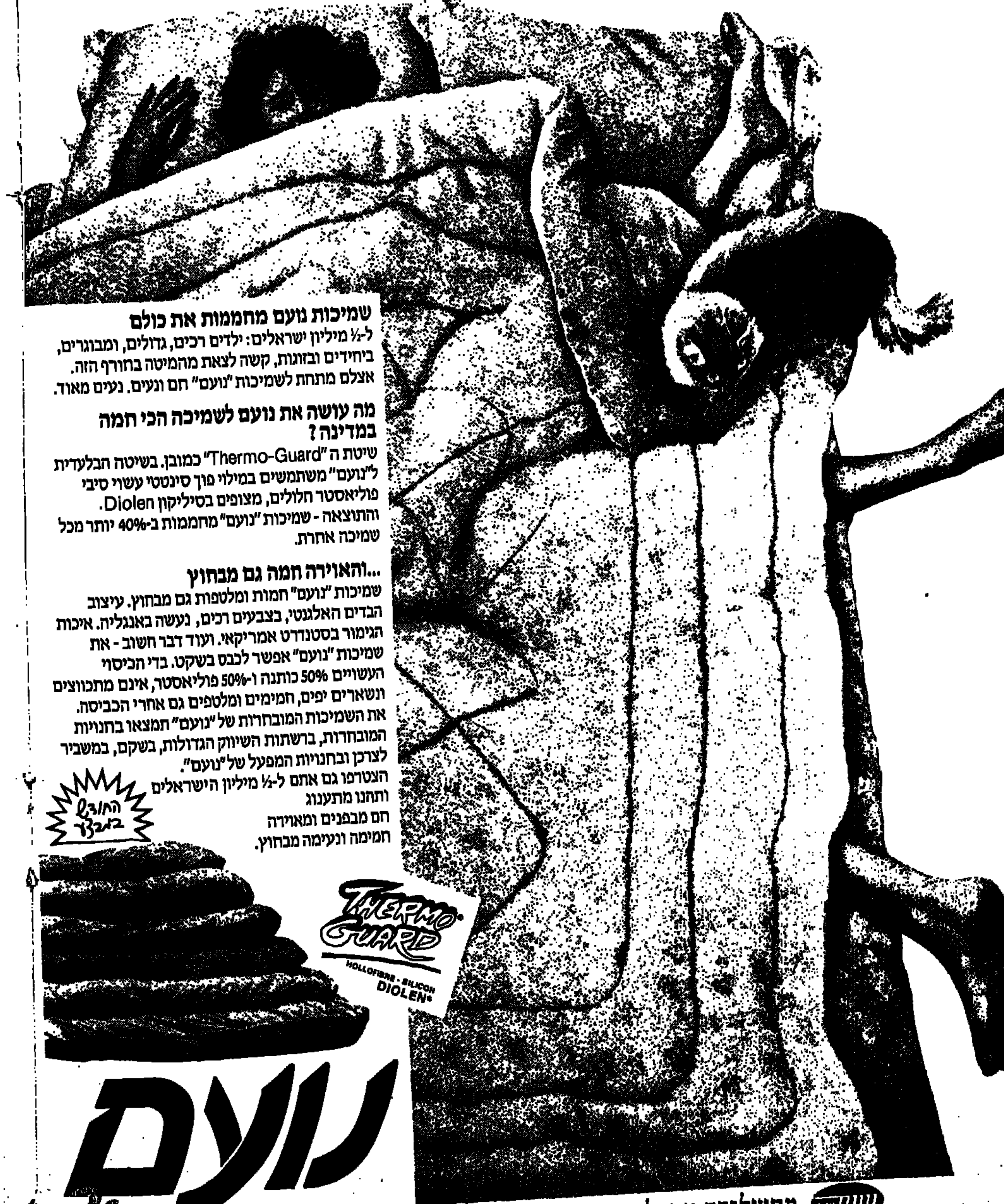

שמיכות נועם מחממות את כולם
ל־½ מיליון ישראלים: ילדים רכים, גדולים, ומבוגרים, ביחידים ובזוגות, קשה לצאת מהמיטה בחורף הזה. אצלם מתחת לשמיכות "נועם" חם ונעים. נעים מאוד.

מה עושה את נועם לשמיכה הכי חמה במדינה?
שיטת ה"Thermo-Guard" כמובן. בשיטה הבלעדית ל"נועם" משתמשים במילוי פוך סינטטי עשוי סיבי פוליאסטר חלולים, מצופים בסיליקון Diolen. והתוצאה - שמיכות "נועם" מחממות ב־40% יותר מכל שמיכה אחרת.

...והאוירה חמה גם מבחוץ
שמיכות "נועם" חמות ומלטפות גם מבחוץ. עיצוב הבדים האלגנטי, בצבעים רכים, נעשה באנגליה. איכות הגימור בסטנדרט אמריקאי. ועוד דבר חשוב - את שמיכות "נועם" אפשר לכבס בשקט. בדי הכיסוי העשויים 50% כותנה ו־50% פוליאסטר, אינם מתכווצים ונשארים יפים, חמימים ומלטפים גם אחרי הכביסה. את השמיכות המובחרות של "נועם" תמצאו בחנויות המובחרות, ברשתות השיווק הגדולות, בשקם, במשביר לצרכן ובחנויות המפעל של "נועם". הצטרפו גם אתם ל־½ מיליון הישראלים ותהנו מתענוג חם מבפנים ומאוירה חמימה ונעימה מבחוץ.

נועם מחשלוכת מפעלי קיבוץ אורים ד.נ. הנגב
חנויות המפעל: ת"א, דרך יפו 44; י-ם, יפו 68; חיפה, צ'ק פוסט, רח' הנפח 4, ליד בית טופולסקי; ר"ג, ביאליק, מודיעין 1; ב"ש, קק"ל 51; בית לחם, ע"י בית-המשפט; דימונה, מרכז גיל; אשקלון, א. התעשיה; קיבוץ אורים.

מאת יהודית חנוך
צילומים: יוני המנחם

ג'וליין שאגראן (ימין), סיד סיזר וקלייב ריט: ראש הממשלה, המלך והדוכס על המרפסת (ימין קרוב); בצילום המרכזי למעלה: קלייב רוול, סיד ציזר וישראל גוריון: המלך ושני החייטים; למטה: המלך הלבוש בכל הדרו, בתחפושת אדמירל.

אילו היו מקימים לתחייה את הנס כריסטיאן אנדרסן, מחבר "בגדי המלך החדשים", כדי שיצפה בסרט שמפיקים כאן עתה על־פי האגדה שלו, היו צפויות לו כמה הפתעות. ביניהן: המלך הנרקיסיסטי שלו, בעל המלתחה החלומית, אינו צועד בתהלוכה עירום כביום היוולדו אלא עושה סטריפטיז חלקי בלבד, לבוש בתחתונים שקופים למחצה. ולטיפה חמה לאגו הלאומי שלנו: כל הבגדים המפוארים המכבבים בסרט הם על טהרת תוצרת כחול־לבן.

מלך בתחתונים

ביום חורף אפור וקר לא מרגישים בתוך הביתן הענק שברציף נמל יפו מה שקורה בחוץ. לא שומעים את הים המשתולל וגם לא את הסערה הפינאנסית שהתחוללה לא מכבר במשרדי חברת "קאנון" בלוס־אנג'לס ובגורדי־השחקים של וול סטריט, שם יושבים מנחם גולן ויורם גלובוס, מפיקי האגדה על המלך הגנדרן שלבסוף עשה סטריפטיז. הסערה הזו, שזיעזעה את "קאנון", לא נתנה אותותיה בעבודה הנמשכת כאן, בביתן שהיה פעם שער הכניסה לארץ ישראל.

לפני 60־70 שנים עברו ביפו העולים שהגיעו לפלשתינה־א"י, ואולי גם סבתא וסבא שלכם חוו כאן את טכס הכניסה לארץ, חוויה שקוטלגה בזכרונות רבים כמורכבת מהרבה רגעים קשים של דפיקות־לב וברכיים רועדות, זריקות־חיסון מפחידות ומקלחת חמה. קבלת הפנים החגיגית לעולים של אז לפי השיטה הבריטית.

עכשיו מסריטים פה את "בגדי המלך החדשים", השמינית בסדרת אגדות־הילדים שמפיק בארץ יצחק קול, מנהל "נ.ג.", החברה־בת של "קאנון". קטע מהאולם הענק נהפך בכוח הקסם של התפאורנים לארמון מפואר, עם רצפת פלסטיק שמתחפשת לשייש מבריק וקירות מעוטרים בפיתוחי זהב מריקט וקרטון.

חדר ההלבשה של המלך הוא אולם ענק, כולו מראות ותאורת־נרות, שבצידיו תלויים בגדים מפוארים נוצצים בזהב ובכסף ונשפכים באשכולות של מחרוזות פנינים ושרשראות. על אצטבאות זכוכית מוצגות המון נעליים בעלות עקבים, מקושטות במבריקים סטייל עתיק, מלתחה משגעת שכל גנדרנית חולמת עליה בחלומותיה הוורודים.

באמצע החדר עומדים המלך (השחקן האמריקני סיד סיזאר) והשר הממונה על הבגדים (ישראל גוריון), והוורים עשר פעמים על אותם שני משפטים. הבמאי אינו מרוצה. בסרט זה יהיה קטע של דקה אחת – אם לא יחתכו אותו התוצה. עבודה קשה, לעשות סרט.

"בגדי המלך החדשים", האגדה של הנס כריסטיאן אנדרסן על המלך שהיה כל־כך גנדרן עד שרושש את ממלכתו בשביל בגדים, זכתה בסרט לכמה שיפוצים (שיפורים. הוסיפו לו בת, נסיכה ששונאת בגדי נשים ומעדיפה בגדי גברים. יש גם נסיך, תתן־מיועד, מממלכה אחרת, וכמובן – איך אפשר בליז – תצוגת אופנה. לא סתם תצוגה, אלא תצוגה בינלאומית בה מציגים בפני המלך מלכים מארצות שונות את הבגדים שלהם, והוא פוסל את כולם אבל משכנע את הנסיכה שהצרפתים עושים את הבגדים הכי יפים. made in france, מתברר, הולך טוב גם אצל מלכים מהאגדות.

המלך מתגלה כעירום בתהלוכת התתונה של הבת, כשהוא מחופש לדיוניסוס אל היין בפאה ענקית העשוייה ממקשה של ענבים מוזהבים ומוכספים, כיסוי־ראש מהמם שלא רואים אפילו בסרטים.

לעושי הסרט הזה היתה בעייה, איך להציג את המלך העירום המאמין שהוא לובש חליפה מפוארת שנתפרה בידי החייטים הנוכלים – והרי זה סרט לכל המשפחה. לכן הסטריפטיז הוא חלקי בלבד, ובעצם המלך לובש תחתונים־מכנסיים מאריג מוזהב, שקוף למחצה.

ועוד שינוי: מי שקורא בקול שהמלך עירום זו דווקא ילדה קטנה, בת כפר פשוטה, עידכון עכשווי ופמיניסטי לנוסח הישן של הסיפור.

חמש־מאות התלבושות היפהפיות שלובשים השחקנים הראשיים ושלוש־מאות הניצבים – כולן מתוצרת כחול־לבן, עוצבו ונתפרו בארץ. בגדי המלך עלו פחות ממה שמוציאה על בגדים עשירה רצינית בעונה אחת – עשרת אלפים דולר בלבד. תקציב הביגוד לסרט כולו הסתכם בפחות מארבעים אלף דולר. כסף קטן לבגדים של סרט כזה.

בוקי שיף, שעשתה מכסף קטן בגדים של חלום.

„פנטזיה פרועה"

בוקי שיף היא שעשתה את הקסם של הפיכת אריגים ותכשיטים פשוטים שחלקם נרכשו בשוק הפישפשים לחגיגה דמיונית. היא עיצבה את כל תלבושות הסרט ופיקחה על תפירתם במתפרה תל־אביבית.

„מי שרוצה, יוכל למצוא בסרט' מסר חברתי ופוליטי", היא אומרת. „אפשר לומר שהבגדים המפוארים האלה מכסים על לא כלום, על ריקנות, על עיוורון. אבל ילדים וגדולים שאוהבים אגדות ייהנו ממנו גם בלי פירושים".

לבוקי שיף פנים נאות ממוסגרות בשיער מתולתל, קומה ממוצעת ודיבור שקט של מי שיודעת מה היא עושה וגם אוהבת את זה.

זה אינו נסיונה הראשון בסרטים. היא עיצבה את הבגדים לאגדה „היפה והחיה", ולסדרת־טלוויזיה תנ"כית בהפקת "בי.בי.סי". בוקי למדה שנה אחת ב"בצלאל", החליטה שזה לא בשבילה ועברה לחוג לתיאטרון באוניברסיטת תל־אביב, שם למדה עיצוב תפאורה ותלבושות.

היא עיצבה בגדים גם להצגות בתיאטרון הקאמרי ובתיאטרון באר־שבע, אבל עיצוב התלבושות ל"בגדי המלך החדשים" היה בשבילה „התגשמות של חלום, אפשרות לעשות את הדברים הכי דמיוניים. אנשים מחכים כל החיים להזדמנות כזו שתאפשר להם להגשים את הפנטזיות הפרועות ביותר שלהם".

„את הבגדים עיצבתי בהשראת תלבושות מהמאה ה־17 וה־18, כשאנשים התלבשו בצורה מטורפת, בפאר שגבל בשחיתות", היא אומרת. „שייקספיר תרם את הצווארונים המסולסלים והנוקשים, ממגדל פיזה באה ההשראה לכובעים העקומים של שלושת החייטים האיטלקיים, כתונת־הלילה של המלך עשוייה מתחרת־זהב ויש לה מצנפת־שינה ענקית תואמת. המסר החשוב ביותר שלהם הוא שהם מצחיקים, לא רק מוגזמים".

דב בסנדלים

(המשך מעמוד 17)

לראשות העירייה תמכו בו רק 23 אחוזים, לעומת 58 וחצי ב"מר כריזמה", שלמה להט.

בן־מאיר היה כהלם. שפייזר הבין שהליכה משותפת עם צ'יץ' שנוא־נפשו, תמנע בושה. שפייזר ונחום רז ממפלגת העבודה סגרו עניין עם צ'יץ' במהירות־הבזק, בידיעת שמעון פרס. צ'יץ' היה להוט להחלץ מעניבת החנק של חרות. קואליציה רחבה התאימה לו. בן־מאיר הבין מיד שמצבו חמור, והתנהג כמו חולה אצל רופא: עשה מה שאומרים לו. כשנחתם ההסכם הקואליציוני, הוא יכול היה לצאת לצד להט כשני אדריכלי הקואליציה ליכוד־מערך, וכמדרבני הסיעות בכנסת לממשלת אחדות לאומית.

מ"כ רי אלמוני נהפך בן־מאיר ל"מר תנועה" של תל־אביב. הרבה הופעות בתקשורת. „אם דב בן־מאיר לא היה קיים, צ'יץ' היה צריך להמציא אותו. הוא לוקח על עצמו את כל הקרדיט של התנועה בשעה שאובייקטיבית – זהו תחום שבו נחל יותר כשלונות מהישגים. במקום שהאחריות תתחלק, היא נופלת על בן־מאיר. המצב הזה די נוח לצ'יץ' שיוקרתו נפגעה מנושא סינדול המכוניות", אומר מקורב ללהט.

בן־מאיר: „לקחתי על עצמי את המשימה כפויית־הטובה הזו, והיום אגף התנועה הוא סיפור הצלחה".

איפה כאן ההצלחה הגדולה?

„מנעתי את סתימת העיר. העמדתי לרשות העירייה כלי־ביצוע חדשים. 'סנדלי דנוור' זה אני. אני הכנסתי אותם לתל־אביב".

לא צ'יץ'?

„ודאי שלא".

צ'יץ' המתוסכל מהסטיקרים "ניפגש בבחירות", דווקא אוהב את בן־מאיר. שוב הוא הוציא לו את הערמונים מהאש. פקיד בכיר בעירייה אומר: „'דנוור' זו המדיניות של צ'יץ' והביצוע של בן־מאיר. רעיונות גדולים ומהפכניים לא יבואו ממנו. בן־מאיר דוחף כמה נושאים כמו החניונים ומתן עדיפות לתחבורה הציבורית. הבעייה היא שהוא לוקח על עצמו מאה דברים, כמו ראש־עירייה קטן, ושורף הרבה שעות על פוליגאזי־ניוטרל. יחסית לנבחרים האחרים הוא עובד קשה, ותורם. הוא גם הכי לויאלי לצ'יץ', ותמיכת סיעת העבודה היא הדבר הכי עקבי ומוצק בעירייה".

צ'יץ' קנה אותם בזול ומצליח להעביר במועצה כל החלטה. מה חצי מישרה, שם רכב. לאחר לישכה ומזכירה – לאחר נסיעה לחו"ל. בן־מאיר מקבל ממנו גם כבוד. אדם מוכשר ממפלגת העבודה אומר על בן־מאיר: „תראה איפה אני ואיפה הוא. הוא היום בין מאה האנשים החשובים במדינה. בין 120 הנבחרים בכנסת, מספר שניים בעיר הגדולה. האיש במישרה מכובדת. הוא בצמרת. זה כל הכבוד לו".

עמוס ליאון, מי שהיה עוזרו של בן־מאיר במערכת הבחירות ובעירייה, אומר: „החסרון הגדול שלו – הוא מעמיס על עצמו יותר מדי. דב הוא אחד האנשים הטובים והחיובים שהכרתי בפוליטיקה. נדיב מאוד, ויש לו לב זהב. אוהב לעזור לאנשים. יצא לו דימוי שהוא עוזר בשביל הקולות, וזה לא נכון. הוא אדם שפשוט אוהב לעזור, גם לאנשים מהרחוב. דוגמה: באה אשה שחיתה במצוקה קשה, אשה אומללה, מתל־כביר. היתה לה נזילת מים וכעבור שנה הגישה לה העירייה חשבון של 1,700 ש"ח בערך. באה לבן־מאיר וביקשה עזרה. זה היה אחרי הבחירות, והיא סיפרה לו בנוכחותי שהצביעה בשבילו. ביקשתי את כתובתה ופרטיה. היא הציגה אותם על גב של פתק־בחירות של הליכוד. היא היתה נבוכה, אבל בן־מאיר סידר שהיא לא תשלם. הוא הטיל את זה עלי. יש אין־ספור דוגמאות כאלה. אם עזבתי אותו, זה רק בגלל הדעות הפוליטיות שלו הדומות לאלו של הליכוד. אני עצמי הלכתי עם יוסי שריד לר"ץ".

„אם דב בן־מאיר לא היה קיים, צ'יץ' היה צריך להמציא אותו. במקום שהאחריות בנושא התנועה בת"א תתחלק, היא נופלת על בן־מאיר. המצב הזה נוח לצ'יץ'".

מוסיף ליאון: „כל מה שעובר עליו היום נובע מהבחירה הגרועה של הצוות שהלך איתו לבחירות, והצוות הזה היה בעוכריו. עקב אכילס שלו. אנשים שהעירייה לא מעניינת אותם, וגם לא המפלגה. רק הם עצמם. לא מקריבים דבר למען העשייה הציבורית. וזוהי אשמתו, כי הוא בחר אותם. כשהוא הרכיב את הרשימה, הזהרנו אותו מפני ההרכב שבחר. התוצאה – הוא נישאר זאב בודד. חבריו משאירים אותו לבד. איש־צוות למופת שנאלץ להיות סוליסט". לבן־מאיר ניתנה הזדמנות לבחור ארבעה אישים מחוץ למפלגה למקומות בטוחים במועצת העירייה. הוא העדיף עסקנים קטנים, ואלה האנשים שהיום חותרים תחתיו.

בן־מאיר: „הסכמתי לרוץ מול להט בידיעה שאפסיד, ואלך איתו לקואליציה. התנאי שלי היה שאהיה חבר כנסת, כדי שיהיה לי מעמד עצמאי מול הרוב של הליכוד ולהט. פרס ובר־לב הסכימו. הקואליציה הזו הוציאה את תל־אביב משליטת הליכוד והעבירה אותה למערך. למרות שפורמלית אני לא סגן, כששואלים מי מנהל את העיר הזו – אומרים קודם־כל צ'יץ', ובמרחק מסויים – בן־מאיר. בתחום התחבורה הנהגתי תווי־חנייה איזוריים לתושבים, הקמתי מגרשי חניה ל־60 אלף כלי־רכב, הפעלתי את 'סנדלי דנוור', הוצאתי מפות חנייה ועכשיו אנחנו בונים עשרה גשרים להולכי־רגל, מסופים של 'חנה וסע' ושני מגרשים להדרכת ילדים בזהירות בדרכים. ויש הביצוע החלק ב'נתיבי איילון', יש נתיבים לתחבורה ציבורית ואנחנו הולכים להקים חניונים מתחת לאדמה".

אם נתעלם משלל ההבטחות שפיזר ערב הבחירות תחת הכותרת "בן־מאיר – ראש חדש לעיר", הרי בנושא התחבורה, עליו הוא מופקד היום, מתגלה פער בלתי־ניתן לגישור בין המצע למבוצע.

באוקטובר '83 הבטיח: „נחיש את ביצועה של תוכנית נתיבי איילון ונסיים את העבודות ב־1985". 1986 כבר מאחורינו. נתיבי איילון היא חברה בשליטה ממשלתית והעבודות הוחשו בגלל הפניית מרבית תקציב הכבישים הלאומי לפרוייקט. בן־מאיר היום: „אני הסדרתי את הזרמת הכסף, הלכתי למשרדי הממשלה ולראש הממשלה. 1985? נתיבי איילון יושלמו ב־1990־1989. זה לא נורא".

באוקטובר '83 הבטיח: „נפעיל את התחנה המרכזית החדשה העומדת היום עזובה ומוזנחת". בן־מאיר היום: „אני בראש הצוות המוביל את הפרוייקט. אני מקווה שבתוך שנת 1987 יתחילו לבנות את התחנה". רשמנו.

באוקטובר '83 הבטיח: „נפעיל רכבת עילית (מונוריל) כאיזורי תחבורה צפופה עד 1988". זה לא יקרה. בן־מאיר: „התחלנו לעבוד על רכבת פרברים". בשעה טובה.

באוקטובר '83 הבטיח: „נתחיל בבניית רכבת תחתית". בן־מאיר היום: „אין לי משקיעים". באוקטובר '83 הבטיח: „נבנה חניונים תת־קרקעים מתחת לכיכר מלכי ישראל, כיכר היכל התרבות, שדרות רוטשילד ומקומות נוספים, וגם מגדלי חנייה עיליים". זוהי תוכנית שהוכנה לפני בואו לעירייה, ועדיין משחיתים עליה מלים.

באוקטובר '83 הבטיח: „נפעיל אוטובוסים מפרקיים ממוזגי־אוויר ומופעלים בחשמל". בן־מאיר: „אוטובוסים מפרקיים הוכנסו". איפה הם ואיפה החשמל.

בן־מאיר: „הלוואי שכל פוליטיקאי היה מגשים כמוני. ההתחייבות היתה – אם אהיה ראש העירייה. אני לא ראש עירייה. בסך הכל ראש אגף תנועה".

בזה הוא צודק, אבל מה הוא עושה שם? מומחה תחבורה העוקב־מקרוב אחר הנעשה אומר: „הוא עובד קשה. בשבילו זו לא פחיתות כבוד לצלצל ולהתחנן לפקיד באוצר ולעבור דרך פקיד במשרד התחבורה. מהשר עד סגן מנהל חשבונות של מחלקה שולית. לוקח על עצמו הכל. מתקשר, כותב מכתבים, מנדנד. הוא השיג כספים לכמה נושאים. הוא עקשן, לא מרפה מנושא, ואם הוא רוצה משהו – יטריד אותנו במינהל ההנדסה פעם בשבוע. אדם נוח לעבודה. הבעייה היא שהוא דורך במקום. יכול לבצע דברים קטנים, לא גדולים. בלי צ'יץ' הוא לא מצליח. אין לו עמדות־כוח בעירייה. המנגנון עובד עם צ'יץ'. אולי בגלל יחסיו עם צ'יץ' ובגלל שיש כסף בקופה, אפשר לראות שיפורים פה ושם".

ערב הבחירות לעירייה נכתתי בחוג בית של בן־מאיר בשכונת בבלי. על הפרק היה מיטרד הרעש הצפוי לשכונה מהכביש המהיר של נתיבי איילון. שלמה להט רצה את קולות התושבים, אבל ידע שיצטרך לפרוע את ההתחייבות שלו. הוא היה זהיר כשהבטיח לתושבים פעולות להפחתת מיטרדי הרעש על־ידי הנמכת הכביש ובניית קיר אקוסטי. בן־מאיר, לעומתו, מיהר להבטיח לתושבים שהמסלול לא יעבור ליד בתיהם. כשהבטיח, אולי חש מן הסתם שלא יהיה ראש העירייה. בעניין הזה, סמך על הכריזמה של צ'יץ'. אבל הוא לא העלה על דעתו שהוא יהיה ראש אגף התנועה ויצטרך לבצע את המדיניות של צ'יץ'. טכנית, ההבטחה לא היתה ניתנת לביצוע. את הכביש המהיר סוללים ליד שכון בבלי.

החברים במפלגה לא אוהבים את הדבקות היתרה שלו במצע של להט. חיים כצמן, יו"ר הוועדה המוניציפאלית במחוז תל־אביב של מפלגת העבודה, אומר בגלוי את מה שהאחרים אומרים שלא לציטוט: „בן־מאיר נמנע בשיטתיות מדיווח על מעשיו בעירייה. בשלב מסויים הוא הפסיק לייצג את מפלגת העבודה. החלטותיו מנותקות מקהל הבוחרים וממועצת המחוז. הוא לא דיווח, לא העלה נושאים לדיון. חלק גדול מחברי המחוז הם תושבי תל־אביב ומתנגדים ל'סנדלי דנוור'. הוא לא הביא נושאים כאלה לדיון בוועדה המוניציפלית שאני חבר בה".

עכשיו החברים נוקמים בו. מתכוונים למנות סגן ראש עיר אחר תחתיו. בן־מאיר חותר ללכת עם צ'יץ' לבחירות הבאות, אם ברשימה א־פוליטית או בראשות המערך. במחוז תל־אביב מיהרו להרים אצבעות בעד הליכה לבחירות, שפירושה טירפוד הרשימה הבלתי־מפלגתית. צפויים לו קשיים להיכנס לרשימה לכנסת הבאה.

אבל דב בן־מאיר הוא איש חזק. ממש כולדוזר. נכון שמצבו קשה, אלא שעסקנות מפלגתית היא המומחיות שלו, ואל תתפלאו אם יחרוק שיניים ויצליח להפוך את הקערה על פיה. קשה להאמין שיפרוש ממאחז הכוח בעירייה. אבל אם זה יקרה, יצטרך שלמה להט לחפש לעצמו בן־מאיר חדש.

יצחק בן־חורין

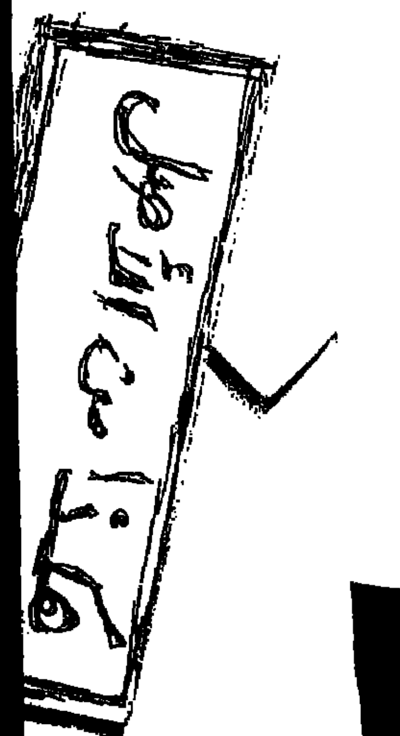

אי המטמון

(המשך מעמוד 27)

המהנדס גרשון יורן עבד עם האדריכלים פרופסור אל מנספלד ודורה גד, חתני פרס ישראל, שתכננו את עיצובה הפנימי של "שלום". הוא רכש נסיון רב בפיקוח על עבודות ארכיטקטוניות באניות, ומתמצא היטב בכל יצירות האמנות שהיו עליה. גרשון יורן, איש מסודר, היום בגימלאות, קיבל את החבילות הארוזות שנשלחו מצרפת ואוכסנו במחסן של חברת "צים" בחיפה. גרשון יורן היה היחיד, והראשון, שגילה שחסרו תמונות. הוא ערך רשימה מדוייקת של כל היצירות שהיו על האניה, וכשהן הגיעו ארצה עמד ובדק והשווה ומצא רק 71 תמונות מתוך 83 התמונות המקוריות שהיו תלויות בתאים.

"מה עשיתי? דיווחתי. התחלנו לשאול כל מיני אנשים, וכולם אמרו שאינם יודעים לאן נעלמו היצירות. אני חשדתי – ועדיין חושד – שמישהו מהצוות שהיה מודע לערכן, אמר לעצמו: 'למה שזה ילך לגויים?', ולקח לעצמו. הזדמנויות לקחת היו רבות".

ומה קרה לשאר היצירות?

יורן: "הן נמכרו לגלריות שונות".

- איך אתה יודע?

יורן: "כי אני מכרתי אותן. אם ל'צים' לא היה מנהג להשמיד בכל כמה שנים את הארכיון שלה, אפשר היה למצוא את זה".

מכרת את התמונות במכרז?

יורן: "לא. טילפנתי לכל מיני גלריות, והן שלחו נציגים. מה שלא נמכר, נמצא בחדרי המנהלים הבכירים בבית 'צים' בחיפה".

גרשון יורן שואל את עצמו – ועכשיו גם אותנו – מדוע אין מתעניינים מה עלה בגורלן של היצירות שהיו בשאר האניות. "שם בכלל לא היה פיקוח", הוא אומר. "ב'שלום' עוד נעשה נסיון להוריד את זה בצורה מסודרת".

על היצירות הגדולות זוכר יורן מעט פרטים. הוא זוכר, למשל, ששתי יצירות של קרוואן נמצאות בחדר האוכל בבית "צים" בחיפה, וכי מוזאיקה של בן שאן נמכרה לבית־כנסת בלוס־אנג'לס. הוא חושב ששתי התמונות של טמאיו נמכרו למוזיאון תל־אביב. אנחנו מספרים לו שאכן מצאנו יצירות קרוואן יפהפיות בבית "צים", וגם גילינו שטיח־קיר מרהיב של אריכא בחדר הישיבות שם. שנינו מסכימים כי רבים מהפקידים והמנהלים בודאי אינם יודעים מה ערכן של היצירות בהן הם צופים בזמן האוכל או בעת ישיבה. אנחנו אומרים לגרשון יורן שרק יצירה אחת של טמאיו ג'ילינו במוזיאון תל־אביב, ביחד עם שבעה פאנלים של בראונר. שניהם נמצאים שם במחסן. יצירתו של טמאיו הוצגה במוזיאון במשך כמה שנים. יורן מוסיף שאת היצירה של אגם אי־אפשר היה להוריד, והיא נשארה על האניה. "גם לא היה איכפת לאגם שהיצירה תשאר", הוא אומר.

את גרשון יורן כל הסיפור הזה לא מפליא. בחיוך ציני הוא מצייר תמונה משלו, תמונה של כובוז כללי מרגע בניית האנייה, דרך אחזקתה וכלה במכירתה. הוא יודע לספר על מלצרים שזרקו כלי אוכל יקרים דרך האשנבים אל הים, כי התעצלו לשטוף אותם. "במו עיני ראיתי זאת", הוא אומר. "לכן נאלצנו להתקין סורגים על האשנבים". הוא מספר על המחירים הגבוהים שקיבלו האמנים בעבור יצירותיהם. רובם ככולם הוטסו לצרפת וקיבלו תשלום מלא גם בעבור שהייתם במספנה. סיפורו של מנחם רימון על המורסות מוכר לו, ואף הוא מסרב לנקוב בשמות. "היו גם מכירות סומביות", הוא נזכר. "כלי־המטבח, למשל. חלק מהם הועבר לאניות משא, אבל הכמות היתה עצומה. אז חלק נמכר".

גרשון יורן מספר שיו"ר הדירקטוריון של "צים" באותם ימים, מיכאל צור, סיכם את עיסקת המכירה של רכושי האניות. מר צור, שריצה עונש מאסר של 15 שנים ובניכוי שליש על התנהגות טובה, הוא היום איש עסקים. הוא זוכר שעשה הסכם עם מנהל מוזיאון תל־אביב באותם ימים, חיים גמזו, לגבי מכירת שתי יצירות. הוא זוכר גם שחלק מהיצירות נשאר בבית "צים", וחלק נמכר בארה"ב.

מנכ"ל "צים" באותם ימים, מאיר גירון, מפתיע אותנו כשהוא אומר בפשטות: "מיכאל צור קיבל תמונה אחת, על פי החלטת הדירקטוריון".

מיכאל צור מכחיש זאת בתוקף.

גם אליהו שרגאי, דובר "צים", ירד לארכיון ופישפש וחיפש בין החלטות הדירקטוריון שאותן אין משמידים, ולא מצא החלטה כזו.

אבל היכן שאר היצירות? מה קרה לאוסף הגדול והחשוב הזה? ב"צים" אין יודעים. פה יש שטיח, פה יצירה, שם שתי יצירות, מישהו ראה את בית־הכנסת שהיה באניה בניו־ג'רסי, אחר ראה שטיח־קיר בבית פרטי בניו־יורק, שמועות מדברות על יצירות של האמן הבריטי ווסטון התלויות בבתים פרטיים בארץ מעל כורסות עור. התשובה טמונה, כנראה, אי־שם בארכיון "צים", אך יש לו מינהג, לארכיון הזה, להשמיד את כל המסמכים שגילם יותר מעשר שנים. אליהו שרגאי מנסה עתה להקים ארכיון הסטורי של "צים", ואף הוא נתקל בקשיים בגלל המינהג הזה.

"בכל נושא אניות הנוסעים אין לנו שום חומר", כך שרגאי. "על פי החוק, אין אנו שומרים בארכיון חומר ישן. גם במשרד התחבורה לא נשמר שום נייר. צילומים יש. אבל מכתבים, מסמכים, תוכניות – כלום לא נשאר".

גם דורה גד ופרופסור אל מנספלד אינם יכולים לעזור בפתרון התעלומה: "הדבר היחידי שאני יודע בבטחון, הוא שהיצירה של יצחק דנציגר, 'הסנה', פסל ממתכת, לא הוצבה באניה כי פחדו שאנשים ייזקרו ממנה", מחייך פרופסור מנספלד. "ראיתי אותה במוזיאון ישראל. כל יתר היצירות – אין לי מושג מה קרה להן".

כן, זה הטריד את מנוחתו. "כל יצירה מושלמת, שמופרת או מושחתת, מטרידה אותי", הוא אומר. עצם מכירת האניה ציערה אותו. "שמעתי שהיום היא עושה חייל בשרות הגרמנים", הוא אומר ואנו מתקנים אותו. כנראה שהיום היא בשרות חברה יוונית לאחר תקופה שהפליגה בשרות הרוסים.

הוא זוכר את קישוט האניה, כודאי. וכיצד לא יזכור? "זה היה מבצע לאומי", הוא אומר. "רצינו את האיכות הטובה ביותר. 'צים' היתה מודעת לכך ש'שלום' היא שגריר צף, והתייחסה אליה בהתאם. היתה ועדת אמנות ואנו, הארכיטקטים, המלצנו בפניה, והיא אישרה ועשתה את החוזים עם האמנים".

פרופסור מנספלד גא באניה "שלום", אך גם מצטער. "על מה? על שהרבה משנות חיי הוקדשו לה, ועכשיו לא נותר שריד, אפילו לא הד. שבע־שמונה שנים בלי זכר. אני מעדיף לא להיזכר בהן. כשאיש מקדיש שמונה שנים מחייו המקצועיים, זה הרבה מאוד. עבדנו על האניה כמעט באופן בלעדי".

היה צריך לנהוג בה אחרת?

"ראשית, לא היה צריך למכור את אניות הנוסעים...".

אבל מכרו...

פרופסור מנספלד נזהר בדבריו: "אמנות זה דבר חפשי".

היה זלזול ביצירות?

"הקונים בודאי זלזלו, הישראלים – לא. אינני מכקר אותם".

פרופסור מנספלד אינו מצר רק על מכירת האניה. הוא מצר גם על מה שקורה לבניינים שבנה בחיפה. בכל פעם שהוא עובר ליד האודיטוריום שעל הכרמל, נקרע ליבו למראה המוזאיקה שנושרת ממנו. "בית זה כמו ילד", הוא אומר. "כל הזמן צריך לטפל בו".

מה שקרה ל"שלום" וליצירות האמנות שלה, משתלב אצלו בתמונה הכללית. "אני ראיתי בזה שליחות מסויימת", הוא אומר. "חשבתי שזה ימשיך ויתקיים. לא תיארתי לעצמי שהסוף של אניות הנוסעים יהיה כל־כך מר".

גם דורה גד מאוכזבת מאוד. "'שלום' היתה גולת הכותרת", היא אומרת ומרפדפת בקטלוג. "עכשיו, כשאני מסתכלת על זה, אני מוכרחה להגיד שזה יצא כל־כך טוב וזה עדיין לא נראה 'אולד פאשן'. אני בעצמי מופתעת".

דורה גד מתרגשת עד היום: "איזו התרגשות היתה כשהאניה הראשונה יצאה להפלגת הבכורה, ופתאום התנופף מעליה דגל ישראל. וה'שלום' היתה מקסימה. באמת מקסימה". בפירוק היא לא היתה מעורבת. היא רק יודעת שדני קרוואן "עשה סקנדלים". היא גם זוכרת את בית־הכנסת. "הוא היה כל־כך יפה. מה קרה לו? עכשיו זה מאוד מסקרן אותי". לדעתה, הערך הכספי העכשווי של היצירות הוא עצום. "אי־אפשר אפילו לתאר. אצל חלק מהאמנים מחירי היצירות קפצו מאז לשמיים". גם היא ישבה שנים בצרפת. עבדה עם האמנים. "לא, הם לא היו פרימדונות. עבדנו איתם יופי. היה שיתוף־פעולה הדוק. באמת הלך לטמיון אוצר".

סיכומו של דבר: מתוך 83 תמונות קטנות ו־15 יצירות גדולות (תמונות קיר, פסיפס, ויטראז'ים) שהיו באניה, עלינו על עקבותיהן של שש יצירות גדולות בלבד. שתיים נוספות ידוע כי נשארו באניה, לפחות בידי הגרמנים. עקבות התמונות הקטנות נעלמו. וזה מלבד 150 היצירות שנעלמו לאחר מכירת אניות הנוסעים האחרות של "צים". לחברה לא אכפת. החודש, עשרים שנה בדיוק לאחר מכירת "שלום", לא מצאנו שום יכולת או כוונה להחזיר את האוצר.

בכל זאת, דורה גד אינה מתחרטת, גם לא מצטערת. "הכל מצטבר לנסיון חיים", היא אומרת. "האניה 'שלום' ייצגה את מדינת ישראל בחו"ל בצורה הכי טובה ומכובדת במשך כמה שנים. לארץ לא כל אחד מגיע, ולאניה הגיעו רבים. שאפנו להגיע לטעם הכי טוב, והפגשנו את האנשים עם טעם טוב, עם תרבות. צריך היה להתייחס ליצירות בחרדת־קודש. זה פשוט לא נפל לידיים הנכונות".

עמוס לבב

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 2 ל־8 בינואר

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אתם נכנסים לתקופה של השראה, יצירתיות וכו־שר התבטאות. תצטרכו להשגיח על ההוצאות הכספיות, אך לעומת־זאת חיי החברה יהיו מספ־קים מאוד. אתם נוטים לדאוג יותר מדי, לבסוף תגלו שהפחדים אינם מוצדקים.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
תצטרכו להשקיע יותר עבודה מחקר בנושא פיננ־סי. התפתחויות חיוביות ומבטיחות עשויות לבוא בתחום העסקי. קרובי משפחה ידרשו התחשבות והבנה. השבוע יחזו לכם רעיונות מקוריים בענייניים הקשורים לקריירה.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
אל תניחו למישהו לקלקל את מצב־הרוח הטוב שיש לכם עכשיו. יש לכם חברים טובים באמת, אל תזניחו אותם. בימים אלה אתם מצטיינים במ־רץ רב ובכוח־משיכה, וכדאי להשתתף בהרבה פעילויות חברתיות.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
יחסים עם חבר עלול להיווצר מצב רגיש. דאגו שתהיה לכם את המרטיות הדרושה כדי להשלים עבודות במשרד. שיחות בעניין עסקים פרטיים ישאו פרי. מזל בלתי־צפוי יציל אתכם ממה שנר־אה כמצב חסר תקווה.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
בתחום העסקים, היזהרו שלא לפגוע באנשים שבאים איתכם במגע. בתחום החברתי, לעומת זאת, העניינים ממש משגשגים, וזה זמן מצויין לבילויים. חבר עלול לגרום אכזבה, אך תתגברו על כך במהירות.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע אתם מיטיבים להסתדר עם הממונים עלי־כם, אך לא עם עמיתים לעבודה. זה זמן טוב להשלים משימות, לארגן ראיונות ופגישות ולהשיג התקדמות. אחרי מחשבה רבה, תגיעו לרעיון מוצלח באמת.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
השיפוט שלכם אינו במיטבו בימים אלה בכל הנו־גע לעסקים. הימנעו מצעדים המבוססים על שמפרמנט. אך הקשרים עם האהובים עליכם מצוי־נים, וכדאי לשים דגש על חברותא. מישהו ישיא לכם עצה טובה.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
ביחסים עם חברים הדגש הוא על הדדיות. בעס־קים השיפוט שלכם טוב, ומובטחת לכם התקד־מות אם רק תתמידו. בעיות בתחום הביתי אמורות להסתדר עתה. יתכן שבזמנכם הפנוי תעבדו על פרוייקט חדש.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
הראש שלכם לא בעבודה עכשיו, אבל הפעילויות של שעות הפנאי יסבו לכם סיפוק רב. האהבה תשמח אתכם בשעות הערב. תזדקקו לזמן כדי לשכנע קרובי משפחה להסכים לדעתכם. יהיו הזדמנויות רבות לבילוי.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע יש לכם נטיה להפרזה, וכדאי לרסן אותה. עכשיו סוף־סוף יש לכם חשק להשלים עבודות שהייתם אמורים להשלים כבר מזמן. בעיה שהת־מודדתם איתה זמן רב תבוא בקרוב על פתרונה. הדכדוך יפנה מקומו לאופטימיות.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
הדחף היצירתי שלכם חזק עתה מאוד, והתחום הזה יגרום לכם סיפוק. אתם ויקיריכם משדרים בימים אלה על אותו גל. צפויה לכם עבודת מני־טאלית קשה; אל תניחו לבעיות כספיות להפריע לכם ביצירה.

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בקרוב תתגברו על עלבון או פגיעה שנגרמו לכם. השבוע כדאי להתרכז בעיקר בפעילויות בתחום הביתי. אינכם ממהרים להתחייב לפרוייקט מסוי־ים, אך לאחר שתהיו מעורבים תגלו שההסתייגוי־ות לא היו במקום.

פנטהארד
יגאל לב

הצגה ראשונה

תחילה לא הבין אורי את משמעות המתרחש על החוף. זה ארע בחוף עזה. אורי ישב בתצפית. על הגבעה החולשת על החוף ישבו השבאב, צעירים ומבוגרים, כאילו המתינו למשהו. אורי כיוון את המשקפת שלו והתבונן בחשדנות בהולכי־בטל אלה המסבים על גבעת החול כמו היתה איצטדיון מפואר לפני ההצגה הראשונה.

אחרי זמן־מה ירדה לחוף אשה זקנה בגאלביה שחורה, ואחריה נגררה נערה כבת 15 בגאלביה לבנה. הקשישה נשארה על החוף, מסמנת בתנועת יד קלה לצעירה להיכנס למים. זו נכנסה למים, צללה, חזרה, ועלתה לחוף, נוטפת, הגאלביה הרטובה נדבקת לגופה וחושפת את מחמדיה. הצעירה ניחנה בגוף מושך תשומת־לב. אורי לא היה היחידי שהתפעל ממנו. הברנשים שהסבו על גבעת החול נעצו בה מבטים מעריצים, מתלחשים ביניהם כאילו היתה סוסה לפני תחילת המירוץ.

הזקנה סימנה לצעירה וזו חזרה ונכנסה למים. חזרה ויצאה. כך טבלה חמש פעמים כשהיא משוטטת לאורך החוף בגאלביה הרטובה הדבוקה לעורה. אחרי־כן פנו שתיהן ונעלמו מהחוף לקול אנקות הצער של המתבוננים.

למחרת חזרה התמונה ונשנתה. הפעם היתה זו נערה אחרת שנגררה על־ידי קשישה אחרת, אבל גם הגאלביה הזו היתה לבנה והמים הפכו אותה לשקופה, וגם חמוקיה של נערה זו היו יפים ובשלים.

מוזר. ממתי נשים קשישות גוררות נערות למים כדי לערוך הצגה? לאורי כבר לא היה ספק שאכן זו הצגה המכוונת לעיניהם הרעבות של הגברים ממחנה הפליטים. איפה הצניעות?

אחרי־כן הבין כי חזה בטקס שבעצם לא נועד לעיניו. התברר לו כי כאשר מגיעות הנערות החיות במחנה הפליטים לפרקן, עורכות אמהותיהן מעין "טקס בגרות", דומה במהותו אם לא בצורתו לטקס הצגת הנערות הבוגרות בחצר המלוכה האנגלי או בנשפים הראשונים שלהן בבתי האצולה, כמו שנהגו פעם לעשות באירופה. שם היו הנערות לבושות בלבן, מגיעות בחברת אמהותיהן ואחיהן, נרגשות, לופתות את פנקס הריקודים בידיהן ומחכות למחזרים. אורי נזכר בתיאור נשף הריקודים הבוגר הראשון של נטשה, גיבורת "מלחמה ושלום" של טולסטוי. הרי היה צריך להודיע בדרך כלשהי לעולם הסקרן והרעב שיש לך בבית נערה שהגיעה לפרקה.

★

אצל הנערות ממחנות הפליטים של עזה אין נשפי ריקודים, אך גם אמהותיהן מצאו דרך ערמומית להכריז על יופי בנותיהן. הכל נעשה דרך אגב, כאילו במקרה. במקרה יושבים הגברים מול הים, ובמקרה יורדות האם והבת אל החוף כדי שהנערה תעבור שם את "טקס הטבילה" שלה. כל שמתרחש אחרי־כן איננו נוגע יותר לנערה. הגברים שבחנו אותה על החוף פונים אל האב ונכנסים עמו למשא ומתן על גובה המוהר שהוא דורש בעבור בתו.

על חוף עזה נזכר פתאום אורי שגם בביתו צומחת נערה העומדת להגיע לפרקה...

רינה כבר בת 15, בת גילן של הנערות הללו. גם היא כבר מכריזה על נשיותה ומבקשת תשומת־לבם של גברים צעירים. אבל מה לעשות שבצפון תל־אביב המינהגים אינם זהים לאלה שבחוף עזה? אם כי אורי מוכן להישבע שגם בחוף הים של תל־אביב אליו יורדות נערות העיר בבגדי־ים זעירים, מתרחשים מחזות דומים. גליה סיפרה לו על הפעם הראשונה שראתה את רינה ניצבת מול הראי, בוחנת את בגד־הים הצר והדק שכמעט אינו מסתיר את גופה המבשיל. באמה התבוננה הנערה במבט מתפש ריב, כאילו רק ציפתה לכך שגליה תעז לומר מלה על בגד־הים הנועז. לבסוף היא עצמה התביישה לרדת עמו אל החוף. אורי נזכר באנחה שגם הבושה הזו חלפה...

★

רינה נהפכה לאשה צעירה. אורי לא יכול להכחיש את התחושה הדו־ערכית שעלתה בו, של אב וגבר כלפי נערה צעירה שהיא גם בתו וגם אשה פורחת. הקנאה הרקה שהיתה ננעצת בחזהו כשגילה שלרינה יש כבר ידידים חדשים, תחילה עדיין מבויישים, שורקים לה מלמטה, אחרי־כן צופרים מהמכונית, ולבסוף עולים הביתה, יושבים שם כאילו אינם מבינים מדוע נקלעו למצב המביך הזה שבו סוקרים אותם בחשדנות של הורים.

אורי הרגיש שרינה מתחילה להישמט מאחיזתו האבהית, למרות הפינוקים שהיא עדיין מפנקת אותו. היא עברה את שלב ההתמודדות איתו, כגבר ולא כאב, והעבירה את תשומת לבה לידידיה הצעירים.

ואז קרה משהו שכמעט פוצץ את מערכת היחסים בין האב והבת. אילמלא היו היחסים פתוחים בבית, הפרשה הזו היתה עוברת בנקל. הצרה היתה שהיא התרחשה בעיצומה של שתיקה קודרת שנפלה בין אורי לבין בתו. לו נדמה היה שאיבד את הקשר עם בתו, ורינה הסתובבה בבית בתחושה ש"אבא לא מבין אותי. אני בכלל לא מעניינת אותו. הוא סתם מתנכל לי".

זה היה בימים כהם זרחה רינה כאורה של אהבה חדשה. היא דלקה כמו מנורה, ואורי נוכח להפתעתו שבתו יפה להפליא. הרבה יותר משחשב לאפשרי. הברנש שבו היה מדובר לא עשה עליו רושם מיוחד. אחד מאלה שתמיד מסתובבים בבית. גליה כבר אמרה מזמן שאסור להם להתקשר אל בני ובנות הזוג של הילדים: "אני לומדת לאהוב אותם, מתחילה להתרגל אליהם – והופ – הבן או הבת שלי עוזבים אותם והם נעלמים ואינם חוזרים". אולי לכן הקפידה גליה לשמור על ריחוק מהמחזר התורן של בתה.

★

הוא עמד לבוא. רינה היתה נרגשת. בימים אלה היא מבלה מול המראה יותר מאשר מול הטלוויזיה, וזה כבר סימן חמור. נעלמת במקלחת לשעות ארוכות ויוצאת משם מצוחצחת ומבהיקה, ממתינה לבואו של הצעיר, קודחת מהתרגשות. בני הבית יצאו. כמנהגם, כל מי שיוצא מן הבית נועל את הדלת. גם אורי עשה זאת לפני שיצא.

על שהתרחש אחרי־כן למד מפרץ זעם מדהים ונדיר של בתו. התברר לו שהוא נעל את רינה בדירה. כאשר צילצל המחזר באינטרקום והיא שלחה לו את המעלית כדי שיעלה לקומה ה־12, לא יכלה לפתוח את הדלת. לא היה לה המפתח שלה. היא איבדה אותו – או – כפי שטענה אחרי־כן בעת התחקיר משפחתי שנערך: "ניר סחב לי את המפתח".

את המחזה ההוא לא הצליח אורי לשכוח, ואת תמונת הדלת הנעולה ושני הצעירים האוהבים הניצבים משני עבריה נשא עמו לחוף עזה, ונזכר בה כשהתבונן בצעירות העורכות על החוף את "הצגת הבכורה" שלהן בפני הגברים, לפני שאבא יפתח להן את הדלת והבעל ינעל אותה עליהן מחדש.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1952. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בחור (רווק)

בן 36 ממשפחה ידועה בעל השכלה דתית ומודרנית, גבוה, מחברת טובה, בעל עסק ודירה, מעונין להכיר למטרת נשואין בחורה יפה (רק טובה) בגיל 27—28 מ־משפחה טובה, משכילה, ב־טבה בינונית, עם קצת כסף לסידור הדירה. רצוי פקידה או מורה עם הורים מיוצאי פולניה או ליטא. סודיות מו־בטחת. לפנות אישית עם תיאור ביאוגרפי מלא: ת"א, ת. ד. 4196 עבור „חיים"

נמל ת"א שובת מאונס

מאות פועלי נמל מובטלים בנמלים ת"א ויפו זה שבועיים

מאז התחלת הסערה והגשמים. אף שהים שקט כבר 4 ימים, ותנאי הפריקה נוחים, לא הגי־עה שום אניה לנמלים — מסר הבוקר מנהל הנמל י. צ'יז'יק במסיבת עתונאים בנמל. מר צ'יז'יק הוסיף, כי קשה לקבוע, מי אחראי למצב זה, הגורם נז־קים רציניים למשק המדינה.

אותה שעה מחכות אניות רבות לתור הפריקה והטעינה בנמל חיפה, אם כי רוב סחורותיהם מיועדות לתושבי ת"א ואזור הדרום. מצב זה מגדיל את ההוצאה לבנזין וצמיגים, הדרו־שים להבאת הסחורות לת"א ומעלה את „תוספת השהייה", המשלמת לכל אניה, שאין מפרקים ממנה במועד.

גבו מס הכנסה מ־40 קיבוצים

בשנת התקציב הנוכחית נגבה מס הכנסה מארבעים קי־בוצים בערך. יתכן כי בשנת התקציב הבאה תקיף הגביה מספר הרבה יותר גדול של קי־בוצים ואולי את כל הקיבוצים החייבים במס — הודיע אמש יו"ר ועדת הכספים מר י. גורי, בתשובה לקובלנה של נציג הציונים הכלליים אריאב, שאין מפעילים את חוק מס הכנסה לגבי קיבוצים. מר גורי הוסיף: „אנו יודעים שהפעלת המכשיר הזה של הגבייה בקיבוצים אינ־נה מלאכה פשוטה כל כך. הד־בר כרוך בחישובים שונים. שמענו גם ביאורים מנציג מס הכנסה בועדת הכספים בשעת הדיונים והוא אמר לנו שישנה התקדמות בגביה זו".

ז. מנדלברוט הואשם ברצח

משטרת חיפה פתחה הבוקר תיק פלילי נגד זלמן מנדלב־רוט מכפר אתא, שהסגיר את עצמו אתמול לידי המשטרה. בכתב האשמה 2 סעיפים המא־שימים את מנדלברוט כרצח ונסיון לרצח.

זלמן מנדלברוט ידוע לר־בים מתושבי הארץ מימי שרו־תו בפלוגות וינגייט ובמלחמת השחרור ומהופעותיו כשחקן כדורגל בקבוצת „הפועל". נמוך־קומה ורחב גרם, בעל שערות סומרות ועיניים מבהי־קות, בעל נימוסים ומסביר פנים. מכיריו הופתעו ביותר מהידיעה, כי ביצע מעשה רצח על רקע רומנטי, מאחר שידעו כי הוא ביישן בענייני נשים וחי חיי משפחה שלווים. לעבו־רה היה בא כשאקדח טעון בכי־סו, שריד מהשנים שנשא נשק בפלוגות וינגייט. בימי מלחמת השחרור שירת כרב סמל במח־נה שבויים של חיל האויר, ובי־תפקידו זה שמר פעם על שא־פיק חוון, מכפר עוספיה, שבוי, שרצח ברם קר את גיסתו, אשת הכוהן הנוצרי מהכפר הדרוזי.

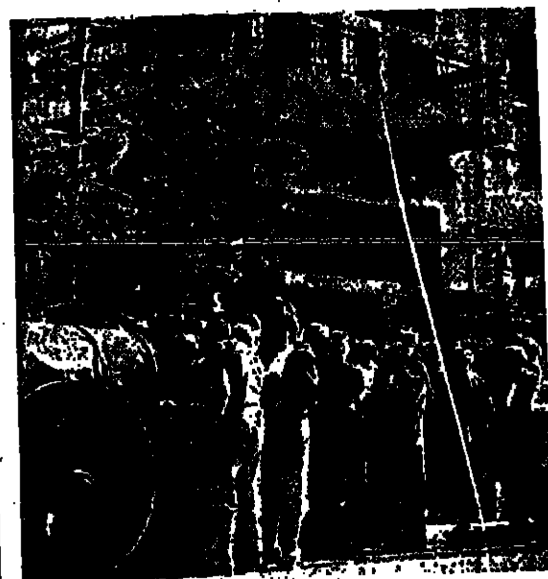

תור החור לנפט הגיע גם לת"א

השטפון פגע בחברון ובשכם

על נזקים חמורים, בעיקר באזור חברון ושכם, עקב השט־פונות והרוחות העזים, נודע הבוקר־ימפי כמה מהשבים מה־איזור הערבי, אשר חצו את הק־ווים לחוג את חג המולד בבית לחם.

לדבריהם היתה נסיעתם מלווה הרפתקאות. שכן מספר גשרים בדרך החדשה לבית לחם היו מוצפים מי גשמים שזרמו מן ההרים. התחבורה הי־תה קשה ואף יקרה למדי, כי הנהגים הסכימו בקושי לנסוע לבית לחם. מסיבה זו לא הגיעו לחג ולתפילה בבית לחם נוצ־רים רבים מן הכפרים הערביים.

כן סיפרו כי פליטים רבים, אשר שוכנו באהלים בין הה־רים, ראו מתגוללים בסימטאות הצרות של העיר העתיקה ואף הפגינו נגד השלטון המקומי בתביעה לספק להם לחם ושי־כון.

בביקורת שנערכה אצל השבים במעבר מנדלבאום נמצאו לירות שטרלינגים, פרי־אנקים ודינארים שניסו להברי־חם לישראל. כן הובאו פירות, ירקות, בשר ועופות וכן גרבי ניילון וסיגריות אנגליות. בעוד שהמטבע הוחרם, התירו להעביר את המזון.

מחריף המאבק הפנימי במפ"ם

בהתקפות אישיות קשות על ראשי מפ"ם הד"ר סנה, י. ריפתין ומ. אורן ועל הקו הקומאינפורמי של הרוב במפ"ם יצא בטאון ארגון המי־עוטים של הקיבוץ המאו־חד.

הבטאון של „לאחדות העבודה" מציין, כי הד"ר סנה אי־נו מביא בחשבון במערכת היח־סים במזרח התיכון את הגורם הציוני ואת גורם העליה היהו־דית. „זהו גלגול חוזר של תפי־סת הליקווידטורים הנושנה, שמפני שאין לה אינטרס ומפ־רספקטיבה ציונית, היא מחכה לראות את הישועה רק במאבק האנטי־אימפריאליסטי".

בקשר להודעת ריפתין בכנסת „לא נציות" מציין כט־און „לאחדות העבודה" כי הכרזה זו היתה דבר לא בעתו, בלתי מתושבת ונחפזת והביאה רק נזק.

„הוציאה לברלין היתה שנואה חמורה ונאומו של אורן בכינוס האינטרנציונל הגדיש את הסאה. נאום כזה אי אפשר לנאום בשם מפ"ם, בכל הנאום הארוך לא נזכר המונח ציונות וכן חסר לחלוטין הטרמין קי־בוץ גלויות. אורן התנהג כאי־לו אין חשבון כלשהו בין העם היהודי והעם הגרמני".

נדחה ערעור האחים מזרחי

ביה"ד העליון דחה הבוקר את ערעורם של האחים יעקב ויצחק מזרחי, אשר נדונו בעוון רצח מתוך הדירות חיים הנד־לר, הראשון למוות והשני למאסר עד אשר שר המשפט ימ־צא לנכון לשחררו.

בדין ישבו השופטים העל־יונים י. אולשן, זילברג ווזהר.

פרופ' בובר מקבל את הפרס הגרמני

פרופ' מרטין בובר הסכים לקבל את פרס גתה שהוענק לו ע"י אוניברסיטת האמבורג. בהסבירו את החלטתו אומר פרופ' בובר, שהוא רוצה בזה לחזק את הלוחמים בעד הומא־ניות בקרב העם הגרמני. את כספי הפרס הקדיש לקידום עבודות בישראל המשרתות את עניין ההומאניות.

למכירה בהזדמנות:
קוטג'ז של 3 חדרים וגראז'
על מגרש של 500 פיק
לפנות מורי רמת יצחק, שכונת גרין,
בשעות 5—3 אחה"צ.

מי מתקין את הטעם הנובע שלך?
שר ■ טוב ■ (ומחירות)
רק רוטקוביץ
אלנבי 28, תל־אביב
פנת בן־יהודה

הערב בשעה 7 יתקיים
כנס בוגרי „שבח"
באולם בית הספר
ברח' החרש והמסגר.
כל הבוגרים מוזמנים.

לאחי בני־ציון
נשף חנוכה
של לשכת „הלל"
הערב, א' טבת (30.12)
בשעה 8 באולם „אורה",
נחלת בנימין 51, ת"א
האחים ורעיותיהם מתבקשים
לבוא בשעה הקבועה.

דרושים ציירים
כותבי אותיות
בעברית ובצרפתית
לפנות: ל. דוידסקו
תל־אביב, אחוזת בית 3,
חדר 38

הסתדרות העובדים הלאומית בארץ־ישראל
חוצר הפועל ● המחלקה המקצועית
הודעה לחברים הותיקים
הואיל והחלה חברים הפונים לועדות תור בענייני זכויות שיכון, עבודה וכל יתר העניינים המוענקים לחב־רים לפי נקודות ותק ואחרות, נתקלים כאי הבנות בקשר למספר נקודות עקב היותם מנותקים מההסתדרות בימי מלחמת השחרור ומסיבות הזמן ההוא.
מודיעים אנו כזה שעל כל החברים לפנות החל מה־1 לינואר עד ה־13 למרץ 1952 למזכירויות ה. ע. ל. בכל סניפי המדינה כדי להסדיר את זכויותיהם וותקם בה. ע. ל.
אחרי תאריך זה לא יוכרו שום שנות ותק וזכויות אחרות והאחריות תפול על החברים לבד.

למוכיר הסגוד מר צבי לוי
ברכה נאמנה
לנשואי בנו בכורו אוריאל עם בחי"ל חניתה
אגוד הנהלות העתונים היומיים בישראל

מדור פרסומי

מול"ה – המכללה לקריאה מהירה 23 שנות נסיון ★ 40 אלף תלמידים ★ פיקוח אקדמי

קוראים מהר — מצליחים יותר!

אלפי סטודנטים, מנהלים ועובדים בכירים, חוסכים שעות יקרות בקריאה מהירה, יעילה ושוטפת. בוגרי המכללה לקריאה מהירה משפרים את יכולתם ללא הכר וזוכים ביתרון משמעותי.

מאת איל בר

„לא הלמתי להגיע לתוצאות אדירות כאלה", מספרת רונית דורי, סטודנ־טית ירושלמית בת 23, בוגרת אחד הקור־סים של המכללה לקריאה מהירה.

„נכון, קראתי את הפרסומים בעתונים, קבלתי גם המלצות מחברים־סטודנטים. ידעתי שמדובר בשיטה מוצלחת ויעילה שאמורה „לחולל נפלאות"... – אבל... לא האמנתי כי בתוך תשעה מפגשים, של שע־תיים כל אחד, אכפיל ואשלש את מהירות קריאתי"

רונית איננה היחידה. אלפי סטודנטים נרשמים לקורסי הקריאה המהירה. כמויות חומר האדירות, עימן נאלצים הסטודנטים להתמודד לפני הבחינות המכריעות, מחיי־בות פיתרון. מחייבות קריאה מהירה.

● קוראים מהר
ו... מצליחים!

„בקורסים לקריאה מהירה מתרגלים את העיניים לקרוא בהספק המתק־רב לזה של המוח", מסביר יצחק סיטי, מנכ"ל מכון מיל"ה. „איטיות העיניים, יח־סית למהירותו של המוח, היא־היא זו שגור־מת להתעייפות, לחוסר הריכוז ולנדידת המחשבות תוך כדי קריאה. הקורא האיטי מגלה שבעצם... לא הצליח לקלוט דבר... הוא „מכלה" שעות ארוכות בקריאה חוזרת – כל שורה הופכת ל'סיוט'"

הקוראים המהירים מצליחים להתרכז בתומר בעירנות ולקלוט אותו ביעילות מר־הימה. נחסכים מהם הלחץ וחוסר הבטחון המאפיינים כל הכנה לבחינה חשובה ומכר־עת. בעזרת הקריאה המהירה הם קוראים ומבינים במהירות כפולה, לפחות כפולה. יש להם לפתע זמן. הם מספיקים גם לחזור ולהתכונן פעם נוספת.

אין ספק: הצלחתם הגדולה של הקור־סים לקריאה מהירה היא בהצלחתם של 40,000 בוגרי המכללה בישראל: סטודנ־טים, מנהלים, עצמאיים ועובדים בכירים. תשעה מפגשים של שעתיים. כדאי.

מנהלים מתייעלים

קורסים מיוחדים למנהלים מתקיי־מים במלון „ימית". אנשי־עסקים, מנהלים ועובדים בכירים לומדים ומתרגלים את הקריאה המהירה ליעי־לות, אירגון, חסכון בזמן ובכסף. תשעה מפגשים בלבד, כדאי. פרטים נוספים בטלפונים: 03-903215, 03-909870, 03-900153.

הקורסים המותקנים לקריאה מהירה נערכים, על־פי הזמנה מיוחדת, גם במוסדות, מפעלים, מתנ"סים, קיבוצים ובמקומות העבודה עצמם. במכון מיל"ה דואגים להציב לקורסים אלה את מיטב המורים.

קריאה מהירה באה למקום עבודתך!
עובדי „הסנה", בכירי בנק „דיסקונט", מנהלים ב„טלרד" וב„תדיראן", רופאים בבתי־חולים, קציני משטרה, מפקדים בחיל־הים... כולם כבר עברו את הקורס והרשימה עוד ארוכה. לומדים, נהנים ומתייעלים!

„קריאה מהירה" במתנ"סים, מוסדות וקיבוצים.
מנהלי ומרכזי מחלקות ההדרכה מספרים על „מאבק על מקום בקורס". התוצ־אות מדברות בעד עצמן. במקומות רבים מתכננים ומזמינים קורסים נוספים לנוכח ההישגים הנרשמים.

גם אתה יכול להזמין אליך את הקורס לקריאה מהירה! שרה מרכזת את כל הפניות במספרי טלפון: 03-903215, 03-909870, 03-900153. בערב: 03-914858.

הקורסים לקריאה מהירה ייפתחו במקומות הבאים:

בתל־אביב: בית ציוני אמריקה, אבן־גבירול 26	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 6 בערב
בתל־אביב: בסמינר הקיבוצים, דרך חיפה 149	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב
בירושלים: מכללת מיל"ה, אגריפס 30	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 5 בערב
בחיפה: בבית ארדשטיין, י.ל. פרץ 20, הדר	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 5 בערב
בקרית־חיים (מזרחית): בבית ההסתדרות, שדרות 75	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 7 בערב
בהרצליה: בביה"ס התיכון, הרב קוק 30	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 7 בערב
בכפר־סבא: בתהי"ב ע"ש אלון, גלר 6	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 5 בערב
ברחובות: בבית החמישה, טלדבוג 6 (ע"י הרבנות)	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 7 בערב
בפתח־תקוה: סמינר שיין, קפלן 42	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב
בראשל"צ: גימנסיה ריאלית, רח' סמילנסקי	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 5 בערב
בנתניה: בית לינת נשים, מקדונלד 5	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 7 בערב
ברמת־גן: בבית התרבות, קריניצי 6	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 5 בערב
בבאר־שבע: מכללת מיל"ה, רמב"ם 30	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב
בחולון: בית יד לבנים, שד' קוגל 11	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב
בקרית־אונו: מרכז קהילתי, צה"ל 104	הרשמה מוקדמת כל יום במתנ"ס
באשקלון: מתנ"ס וולדנברג, רח' גרופר 15 הרשמה מוקד־	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב
בעפולה: מועצת הפועלים יחושע הרשמה מוקדמת	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב
בהדרה: המכללה האזורית שכונת רמב"ם	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 5 בערב
בקרית־שמונה: מתנ"ס ע"ש אידלשטיין, רח' הרצל	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 5 בערב
בערד: מתנ"ס ערד, אליעזר בן יאיר 2	ביום א' 4.1 וביום ד' 7.1 בשעה 7 בערב
באשדוד: מרכז קהילתי תקוותנו, בית רוטשין	הרשמה מוקדמת כל יום
בטבריה: המתנ"ס לנוער. וא.י.ק. שיטרית, רח' ביאליק	ביום ב' 5.1 וביום ה' 8.1 בשעה 7 בערב

להרשמה ולקבלת ציוד לימודי, הקדם ובוא 30 דקות לפני פתיחת הקורס.
שכר הלימוד למשתתף 150 שקלים חדשים. פרטים נוספים בטל: 03-916185, 03-912093.

50 דגמי ספריות
100 אפשרויות הרכבה

בלעדי
ספריות
עם חלונות זכוכית
לשמירה מפני אבק

אינטרסיסטם
בן־יהודה 148, ת"א

צוות אינטרסיסטם מרכיב את הספריות בכל חלקי הארץ

קטלוג צבעוני חינם
לכ' ספריות אינטרסיסטם
ת"א, רח' בן־יהודה 148, מיקוד 63402

שם: ____
כתובת: ____
מיקוד: ____

השבוע 4.1-9.1.87

במשביר לצרכן

לנשים
שמלות כל המבחר
סריגים איטלקיים

לגברים
מכנסיים אלגנטיות ג'ורג'י
בלייזרים וז'קטים עוזי

20% הנחה

יום המוצר יום רביעי 7.1.87 — 25% הנחה

יום המוצר יום שני 5.1.87 — 25% הנחה

סווטשרים לגברים במגוון צבעים "דרבי" רק 14.90 ש"ח עד אזלת המלאי

מעונין בקניה באשראי?

47,000 מוצרים במשביר לצרכן

מקררים ■■ מכונות כביסה ■■ תנורי בישול ■■ אלקטרוניקה בידורית ■■ רהיטים ושטיחים ■■ כלי בית ■■ כלי מיטה ■■ ביגוד והנעלה ■■ מתנות ■■ ספורט

כל אלה ניתן מעכשיו לרכוש באשראי עד 12 תשלומים פרטים בבתי הכל-בו

היכונו להפתעה הגדולה

פרסום הרשת

מדור לימודים!

אנגלית

אנגלית מדוברת שוטפת

מבצע החודש: * 10% הנחה * חינם — קסטה לימוד עצמי * חינם — מילון אנגלי-עברי

ההוראה במכונים האמריקאים מונה כ-200 מורים ומנוסים, בעלי הכשרה אקדמאית ואשר מוצאם מארץ דוברת אנגלית.

מסלול אישי לכל לומד

רק המכונים האמריקאים מאפשרים לכל לומד ללמוד במסלול אישי המותאם לרמתו על ידי הכוונת הלומד לאחד מ-12 רמות הלימוד, דבר המבטיח אחידות בכיתה והתקדמות מהירה.

הלימודים נעשים בקבוצות קטנות של 6 עד 8 לומדים בקבוצה, דבר המאפשר יחס אישי ומעקב צמוד ואינדיבידואלי אחר התקדמות הלומד.

שכר לימוד הנמוך ביותר

שכר הלימוד במכונים האמריקאים לשפות זול ב-30%-50% מבתי ספר אחרים.

אנגלית לתלמיד — קורסים ל-A.B.C

מכונים אמריקאים לשפות

הנהלת חשבונות

הנהלת חשבונות

השבוע נפתחים קורסים סוג 1+2;3

* קורסי ערב מזורזים פעמיים בשבוע במשך 5 חודשים.
* קורסי בוקר וערב אינטנסיביים 3 פעמים בשבוע במשך 7 שבועות.

כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת

השיטה המשולבת מקצרת את תקופת הלימודים לחצי ומוזילה את שכר הלימוד בשליש

* הכנה לבחינות סיווג ממשלתיות
* קבוצות לימוד קטנות
* מרצים מנוסים / לימוד אינטנסיבי
* תירגול בעבודה מעשית
* השתלמות במיכון

קורס כתכנות או אנגלית חינם לכל נרשם

לכבוד מכון ישראלי למינהל ת.ד. 28124 למס' 15 ת"א מיקוד 61281

מכון ישראלי למינהל

תיכנות מחשבים

תכנות מחשבים

לקראת התואר תכניתן סוג 1

1. 10% הנחה ממחיר הקורס 2. חינם — קורס אנגלית או הנהלת חשבונות 3. חינם — 2 שעות תיכנות נוספות.

החודש! נפתחים קורסי בוקר וערב לימוד 3 שפות תכנות BASIC COBOL FORTRAIN בהתאם לתכנית הלימודים של משרד העבודה

קורסים לעובדי מוסדות ומפעלים.

קורסים למפעילי מחשב

המכון להכשרה מקצועית

תמלילנות קלדנות

אנו מציעים לך להרויח 1200 ש"ח לחודש כתמלילנית או כקלדנית

מ.י.ל. מכון ישראלי למינהל

בגרות

למד בגרות בקלות וחסוך $1.000

נפתחים קורסים מזורזים למועדי יוני 87 וינואר 88, לימוד ערב או משולב, לפי בחירה.

רק במכונים האמריקאים-

* שכ"ל זול ב-20%-50% מבתי ספר אחרים
* 25% הנחה לחיילים
* 35 שנות נסיון * 98% הצלחה בבגרות
* חומר הלימוד מסוכם בתקצירים * ביטוח הצלחה
* הכנה לכל מועדי הבגרות לאוניברסיטה ולטכניון
* סידור למשרתים במילואים.

עיצוב פנים

קורס לעיצוב פנים

כולל תיכנון ועיצוב ריהוט

נפתחים קורסי בוקר וערב בת"א

מתקבלים/ות בעלי/ות כישרון ונתונים לאחר מבחן התאמה.

הנך מוזמן/ת לשיחת יעוץ ומבחן התאמה ללא כל התחייבות מצידך.

משרדנו פתוח בין השעות 9.00-19.30 רצוף. תל-אביב בן יהודה 32 בניין אל-על חדר 507 טל. 291858, 295629

המכון להכשרה מקצועית

יעוץ מס

יועצי מס

המקצוע המבוקש היום

נפתחים קורסי בוקר וערב לקראת תעודת הסמכה מטעם נציבות מס הכנסה

* קורסים רגילים למחוסרי ידע
* קורסים מזורזים למנהלי חשבונות

אפשרויות תעסוקה מגוונות

מטרת הקורס

דרישה ליועצי מס בארץ

יועצי המס זוכים למעמד ולשכר מכובד

מכון ישראלי למינהל